

TĒVYNĒS
SARGAS.

№ 2 ir 3.

1901.

Nė 2. ir 3. A.

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis keimarinis laikraštis.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8)
ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Main Ave. 1423).

Turinys slėpiamosios (A) dalies.

1. „Varpo“ ir „Ūkininko“ telkiamoji „šviesa“. <i>Kalmetis</i>	2
2. Vys. Valančius maldaknygių su ruskomis literomis neužtvirtino	12
3. Dabartinis pravoslavijos padėjimas.	14
4. Mūsų mokslavietės.	16
1. Naujos mokyklų „filijos“ Lietuvoje. 2. Darbėnuose. 3. Trunskavoje.	
4. Ramygaloje. 5. Blaiivybės komitetų šviesa. <i>Miestietis</i> . 6. Lėliūnuose.	
5. Įvairios žinios.	22
1. Iš Darbėnų. 2. — Ukmergės. 3. — Kavarsko. <i>Miestietis</i> .	
4. — Petropilės. <i>Ignotas</i> . 5. Nuo Batakių padangės. <i>Jonas Šiušelis</i> .	
6. Iš Veviržėnų. <i>Jurgis P.</i> 7. — Sartininkų. <i>Nemunas</i> .	
8. — Joniškio. <i>Mažasai</i> . 9. — Skarulių. 10. — Karmelanos.	
<i>Vargo Bitelė</i> . 11. — Šveksnos. <i>Erškietyš</i> . 12. — Salako. 13. — Palangos	
<i>Uosis</i> . 14. — Plungės. <i>Inteligent</i> . 15. — Raguvos. <i>Trumpragis</i> .	
16. Kitokios.	
6. Padėkavonė.	44
7. Pasakų rinkikams.	46
8. Nuo Redakcijos.	44
9. Sanrašas žymeniųjų spaudos suklydimų Nė 1 „T. S.“	47

„Varpo“ ir „Ukininko“ telkiamoji „šviesa“.

Karts nuo karto „Ukininke“ raginama mūsų sodiečius prie šviesos tai yra — protiško lavinimos. Štai ir pirmiame „U-ko“ numeryje šių metų patilpo straipsnis užvardytas: „Jieškokime šviesos“! Šiame straipsnyje nurodyta priežastis: dėlko maskolių valdžia stengiasi laikyti žmones proto tamsoje, — nes tik ant jos, sako, remiasi prispaudėjų galybė. Paskui straipsnio autorius skatina skaitytojus prie šviesos ir nurodo jos naudą. „Kas, girdi, piltų auksą į bedugnę valdžios kišenę, kas duotų save pešti visokiems činovnikams ir ponams, kas, tartum akla avis, eitų į kariumenę ir kur nors Kynų žemėse lietu kraują už carą-batiušką — jeigu akis žmonių atsivertų ant visų neteisybių mūsų gyvenimo“.

Nors ta iš šviesos nauda yra išvesta tik populiariškai ir vienpusiškai, bet prieš paraginimus prie protiško švietimosi nieko negalima sakyti; priešingai — paraginimai tokie yra naudingi ir reikalingi!

Bet-gi dabar tyčia prisiziūrėkime: kas do „šviesa“, „U-ko“ teip uoliai telkiama, kokia šviesa jau naudojasi patį mokintojai?

Tam siekiui užteks mums topaties № 1 „U-ko“ š. m. į kitus №№. to laikraščio už praėjusius metus nė nežiūrėsiu šiuo žygiu ir jų nekamantinėsiu, nes „U-kas“ jau nuo seniai toks jau; tai-gi ką pasakysiu apie šį №, kuone tą patį būtų galima tarti ir apie anuosius.

Ant nedaugelio lapelių „U-ko“ garsinama žmonėms štai kokios teisybės: nereikia, girdi, tikėti, juog kokia nors valdžia paeitų nuo Dievo; kunigai mokina nedorai, nes, girdi, saką — kad ką labai norėdamas darai, tai nė grieko nėra; ant kunigų meta net vagystės šešėlį ir tuo mokina jiems neužsitikėti; užsikirtimą ir atkaklumą žmogaus, kurs nė mirdamas neatmena apie savo dušios amžinus reikalus, vadina pagirtinu „tvirtumu energijos“.

Tai su tokiais žiburiais „U-ko“ šviesus mokintojai šviečia mūsų tamsioms galvoms! Tai su tokiu mokslu nuo kelių metų veržiasi prie žmonių mūsų apšviestūnai!

Vertė tokio mokslo teip aiški kiekvienam, juog tų kelių žodžių užtektų persergėjimui mūsų dievotų žmonelių; vienok idant „Ukininkas“ neužsivarinėtų prieš mane, tai čion privedu žodis į žodį viršminėtas klaidas.

I. Ant pusl. 7, straipsnelyje „Obrusiteliai“ štai ką randame: „Kiekviena valdžia iš Dievo paeina — kas jos neklauso, — Dievo neklauso. — Teip skelbia tankiai iš sakyklos kai-kurie mūsų dvasiškiejie vadovai. Kartais koks parsidavėlis (!) klebonas net per raštą garsina panašius pamokslus tie patys pamokslų skelbėjai veikiaus jie paeina iš velnio, kuris juos pasamdė teisinti piktus šios pasaulės didžiūnų darbus, teršti ir perkreipinėti šv. Raštą“.

Iš tų žodžių matyti, kaip autorius stengdamas pertikrinti, juog valdžia ne nuo Dievo paeinanti, stotasi žinovu šv. Rašto, kurio kunigai nesuprantą. Bet ar jam pavyks kanors pertikrinti su teip šiurkščiais ir didybės pilnais žodžiais, juog jis gerai išguldinėja šv. Raštą? Kad ištikrųjų autorius būtų mąstęs kuometnors įsigilinti į šv. Rašto prasmę, tai netik nieko blogo neregėtų kunigų skelbime iš sakyklų viršminėtų šv. Rašto žodžiu, bet nė pačių kunigų nepravardžiuotų. Žmogus pažįstantis šv. Raštą ir žinantis, juog ten uždrausta artimą vadinti net „kvailiu“, niekadose be darodymų nepavadijs kito parsidavėliu, koku autorius išniekino a. a. „Vieną Žemaičių kunigą“. Kokius-gi galima turėti darodymus, juog a. a. Vienas Zem. Kunigas buvo maskolių parsidavėlis? Jisai savo „Paskutiname Pamoksle“ galėjo suklysti tūluose persitikrinimuose, bet to da neužtenka, kad drėbti ant jo dumblais galėtų.

II. Yra lietuviškas priežodis: „kas nori kitą mušti, tai ir lazda randa“. Reikia „U-ko“ raštininkams, atsišaldžiusiems nuo katalikiškos Bažnyčios, juodinti kunigus, tai tuojaus ir suodžių nestoka. Štai, paveizdan, p. Berstinis, ilgai galvos nelaužęs, surado davatką ir per jos lūpas, drėbė ant kunigų štai kokiais niekais: „. . . ką labai norėdamas darai, tai nė grieko nēr, pats kunigėlis (!) man teip sakė“.

III. Juog „U-ko“ raštininkai vagystės šešėlį meta ant kunigų ir mokina jiems neužsitikėti, persitikriname štai iš

šitų „U-ko“ priedo („Naujienu“ N. 1, pusl. 2) žodžių: „.. Da neiėjo į paprotį rinkti parapijos komitetą daugumu balsų; parapijos komitetą išrenka prabaščius veik visiems bežiopsant, o tas komitetas vėliaus teip-gi tankiausiai žiopso veik visai nesikišdamas į parapijos reikalus ir būdą suvartojimo parapijos pinigų. Kartais iškyla rūgojimai ir abejojimai kas link būdo suvartojimo pinigų, kartais da-gi meta ant prabaščiaus šešėlį vagystės, bet pats tų reikalų... nemoka vesti, atideda viską ant valios prabaščiaus, **jam įsitiki**, o paskui ima jį kaltinti“. —

Nors čę „U-kas“ su savo priedu, apsimetęs veidmainystės liarva, kurstydamas žmones neužsitikėti kunigams, slepiasi su savo nuodu geloniu ir metimą vagystės šešėlio ant kunigų suverčia ant tų pačių žmonelių; vienok sunku ylą maiše užslėpti, ji vis turi išlysti į viršų!

Dangstykitės nesidangste, kaip įmanote, o mes jus vis pažįsime, juog ne tikri mūsų draugijos prieteliai, ne tėvynainias esate!

Ar-gi jau „U-ko“ rašėjams ir išleistojuams teip greit būtų nusibodęs išleidinėjimas prie to laikraščio naudingų ir pamokinančių ūkininkams „priedu“ pavidale knygelijų; juog trenkė tą į šalį ir štai pradėjo išleidinėti, kaipo priedą, laikraštपालaikį su netikusia ir juokinga tiesiog užduočia — užsiiminėti „kunigų ir mūsų mergelių klausimais“. Ir da džiaugiasi vargšai, juog su tokiu laikraščiu galėse pasigirti prieš maskolius, kaipo „nekaltu“! Ale žinoma! jus ne tik „nekaltais“, bet da ir savo sėbrais ir geradėjais maskoliai pavadjis! Ar-gi maskolių valdžiai galima kuo nors kitu labjau itikti ir užsipelnyti, kaip išvien su jais kariaunant prieš kunigus ir jų itekmę ant žmonių! Jug velionis generolas-gubernatorius Varšavos, Imeretyński, savo garsiam „Memorijale“ aiškiai išpažino, juog katalikiškų tautų (lenkų ir lietuvių) religija ir patriotizmas didžiausią atspirtį turi kuniguose. Kad, girdi, ne jie, tai maskolių valdžiai kur kas lengviau atseitų įvesdinti į tas užgrobtas šalis savo užmanymus.

Vienok nesitikiu, idant „U-ko“ ir „Naujienu“ Redakcijoms ištikrųjų rūpėtų palengvinimas maskolių valdžiai jų užduoties, tai yra — įvesdinimas į Lietuvą maskolybės.

Nenoriu jų žodžių teip plačiai suprasti. Čę bus paprastas tiktai nesupratimas tikrų draugijos užduočių ir reikalų, kurių negali išlibyti akis, apneštos dūmais nepermaldaujamoms neapykantoms prieš dvasiškiją.

IV. Patvirtinimui to mano išvedimo gali tarnauti žodžiai korespondento iš Londono. Toje korespondencijoje patilpo paminėjimas mirimo velionio Baronaičio, darbininko, kurs buvęs geras tėvynainis, nes platinęs tarp Londono lietuvių lietuviškas knygas ir laikraščius. Tečiaus korespondentas ne tik tame mato jo nuopelną, jisai da aprašo a. a. velionio mirimą be šventų Sakramentų ir iš to, delnus trindamas, džiaugiasi, kaip iš fakto, liudijančio, girdi, — „tvirtumą jo energijos“. Velionis, girdi, kaip pati nežinioms parkvietė iš lenkiškos bažnyčios kunigą, mokantį vienok susišnekėti lietuviškai, — nežiurėdamas ant savo silpnumo, suėmęs visas savo spēkas, kovojo su kunigu už lietuvių(?) reikalus teip drąsiai, kad aš to niekadoms savo gyvastyj neužmiršiu. — Jus, kunigai, (sakė) kurie save vadinate įpėdiniais Kristaus, esate visi veidmainiais ir reikalo su Jumis nenoriu turėti jokio!.. Kunigas, žinoma, turėjo išeiti. Kelioms minutoms prieš smertį pati velionio vėl užklausė, ar nenorėtų kunigo? Jisai ant galo teip atsakė: „šaukite, kad norite, darykite dabar su manim, ką norite.. aš mirštu“!

Tiek korespondentas!

Ar-gi tai ištikrųjų neapjakimas žmogaus užkietėjimą ir užsikirtimą mirti be šv. Sakramentų — vadinti „tvirtumu energijos“, o išniekinimą ir išpludimą kunigų — kovojimu už lietuvių reikalus? Bet kokį čion susirišimą turi kunigų išniekinimas su lietuvių reikalais, tik vienas straipsnio autorius nežino!

Nurodymu tų kelių, mano nuomone svarbių „U-ko“ paklydimų nenoriu erzinti to laikraščio išleistoju ir didinti vaidų ant džiausmo mūsų abelno priešo; bet su šiuo noriu perspėti ką reikia, idant liautūsi sėję su kviečiais tyčiomis kukalius, nes šie ir be to tarpiai auga ir bujoja, o ravėtojams ir teip sunku juos ravėti. Taigi meskite, broliai, tą nenaudų darbą, ir visi išvieno rinkime darbuotis ant labo mūsų nuvargintos Tėvynės!

Ant užbaigos negaliu susilaikyti neprivedęs mūsų žmonių švietikams gražių žodžių p. St. Zanavyko, kursai savo „Vistorijos“ prakalboje taip rašo: „Tėvynės meilė negali būti be Dievo meilės, teip juog žmogus, kurio nepajudina anėprigimtiniai jausmai, negali tikrai ir išmintingai mylėti savo tėvų žemės. **Todėl klysta labai tos karštos jaunos galvos, kurios sako, juog Lietuviams užtenka vieno moksliško apšvietimo.** Šviesos reikia, bet mokslas be religijos vienas da neišaugština žmogaus, neįkvepia dorų ir augštų jausmų, nepastiprina ir nepakelia nupuolusios dvasios, nesušildo užšalusios širdies. Patįs Tėvynės mylėtojai, jei išsižada tikros religijos, tai neturėdami po savimi tikro pamato neužilgai nustoja ir meilės tėvų žemės, nes nemato tikros saulės, kuri duoda šilimą“ . . .

Kalbietis.

P. S. Kaip „Varpas“, „Ukininkas“, „Naujienos“ neapkenčia katalikystės, Bažnyčios ir kunigų, kaip tankiai užžymi nekatalikišką savo dvasią, tebūnie dar šie išrašai iš tų laikraščių. Nestengdami ir nenorėdami išsemančiai atsakyti ant visų išnešlovinimų katalikystės ir jos tarnų, pradėkime nors žymėti, ką neprieteliai ištaiso.

„Ukininko“ žiedeliai.

Ant 10 pusės. Klierikas Varna nebenori bebūti kunigu; klebonas stengias jį pertikrinti. „ . . . klebonas nuleido akis žemyn, pamatė savo pilvelį it bosą; linksmi nusišypsojęs, ėmė jį glostyti ir tapnot. „Žiurėk, sako: ar būčiau toks dabar, kad ne būčiau į kunigus ėjęs? Ko man dabar trūksta“?! . . . Tų žodžių visai užteko vaikinui persitikrinti . . . juog kunigyستė tai niekai, ir išvažiavo į Petropilę tepliorystės mokyti. Na, jei p. Varna ir toliaus nuosakiai protuos, tai išvydęs kokį nevykusį tepliorių iš barono Šiglitz'o mokyklos, mes šalin ir tepliorystę, prie kurios nuo mažens turėjo palinkimą ir gabumą.“ Ačiu Dievui, kad Lietuvos dvasiškiją apkuopia bent nuo tokių „klierikų“, kurie tiek nuosakumo teturi.

Ant 12 p. **Joniškietis** rašo: „Ir klebonas mus Šiaučiūnas galvą guldo už (pristavo persekiojamą) Jurgaitį

bet tas nieko negelbi. Navatnas kunigėlis: pirma per pamokslus keikė tas knygas, liepė nešt jas, kur radus, tiesiog į policijos rankas, o dabar da užtarauja Jurgaitį! Gal būt kokia dievobaiminga žmonelė, giliai įsidėjusi į širdį kunigėlio pamokslus, ir atgabeno pristavui tas knygas“ . . .

Įtik, kad nori tu kunige! negina — negerai! gina — vėl negerai! O kiek čę gilaus išgalvojimo, kas knygas nunešė!

Ant 15 p. „Naumiesčio (Suv. g.) pralotėlis per savo skūpumą net sumažino Dievui garbę . . . Per visų šventę žmonės džiaugdames Dievo dovanomis neužmiršta nė Kristaus įpėdinių. Velka maišais, pundais, gyvais ir negyvais daigtais Dievui **ant apieros**, ale ne teip Dievui, kaip visai bažnytinei bandai. (!) Na, ką padarysi — „gerus metus jaučia šuo ir katė“ ir tt.

Teip, teip! Tai vadinas, brač, „apgynimu parapijos reikalų“. Nekalbu apie tųjų „Ukininko“ korespondentų protavimo būdą: iš kožno sakinio jauti „pusberni“; redaktorius, kaip kokią šventybę, nēmaž neištaisęs, pilnai sukemša, kad ir reiktų raudonuoti už „korespondenciją.“

Ant 16 p. „(devotkos) belipdamos per augštą šventoriaus mūrą ir įsižiūrėjusios į šventųjų gyvenimus, nuspardo mūrą ir pragaištį daro“ . . .

Na, jug ir tai atentiems istorikams dokumentas! Gailu tik, kad negal suprasti, kas čę?

(Toliaus būs.)

„Varpo“ žiedeliai.

Ant 2 p. „Žinok visų pirma, jug esu moterė. Sumažinimui tos savo kaltės galėčiau nurodyti ant katalikų dvasiškųjų konciliūm'o, atlikto Makon'e VI šimtmetryje. Tas konciliūm nors tik vieno balso daugumu, bet vis-gi nusprendė, jug ir moteris turi dūšią lygiai su vyrais, kas maž daug turi reikšti (bent pagal mane), jug visi esame lygūs žmonės . . . Bet matau tavo ironišką nusišypsojimą, su kuriuomi prastai atsižvelgi į supelėjusius (pagal tave) pertarus“ . . .

Koksai bažnytinės istorijos žinojimas! Net žino tokius koncilijus, kurių nė negirdėjome. Rymiečiai, pajieškokite, prašome! Tuotarpu-gi tik tiek težinome, juog apie bedūšinį žmogų nė kreivų mokslų nebuvo; negut pagonijoje ir . . . dabartinėje bedievyystėje. Katalikai, Dievo Motiną laikydami už galingiausią Danguje, nuo pat pradžios ragindami dėl amžinojo gyvenimo niekinti žemišką, nėkadus neišskyrė moterų. Todėl tarp vyriškųjų kankintinių mažne tiek pat nuo pat pradžios buvo moteriškųjų. Nu, sunku-gi viską atminti, kada čę-nat reikia įpadirbti Witz'ą, o nėr iš kur imti medžiagos.

2 p.: „Bėt kur turėjo jaunumenė kreiptis su savo jautrumu? . . Bene prie anų laikų dvasiškųjų, kurių dvasios pajiegos, užmigdytos ant amžių visokiomis formomis, įstengdavo prasnūsti, pajutusios paojų, žadantį prislėgti jų luomos, t. y. kišenių interesus“ . . .

O, ir tai nepaprastas žinojimas istorijos civilizacijos! Tol anksčiau prieš „Varpo“ užgimimą dvasiškija buvo vienatinė mokslų nešiotoja; visi šių dienų mokslai: astronomija, chemija, istorija . . . klioštoriuose ėmė pradžią ir tuomet, kad dar niekas negražojo „kišenių interesams“, kaip dabar „varpininkai“, kuriems teip širdį gelia, juog „Lietuvos kunigai teip brangiai kaštuoja“, o dirbti, girdi, jie nieko nedirba.

4 p.: „Pūvančių bajorų dalis pavirs anksčiau ar vėliau į purvus. Tai priguli vien nuo laiko, geresniųjų dalis jaučia lygiai su visais, tikrai mylinčiais tėvynę. Teip pat ir kunigija.“

Gal būti; neturėdami pranašystės dvasios, neatspėsime. Tik jei per 19 šimtų metų kunigija nesupuvo, tai gal dar pratrauks kokią porą šimtų metų, nes kad ir kartais nupuola, kaip tai reformacijos laike, tai-gi netikėtai ir atsigaišina. Matyt jau tokia yra Kristaus apreikšta tikyba, kad atšalusieji tikybos dalykuose ir kituose dalykuose nupuola, o įsigiliantis į tą mokslą ir šaip jau iškyla. Viskas tada priguli nuo dvasiškųjų mokslo laipsnio, kurs tol nėr per augštas ir ne dėl jų kaltybės, tik dėl persekiojimų.

Žinoma, juog Seminarijose neleidė nė penkto kurso pridėti. Tai buk tu gudrus!

7 p. Prie „žiedelių“ reikia priskirti ir receuziją „antrojo originališko darbelio Šventmikio, autoriaus „Parmazono“, „Smertis“, daktaro papasakojimas, kuriame autorius parodė ne tik didį gabumą rašyti, bet ir talentą, kaip pačiam užmanyme (!) teip ir atlikime šio darbo“. . . . dar syki pamokinančio apie blėdingumą kunigijos.

11 p. Teip-pat ir korespondencija iš Amerikos, maloningai prisiūsta p. Amerikiečio („Varpo“, ne „Sargo“ korespondento), kurio maloningą ant kunigų širdį esame seniai „Varpe“ pasergėję. Gerai dar, kad tas „nemokytas“ korespondentas, rašydamas į „mokytą“ „Varpą“, pramoko bent iš svetimų laikraščių doriai sulipdyti žinias.

17 p. „Yra Lietuvoje miestelis, apie kurį vox populi nutarė esą ten viena iš galvos išėjusi moteriškė, antras pagedęs šuo, trečias pristavas.

Ačiu tik tamsumui mūsų žmonių tapo lygšiol klebonas nepriskaitytas, kaipo ketvirtas prie tos draugystės. . . . Kaip pavadinti tokį kleboną, kurs gerai pažinodamas vilko (pristavo) dantis, negina savo avelių nuo jų, tik dar siundo? . . . susirinkusiems klausyti Dievo žodžius pataria nuo didžiamokšlių šalintis. . . nes jie vien tik didžiuojas savo mokslu, patį apie Dievą neišmanydami nė tiek, kiek septintų metų vaikas, platina visokias knygas ir laikraščius. . . . (prieš Dievą. R) . . . o, tu tamsybės apaštale! Kur tavo krikščioniška meilė, kur prisirišimas prie tėvynės, kur pagalios gėda“? . . . (O kur jųšų, šviesybės apaštalai, sažinė, kaip žydams, patiems mušti ir patiems rėkti?? Keikiamąjį čę kleboną, lygiai kaip ir keikiančiąją „moterę“ pažįstu: klebono pašonėje platina bauriausia bedievystę, kupetomis dalija su savo sėbrais Amerikos mėšlus: „Kritulius tiesos“, „Iš kur kyla melai“ ir kelioliką panašių, kad klebonas ima ginti tikėjimą, kuriam tai tikslui jis apšodintas yra toje vietoje, tai jis, girdi, nė mielaširdystės, nė krikščioniškos meilės neturi! Kam čę veidmainiuoti? Platinkite „Ukininko“ priedus ir panašias jiems knygeles, nėkoks klebonas jų nekeiks; anaip tol džiaugsis ir gins, kaip viršuje patį nurodote. Red.).

„Tie tamsuoliai jug dar tebeklauso savo kunigų kiekvieno ištarimo... Bet neužmirškite... juog atsiranda Lietuvoje kasdien daugiaus žmonių apšviestų, gerai numančių, kurlink veda savo tėvynę. Tie ir mėgįs visomis pajegomis ginti (!) savo brolius nuo visokių priešų, vis-tiek, ar jie dėvės žandarų, pristavų arba kunigų pardavikų švarkus... Męs iš savo pusės, kiek galėdami lenkime jų pažinties. Stengkimės su jais niektuomet nieko bendro neturėti“.

O, gerai atmename, juog „ginate“ žmones, persekidami kunigus pikčiaus už pristovus; jaučiame iš kalno nuspręstą jūsų separatizmą, jūsų stengimos nepažinti klebonijos ir jos gyvenimo, kunigų ir jų rupeščių, jų klapatų ir vargų, idant su lengvesne... saužine galėtumete užginti jų veiklumą ir pročę. Turime rankose ir vaisius jūsų raginimo eiti prieš katalikystę: Liepojaus studentai prisiuntė mums protestą prieš „T. Sargą“ iškeikdami jį su visa krikščionija, su kryžiumi (!), apsiskelbdami, juog nusprendė siųsti padėkavonės adresą kažkokiam vokiškam laikraščiu, už apskelbimą jiems „juog pragaro nebėra“; protestą toki, juog nekatalikas p. Lap. nusprendė tai buvę „negut maskolių rašyta, nes lietuviai, nors kasžin kokie būtų tikėjimo neprieteliai, teip neparąšytų“. Tai jūsų „apgynimo žmonių“ vaisiai! Liaukitės, nes tai vadinas ne statymu, bet ardymu, kad ne užsipelnytumete tokio epigrafo, kaip p. Karpis!

Čę pat ir kupetėlė bliužnijimų Pusedavatkės Vaiko. „O pakol męs į dangų nepersikelsime, mūsų avelės dar vis būs mums paklusnios: jų vilna busime apsikloję šiltai. Benedictus Dominus! divites facti sumus“! irtt.

Teip, teip: kol gydytojai, advokatai ir kiti neįdrįs pliki vaikščioti, ir kunigai dankstysis. (Toliaus būs.) —

Tie, į kuriuos šie žodžiai paleisti, jei išnetyčių išvys tą numerį, nustebis: kas čę tam „T. Sargui“ pasidarė? Šešti metai, kaip nieko mums nesako; rašeme į kiekvieną numerį, ką tikta išmanėme, o užginčijimo nesulaukėme. Ir štai netikėtai du pirmuoju šių metų mūsų laikraščiu numeriu iš kantrybės išvedė. — Atsakome: dėl ištvėrimo

būtume ir toliaus tylėjime ištvėrę, kad būtume matę kokią naudą: ilga mūsų tolerancija „Varpo“ ir „Ukininko“ niektaukšystės nėjokių laukiamų rezultatų; kaip tyčiomis, juo tolyn, juo niekyn ėjo tendentiški tųjų laikraščių raštai; kartais net visas numeris būdavo pripildytas nepamokinančiais raštais, bet pliovonėmis ant kunigų, teip kad buvome užsimanę statistiškai aprokuoti, kiek „Ukininke“ belieka vietos kalbėjimui ne apie kunigus. Menkiausiai parašytas raštas by tik pliovojo ant kunigų, jau rado vietą „Ukininke“; apie „ukę“ nieko nebeliko.

Mūsų stengimos susirokuoti bent tautiškuose dalykuose jie nė nepasergėjo; iš mūsų išreiškimo nemelagingos godonės dirbantiems tėvynei ant naudos — vien tik tyčiojos (ant žodžių, žinoma; ant rašto paminavoti „T. Sargą“ skaitės už didelę nuodemę); mūsų laikraščio tyčiomis nesiunčiodavo, nors lengviai galėdavo, nė tiems, kurie iš žingeidumo norėjo jį pamatyti, o susitvėrusiems kuopelėms tyčioms įkalbėdavo „T. Sargo“ nepirkti, nors teip pigus ir už visus laikraščius talpingesnis, — vienu žodžiu sakant, „Tėvynės Sargas“ neįgijo simpatijos „Varpo“ ir „Ukininko“, nors labai gerą valią turėjo ir redaktorius neabejotiną patriotizmą ypatingai anų šalininkai pažino. Tai kuriems-gi paibeliams „T. Sargas“ turi jiems laižytis, dirbti dėl tėvynės raštu daug daugiau ir dar-gi jausti jų paniekinimą? Vadinkime-gi dalykus savais vardais: varpininkai sargiečius, kaip išmano, sargiečiai varpininkai vėl kaip tai verta, nes toji tautiška vienybė dar neužsimezgusi, netik nesubrendusi. Gal tai tiesa, ką vienas iš jų su didyste aptarė: „Ką čę turime su jumis daug kalbėtis! dirbsime sau, o jūs dirbkite sau“. Tada mums rodės, juog reikia dirbti tėvynei o ne sau; bet praktika parodo, juog reikia sau: jei „ūkininkiečiai“ stengias su dideliu liarmu išveržti žmones iš po Bažnyčios įtekmės, tai sargiečiams nieko nebelieka, kaip tik, pėdą prie pėdo statant, stengtis ant visų punktų smugius atmušti ir žmones nuo papiktinimo ginti, kaip jie nuo kunigų „gina“. Gana svajonių, reikia darbo! Tiesa, pikta, kad prisireikia didį tarpą laiko ir pluoštą popierių apversti ant ginčų ne su priešais, bet su savaisiais, ne ant

mokslisų, bet... nes polemika nėkad os dar nepertikrino nieko; nestengsimės ir pertikrinti.

Nėra ko mandragalvoti, juog kunigai tokie pat bendrijos sąnariai ir dėlto-gi gali būti kritikuojami; apie tai jau daug buvo pirašyta. Mēs ir neužginčijame ir patįs gana tankiai ir aštriai nurodėme tas vietas ir ypatas, kurios nusideda, kaip o žmonės, užimantįs žymią lietuviškoje draugijoje vietą, o neatsakantįs, nors gali, lietuviškiems reikalavimams. Kas, lietuviams tarnaudamas, lietuviškos kalbos nekenčia, ją žemina, išjuokia, svetimais žodžiai nieko lietuviško neskaitydamas teršia, kas nesąžiniškai viešą turtą suvartoja, jei tai galimas daiktas prie dabartinės konsistorijų ir komiteto sąnarių kontroliaus ir tt., — tas papuola po kritika, bet nekaipo kunigas, tik kaip o žmogus; kada-gi mūsų priešai kritikuoja, tai vyriausiąją kaltybę matydami tame, juog jis yra „kunigas“ ir dėlto turi būti nužemintas. Tegu sau tankiai sako: mēs tikėjimą atskiriame nuo kunigų; ylos maiše neslėpsi: iš augščiaus privesų vietų skaitytojas aiškiai pamatys, koks tai „atskyrimas“.

Per ilgus metus sėdami vėją, pradės piauti audrą. Mēs pešimės, o lietuviai, į mūsų kovą žiurėdami, kaip į kokią komediją, tyčiosis: veiz, brolau: vis tai dėl mūsų naudos!

Nužemintas jūsų tarnas, kol nusprendė teip elgtis, kreipės privatiškai į daugumą įtekmingų, „Varpo“ ir „Ukin.“ šalininkų, perstatydamas dalyką, ir užsivylė: nėkas nepanorėjo padaryti įtekmę ant savųjų. Tebūne-gi tai, ką nori: lietuviams-žmonėms niekam nereikalinga polemika.

Red.

V. Valančius maldaknygių su ruskomis literomis neužtvirtino!

Senovės Žemaičių priežodis sako: „Begėdžio akis dūmų nebijo.“ Tą patį galima pasakyti apie mūsų ruskintojus, kurie gėdos neturi nė už dvyllėkę. Daugel vietose tie mūsų „misijonoriai“, ir dabarčio tebšila, kad tik kodau-

giausiai tarp mūsų praplatinti lietuviškų knygpalaikių su gudiškomis raidėmis. O juogiai mes, gerai suprazdami čę vylių ėsant, tas jų knygpalaikes drebiame atgal į akis arba ant ugnies sukurename, tai jie, mus apgauti geizdami, rodo ant pirmojo lapo kiekvienos tokios knygpalaikės padėtą neva **Vyskupo Valančiaus** parašą: „išspausti daleidžiu“, kurs teipat gudiškomis raidėmis parioglintas. Tuotarpu kogeriausiai yra žinoma, kad tų knygpalaikių tokioje išvaizdoje nė Valančius spauzdinti leido, nė pagaliaus nėkas jo apie tai ir pasiklausti ne pasirupino, bet patįs gudai savo režtu lietuviškas knygeles gudiškomis raidėmis atspauzdino, patįs ir Vyskupo pavardę suvis be jo žinios begėdiškai prikerge, tokiu būdu tik „podlogą“ padarydami, už ką vienokiai nieks jų ant sudo nepadavė ir ne nubaudė. Čę jau mat „su silingesniu ir negrumkis — nieko nepeši!“ kaip pačių gudų priežodis sako.

Ne vien su maldaknygėmis, evangelijomis toki permaina tikos, bet ir su kitomis dvasiško turinio knygomis. Imkime, gerai žinoma, juog iš lenkiško į lietuvišką išversti Bialobrzieski'o pamokslai ir Filipecki'o omilijos į Vilnių nukeliavo dar lietuviškuose rūbuose, tuotarpu tenai sauvalingai be jokios autorių žinios ir leidimo tapo atspauzdinti gudiškomis raidėmis, su begėdiškai ir vogtinai prikergtą Vyskupo Valančiaus aprobata. Tokiu būdu Vyskupo Valančiaus abrobata, prie lietuviškų rankraščių pridėta tapo lyg brangi sagtelė nuo senųjų puikių rubų nuplėšta ir išvirkščia prikabinta prie naujų skrebių. Apie tą metamorphozą Vyskupas iš anksto nė žinoti nežinojo. Galima būtų jį kaltinti jebent už tai, kam jis savo laike neprotestavojo. Bet ar būtų kas jo tuokart klausęs?

Dar dabar seniejie kunigai tebeapasakoja, kiek a. a. Valančius su gudais vargo turėjęs su rubricelėmis, kurios kaipo bažnytinės knygelės visame sviete lotyniškai yra išduodamos, o tuotarpu ir jas vieną metą Vilniuje gudai patįs buvo iš lotyniško į gudišką išvertę ir patįs kiekvienam kunigui išsiuntinėję. Žinoma Vyskupas turėjo užginti kunigams tomis Rubricelėmis naudoti, pakol neišreikalavo atspauzdinimo lotyniškai.

Dabartinis pravoslavijos padėjimas.

Sw. Synod Ciesoriui padavė 1900 šitokias žinias apie dabartinį padėjimą pravoslavijos arba rusko tikėjimo.*) — Stačiatikystę išpažįsta 78,849,817 žmonių (vyrų 39,265,493 ir moterų 39,584,324) Dalijas į 65 vyskupijas, arba eparchijas: 64 — Rosijoje, o 1 — Amerikoje. Maldoms atlikti turi 36,361 papapijinę cerkvę, 18,000 koplyčių, 10,000 koplyčių ant kapų ir namuose. Dvasiškija susideda iš 3 metroplitų, 14 vyresniųjų archijeriejų (arcivyskupų), 48 archijeriejus (vyskopus), 38 archijeriejų be eparchijų (tituliarnų), 2035 protopopų, 42,005 popų, 14,062 diakonų, 43,950 žemesniųjų dvasiškiųjų.

495 vyrų kliošturiuose gyvena 8,076 monachai (vienuoliai, zokaninkai, tėvai) ir 6,978 broliai. 268 moterų kliošturiuose telpa 8,942 zokaninki ir 27,166 seseris.

Dvasiškija ne tiktai aprūpina dvasiškus ruskių reikalus, bet dar užsiima misijų darbais tarp stabmeldžių ir tarp kitų tikėjimų — krikščionių ir nekrikščionių. Rosijoje yra 23 misijos, kurioms užlaikyti „Draugijos Pravoslaunų Misijų sąnariai 1896 metuose sumetė 384,509 rublius, o 1897 m. 396,961 rublį. Karščiausiai misijos darbuojas: Suomų žemėje (Finliandijoje), Georgijoje (ant Kaukazo), Lenkų ir Lietuvių žemėje, jei pridera „misijomis“ vadinti pravoslavijos darbus tarp lenkų ir lietuvių. Misijų šiokie buvo vaisiai:

iš Liuterų	tikėjimo išversta	1896 m.	1874 žm.	1897	1754
„ Katalikų	„	„	1500	„	2081
„ Unitų	„	„	312	„	185
„ Reformatų	„	„	21	„	32
„ Armeniečių	„	„	26	„	47
„ Protestantų	„	„	70	„	41
„ Raskolnikų	„	„	7800	„	8196
„ Žydų	„	„	901	„	873
„ Magometiečių	„	„	431	„	485
„ Stabmeldžių	„	„	2226	„	2667
			<u>15181</u>		<u>16361</u>

*) „Echos d' Orient.“ III. Constantinople — Paris. 1900.

Už Rosijos sienų pravoslavija turi misijas Japonijoje ir Amerikoje. Japonijoje 1897 m. buvę pravoslaunų 23,856, dalytų į 225 parapijas, kurios buvo priveizdoje 1 archieriejo, 1 archimandrito, 27 popų ir 5 diakonų; tarp iš japoniečių buvo 26 popai ir 4 diakonai. Misija turi 3 laikraščius, vieną katekizmo mokslainę mieste Tokio, vieną Seminariją, vieną (liturgiško giedojimo mokslainę, vieną mažų vaikų mokslainę, prie kurios priguli ir mokslainė teplojimo religišku abrozdu (ikonų). Krikštų 1896 m. buvę 937, o 1897 m. — 993.

Amerikos misija padalyta į 29 vietas, kurioms priguli 30 cerkvių ir 70 koplyčių. Vyriausią valdžią turi archieriejus, gyvenęs mieste San Francisco. Amerikoje viso labo ruskai — pravoslaunų prisiskaito į 50,000, tarp kurių yra Eskimosai, Alentai, Kynai ir Japoniečiai. 1897 m. priėmė pravoslaviją 700. Nuo 1896 m. išeina vienas laikraštis pravoslauniems parapijonims mokyklų teturi 3.

Mokslą ruskių dvasiškija įgija proseminarijos (mažosios), seminarijose ir akademijose 1897 m. toksai jų skaitlius buvo.

185 proseminarijose	1818 mokytojų	31,038 mokytinių
58 seminarijose	1017 „	19,151 „
4 akademijose	125 „	938 „

Akademijos yra Petropilėje, Maksvoje, Kievoje ir Kazaniuje yra ypatinga misijonierių mokykla.

Pirmutinį mokslą popai davė 38,475 cerkvinėse mokyklose 1,338,598 vaikams 31,821 mokytojas. Ant tų mokslainių užlaikymo išduota virš 8,000,000 rublių (1,500,000 iš izdos.

Iškaščiai ant tikibiškų dalykų šaip skaidos:

Mokyklų personalas	3.150.766 rub.
Stipendijos	1.361.981 „
Namų nusamdymas, malkos	600.527 „
Mokyklų (naujų) statymas	372.000 „
Personalas Synodo spaustuv. Petr. ir Maksv.	536.576 „
Naujos „klebonijos“	515.456 „
Synodo užlaikymas	265.514 „
Užlaikymas archieriejų cerkvių ir namų . .	845.000 „

Konsistorijos	724.672	„
Klioštorių užlaikymas	416.744	„
Dvasiškiųjų užlaikymas	8.773.010	„
Visoki namų statymai	564.955	„
Užlaikymas synodo rūmų	10.541	„
Mokyklų (cerkvių) reikalams pagerinti	7.263.601	„
Visoki reikalai	542.187	„
Pravoslavija už sienos	156.634	„

B. Nevisus skaitlius gal stačiai imti, kaip teisingus. Tarp 78 milijonų pravoslaunų paskaityti ir unitai, per prievartą išversti iš tikėjimo, ir raskolninkai, kurie daug milijonų tebesituri tos nuomonės, kad caras ir antikristas — tai tas pats. Ir iš stabmeldžių nevisi esą tikrai pravoslauni; kiti po kelis syk esą iš nežinių apkrikštyti.

Mūsų mokslavietės.

1. **Naujos mokyklų „filijos“ Lietuvoje.** Vilniaus obrusitelių laikraštis, valdžios pinigais šelpiamas ir nuo cenzūros išliuosuotas, „Wilenski Wiestnik“, kurio nėvienas geras ir savo šlovė pažįstas žmogus nė įrankas neėma, kaip tųjų „Moskowskich Wiedomostiej“ ir „Swiet“, džiaugsmingai praneša, juog Lietuvos general-gubernatorius Trockis, rupindamos apie kodidžiausį maskoliškos kalbos tarp Lietuvių prasiplatinimą, jau išsiuntinėjo gubernatoriams tam tikrus parėdymus*) apie įtaisymą po sodžius

*) Štai jie. General-Gubernatoriaus cirkulioras nuo 1901 m. 28 sausio № 8. Kauno gubernatoriaus — nuo 7 vasario № 2101. Tarpininkams ir valsčiams. Dėl didesnio pritraukimo (uwleczenija) svetimtaučių prie maskolystės Apšvietos Ministras daleidžia Mokyklų direkcijoms kožnoje sodoje įtaisyti mokyklėlę po priežiura valsčiaus mokytojų, šioku būdu.

mokyklų — filijų. Tie parėdymai būsia perskaityti ant seimų. „Školoms Gramoty“ nepavykus, toms pavyks tarp mūsų isigalėti. Tik tada, kad valsčiams Dievas atims už koronę jų protą — iš geros valios valsčiai nedarys prigovorų, nes jiems dyvai, kam-gi su tokiuo įnirtimu kemšti Lietuviams maskolišką kalbą, neduodant jiems valios pasinaudoti ta kalba?? Kam ji dera? Jei vien tik pasišnekėjimui su kokiuo parėjūnu-ruskiu, tai neverta vargo! Kitam niekam nedera: nė mūsų leidžia činauninkais tarnauti, nė šaip jau tarnais.

Aš pabaigiau valsčiaus mokyklą. Atmenu, juog prabuvau troškioje troboje keturias žiemas; iš nuobodžio peiliuku supiausčiau tris klaupkas, — ir kas iš to? Tiek man naudos, kad galiu, kaip sapne, atminti, juog buvau iškaloje. Ūkininkaju ramiai, su šeimyna kalbuos lietuviškai, knygų man pristato lietuviškų, bažnyčioje pamokslų klausaus lietuviškų; ir į seimą į selską nuėjęs, matydamas tik vienat-vieną nelietuvį, pisorių, nepadorėjuos kiteip šnekėtis, kaip tik lietuviškai. Net šiurpulys per nugarą nueina, kad tasai pisorpalaikis, geriausiai mokėdamas lietuviškai, duoną valgydamas — lietuvišką, į susirinkusius lietuvius kreipias — maskoliškai... Neatsakau: beveliju tylėti ir į seimo liarmus nekištis su supainiotu liežuviu. Dar kad-gi užmokėtų už tavo judošystę už išsižadėjimą savo

§ 1. Mokytoju gali būti tiktai stačiatikis (pravoslaunas); geistina, kad būtų kareivis, užbaigęs nors valsčiaus mokyklą.

§ 2. Mokyklą turi užlaikyti žmonės. Mokytojui mokės direkcija 10 rub ant mėnesio.

§ 3. Mokytojas su savo mokytiniais gali vaikščioti iš vienos triobos į kitą mokydamies.

§ 4. Mokyklos prietaisų ir pabuklių nereikia.

§ 5. Mokys skaityti ir rašyti.

§ 6. Užveizdėtojais būs valsčiaus mokytojai.

§ 7. Valsčionis, panorėję įsitiekti tokią mokyklą, turi prašyti per prigovorą.

kalbos; ale ne! ir kalbos išsižadėk, ir dar primokėk tiems, kurie tave ragina prie išsižadėjimo.

Pabaigiau aš pavieto mokyklą; maskoliškai gerai pramokau; ranką turiu gerą ir rašau nesuklyzdamas; arti ir šiena piauti neturiu sveikatos; norėčiau šep jau užsidarbuoti, bet... urėdninku (žemskiu) tarp lietuvių ruskiai tegali būti; vaikų mokytoju — ir-gi ruskis ir dar geras, uolus pravoslaunas; selskos raštininku — tokie-pat;*) einu ant gelžies kelio ir girdžiu: kur lendi! ir buvusiosius lietuvius ant Siberijos kelio pervedė... Visur svetimi, svetimi, po visą Lietuvą! su širdyla grįžau prie menkos savo ūkės ir gyvenu, traškėdamas. Susilankiau sūnų; leidžiu iš paskutinio į gimnaziją; bet ką? ar asesoriumi liks? ar spraininku? inžinieriumi? oficeriumi? Gali būti, bet — šiaurės gilumoje; aš ir namiškiai jais nesidžiaugs. Tai kam-gi, klausiu aš jūsų, geri žmonės, man — lietuviui toji maskoliškoji kalba? Maskoliškai kalbančių yra dešimtimis milijonų; tai ką-gi aš jiems

*) Katalikai - Valsčių sekretoriai, arba raštininkai pakeisti buvo pravoslaunais general - gubernatoriaus Kachanowo 1884 metų cirkulioru, kurį dar syki patvirtino 1889 m. № 11. Uoliausiai tuos cirkuliorus pildė Kauno gubernatorius Klingenbergis, kasmet perveizdėdamas valsčius. Paliko pisoriais tik kulvartas - perekinčius ir vedusius pravoslaunas moteris. Negana to! Kauno gubernatorius Rogowicz, atsiremdamas ant gen-gub. Trockio cirkulioro nuo 1901 m. 13 sausio № 4, įsakė (18 sausio № 2785) tarpininkams ir pravoslaunus pisorius atstatyti, jei yra ne uolūs, o priimti tokius, kurie būtų iš Maskolijos, buvusiosius kareiviuose, gerai suprantančius ruskių darbą Lietuvoje (Russkoje dielo w Siewerzapadnom kraje). Nenoriai priimti į pisorius žmones, gimusius Lietuvoje, idant su vietiniais gyventojais neturėtų nėjokio sanryšio (ničego obščago s miestnym nasielenijem). Pisorių būvį pataisyti — kaštu lietuvių. — Matote, kaip viskas ne lengvyn, bet sunkyn eina! Savo padėjimą ruskiai vis taiso mūsų kaštu, o ne mūsų padėjimą.

bepriđėsiu, dar du-tris vaikus sumaskolinęs? Jiems — lašas į jurą; man — kraujas iš širdies.

Vienas patsai žinojimas svetimų kalbų nė apšviečia, nė laimingu padaro. Žinojimas kalbų — tai tiktai raktas į mokslus, darbo pragumas, — o mūsų valdytojams, rodos, tik ir terūpi pramokyti mus — kalbos; daugiau nieko, — teip ir padaro, kad mūsų vargas, padėtas ant išsimokinimo, išeina ant vėjų. Jei mus nori su ruskiais sulyginti kalbą, tai tegu visupirmu sulygina — tiesomis; tada męs patįs ruskiai išsimokysime. Kol-gi męs nematysime naudos iš mokėjimo ruskai, tol su botagu teprivarys mokyti. Iš geros valios — niekas nenori prisiimti naujų mokyklų. Štai ir patvirtinimai.

2. **Darbėnuose**, tarpininkui pradėjus giedoti apie valdžios gerumą ir rupestį apie mūsų apšvietimą, apie jos prižadus suglobti valstiečius, statant po sodžius naujas mokyklas, visi vyrai atsakė: mokyklą turime miestelyje; perniai ją padidinome; užlaikome du mokytoju; vaikų telpa daug, — tai kam mums bereikia naujų iškaščių?

3. **Trūskavoje** nėra mokylos; tarpininkai seniai jau valstiečių seimininkus žūdo, įkalbinėdami įsitaisyti tą aušros žvaigždę. Bet ir tarp trūskaviečių jau yra prasišvietusių ir iš visoko naudos reikalaujančių. Nematydami naudos iš ruskos kalbos, griežtai atsisakė nuo įsitaisymo ruskų mokyklų.

4. **Ramygaloje** tai net juokai išėjo. Tarpininkas su mokyklų perveizdėtoju (inspektorium) sušaukė seimą. Inspektorius minkštu svajojančiu balsu, net užsimerkęs, ėmė vyrams pamokslus sakyti apie reikalingumą mokyklų, ypatingai mergaitėms. Vyrų klausė teip ramiai, teip ramiai, kad... neužilgo selska tušti pasiliko; atvėręs akis, inspektorius išvydo tik vieną raudonsiūlių čebatlaįžį kaimyną-starostą su keleta jam lygių pusgalvių, dievobaimingi klausančių, bet, žinoma, nieko nepermanančių. — Vis tai ne per didi vaisiai šįmetinės agitacijos. Nė didesni būs jie ir toliaus, žmonėms vis labiau įdrįstant ir savo naudą suprantant.

5. Blaivybės Komitetų šviesa.

Komitetai, sustatyti iš vienu tik girtuoklių-činauninkų platinimui blaivybės(!) tarp Lietuvių, visųpirmu privaisė po Lietuvos miestelius — arbatnamių. Patįs iš savęs jie, kaip užėigos vieta, yra geri, užvis iš kitur atkankantiems keleiviams: už pigią prekę sušyla ir arbatos atsigeria. Didesniam prijaukinimui jų įtaisė įvaires zobovas, pirkinius, muzikas ir tt. Žinodami lietuvius tas vietas skaitlingai lankysiant, nepraleido progos paruskinti juos. Tam tikslui arbatnamius užkimšo ruskomis knygomis, ruskais laikraščiais. Mūsiškiai, vieni visiškai nemokėdami maskoliškai skaityti, kiti, nors šiek tiek moka siliabizuoti, nieko nesuprazdami, treti išvydę ant paveikslėlių girtus išsižergusius burliokus, ruskus vežimus, ruskas sermėgas arba činauninkus su peiliais prie šono, mušančius žmones, blinkt ant suolo ir numeta. „Tai ne mums, lietuviams, rašyta! — sako. Tegu sau ruskiai skaito! Męs palauksime, kol nepradės lietuviškas knygas į arbatnamius traukti. Gana jų yra, by tik būtų laiko skaityti. Teip teisingai mūsiškiems protuojant, ruskas knygas šėpose pelės tevario. Tai būdas lietuvių blaivinimo (!) ir ruskinimo, kaip anosios bibliotekos (knygynai) prie valsčiaus iškalų, yra nevykęs.

Geriaus klojas „komedijos“. Komitetai, susibaudę su mokytojais, mokyklų kambariuose prasimanė „komedijas rodyti“, tai yra rodyti ant drobės tam tikra liktarnia padidinamus paveikslus vietų, žmonių, atsitikimų ir tt., paaiškinant juos ruskais skaitymas iš rusų knygelių. „Komedijos“ daug pusgalvių sutraukia kas šventą vakarą, neapleidžiant nė gavėnios. Mokytojai prisako savo mokytiniams netiktai visiems ant tų parodų susirinkti, bet ir savo tėvus, motinas, brolius ir seseris atsivesti. Teip prisirenka pilni kambariai, ypač miestiečių su žydais. Žydai nepadoriai užsilaiko: parodžius paveikslą. Nukryžiavoto Jėzaus Kristaus, aiškiai atkišo špygas. Stebėtina, kad sentikiai — ruskiai ant tų parodų neina, matydami tame ne zobovą, bet užslėptą tikslą. Mūsų-gi žmonės to užslėpto tikslo neatspėja, arba jei atspėja, tai jį niekina, kaip tos avys, kurios, vilką pamačiusios akimis blizgant,

dantimis kalenant ir uodega mosuojant, nebėga nuo jų tolyn, bet iš žingeidumo akis ir uodegą pamatyti, artinas prie jo. Eikšenkite — parodysiu žalių, raudoną, margą! o paskui . . . suėsiu.

Reikia, lietuviai, susiprasti, kas ir ko jus mokina šitie Komitetai su mokytojais. Kiek jau sykių sakėme: kas nori, kad žmonės apsišviestų, tai leidžia jiems iš visur šviesą semti. Kad ruskiams malonus būtų mūsų mokslas, leistų mokyti namie ir iškaloje, leistų knygas skaityti, laikraščius spausdinti vis tai, už ką šendien šturksčiausiai baudžia; leistų mums patiems būti mokytojais, žmonės, saviems mokytojams įtikėdami, galėtų juo iškalas lankyti, o mokydamis saviškai skaityti, rašyti, neapleistų nė maskoliškos kalbos.

Dabar mokytojai, užraugti stačiatikišku raugu, kuo-gi jei ne tuo raugu, užraugs mokytinius? Popvaikiai mokina ir iš knygų, popų parašytų, mūsų tikybai neprilankių. Jei kartais vaikų knygose maž tėra ir visiškai nieko nėra prieš mūsų tikėjimą, tai užtat nieko nerasi ir apie mūsų tikyba; užtat daug-daug gražių apsakymų rasi apie ruską tikėjimą. Nebūs ten paminavotas Rymas, Aštrioji Broma, Čenstakava, Šidlava, Kalvarija, bet būs: Pijevo Lawra ir k. p. Nebūs pasakyta, kad Lietuvos kunigaikščiai kitados ruskais lyg Maksvos ir Kijevo valdė; bet visur būs prikaišioti, juog Lietuva — tai nuo amžių (!) ruska šalis, ruska ir pasilikti turi. Žino, nebijok, juog minavojimas šlovingos praeitės žadina tėvynės meilę, prisirišimą prie savo krašto ir savo būdo. Ant visų mažne knygų, paskirtų žmonių skaitymui, stovi: „Odobreno Swiatiejszym Synodom“; tasai Švenčiausis (!) synodas, tai augštasis pravoslaunų rėdas; jei jis ką mums siūloja, tai jau to paties gana žinojimui, juog negalime imti į rankas, nes tai jau tikros pinklės. Sarmata ir prisipažinti, juog mes pasidudame tokiam apšvietimui! Nepulkime-gi į tuos tinklus, nes turime ir patį gana visokių knygelių, dvasiškų ir svietiškų; norėdami galime ir pasibovyti, ir pasilinksminti. O mūsų zobovos: dalijimas žiedo, gūzynės, sidabriniai vartelėliai, o mūsų dainos, o mokynimos rašyti lietuviškomis literomis,

idant paskui galėtume susinešti su toli esančiais broliais, — ar vis tai neužima laiko, ar ne linksmiaus, neg ant vokiškų pamokslų, t. y. ruskų skaitymų?? Jei ruskiai nori mums naudos, dėlko neleidžia lietuviškai skaityti, kad geriaus suprastume? A a! dėlto, kad mūsų mokslas jiems ne tiek rūpi, kiek pripratimas mūsų prie skambėjimo ruskų žodžių! . . .

Neišmintingas mažvaikis, pamatęs blizgantį stiklą, griebia į rankytes, mislydamas laimės datirsiąs, bet vietoje to — pirštelius susipiausto; arba veržiasi su žarijomis pasibovyti ir nusvila, — teip ir su tais naujais išmislais gali nutikti. Bukite budrus; nesiduokite suvedžioti! Tai sodiečiams.

Dvarponiams patariame nemokėti 5 rub., kurius maršalkos ar asesoriai renka už šlovę prisirašymo prie Blaivybės sąnarių. Tegu sau už savo pinigus mums spąstus spendžia. Atenčios kartos gali iškoneveikti bočių atminimą, jeigut, ne duok Dieve, už mūsų pinigus jiems prisireiktų gyventi tarp suruskintų lietuvių. *Miestietis.*

6. **Lėliūnuose**, Ūkm. p. Garsus paleistuvis ir kulvarta, iš kataliko — liuterietis, iš liuteriečio — pravoslaunu žadaš likti, Lėliūnų parapijos dvarponis Siezienieviskis, įkurtojas cerkvinės mokyklos, kaip tai anais metais rašėme, supykęs ant dabartinio prabaščiaus, kun. Masaičio už atėmimą bažnytinės žemės, kuria neteisingai buvo užvaldęs, apskundė gubernatoriui, kad per kunigo įtekmę žmonės vaikų į popo iškalą nebeleidžia. Kvailas pranešimas, lyg jau mūsųškiai dar nesupranta, ar galima vaikus tokiose iškalose mokyti, ar ne. Lietuviai dar neteip ištvirkę, kaip Siezienieviskis. Kun. Masaitis lengviai išsiteisino.

Įvairios žinios.

-1. Iš **Darbėnų**, T. p. Pradžioje vasario mėn. tarpininkas darbėniškius valstiečius sušaukė į seimą. Atkako ir patsai. „Ar vis dar neįtaisote selškoje ikonos“? Paklausė. „Ne! štai jug ant sienos turime kryžių“, atsakė vyrai. „Valdžia

reikalauja, traukė tarpininkas, kad selskoje būtų pravoslauna ikona“ . . . „Ale mums, Jo Mylistele, bus didis klapatas. Kas mus išmokys pravoslaviškai melstis ir tai ikonai priderančią garbę atiduoti“? tarė vienas iš burio, o kiti išguldė tai maskoliškai. Ant to tarpininkas tik sunernėjo ir neklausydamas toliaus lapės balseliu įkalbinėjo. Tečiau darbėniškiai, jau išgudrėję vyrai, nukirstinai atsisakė. —

Su tomis pravoslaunomis ikonomis tai net protin-giemsiems pravoslauniems galvą apsuks. „Aš neesu iš „karštųjų“ pravoslaunų, sakė vienas jaunas maskolis- činauninkas; tik vis-gi jų, katalikų, nesuprantu: dėlko Kristaus paveikslas maskolių malevotas turi būti prastesnis už — katalikų malevotą?? Kam čė ji persekioti? Ar-gi ne vis tiek-pat“? „Tebūnie ir teip! — atsakė katalikas. — Tik Tamstai su išmetinėjimu priderėjo ne prie manęs, bet prie savųjų kreiptis: jug-gi jų, patį pravoslauniejię tą nelygybę parodote, išmetinėdami iš iškalų ir selskų katalikų kryžius ir abrozdas, o į jų vietą per nevalią kabindami — savuosius. Katrie gi čė Kristų persekioja“? „I to wierno“ . . . atsakė pasimislįjęs činauninkas.

2. Iš Ukmergės. Sprauninkas Stepanowicz Doncow, ne per ilgai čė vietą tesušildęs, traukias atgal į Rosiją, į Kursko guberniją. Perniai, atmenate, aprašėme, kaip jis buvo užpuolęs ant kavarskiečių žmonių užtai, kad gieda Šventas giesmes sutikdami kunigą su Švenčiausiu prie ligonio atvažiuojant, žadėjo net į kalinį juos sukišti, bet moterų išjuoktas, liovės. Tai aiškus pavyzdys darbavimos mūsų činauninkų ant mūsų naudos(!), tai yra ant panaikinimo prisirišimo prie katalikų vieros. Tiesa, tasai užsipuolimas ant katalikų, ramiai pildančių savo apeigas, ir jam pačiam neišėjo ant naudos, nes patįs ruskiai pripažino jį už mulkį, perdaug išišokusį; bet vis-gi tai parodo, kaip mūsų činauninkai yra įdrįsę, ir kaip kožnas mulkis émas saviškai obruseniją varyti.

3. Iš Kavarsko. Užvedimas monopolinio pardavinė-jimo degtinės skaitos už protingiausį ciesoriaus parėdymą, sustabdantį žmonių girtuoklystę. Parėdymas yra geras,

nér ką sakyti; tik išpildytojai yra, kaip tankiausiai atsitinka, menki. Gerai, kad degtinę atėmė nuo žydų, kurie tiek blėdės su ja mums padarė; gerai, kad mūsų nebegali bargan gerti ir daiktų užstatinėti. Negerai vis-gi, kad činauninkai, persilpnai tepersekiodami pašaliais parduodančius, nurodo lyg kad neblaivybė valdžiai rūpi, tik suėmimas viso pelno į savo rankas. Gerkite, žmonės, bet tik iš monopoliaus pirktumete. Asesorius su akcizninkais, jieškodami pas žmones „pravarėlių“, jų nerado; bet žyda krėsdami, rado 8 but. arielkos. Dalykas pasibaigė tuo, kad čę pat išgėrė 2 but., o atidavė atgal, nestatydami protokolo. Tame tarpe krėzdami žmogų, rado knygelę; tai suėmė ir protokolą sustatė. Iš to aiškus Lietuviams mokslas: arielką gerk, ale knygų neskaityk. Liubrikai, prisipirti pasakyti, dėlko jie per pirštus žiuri į pardavinėjimą arielkos žydų karčiamose, atsakė: „kas mums rūpi? ten geria iš monopoliaus; išdui dėlto nér pragaišties“. Ir vėl mokslas: sulyg mūsų činauninkus, prigulinėčius dar-gi prie blaivybės komitetų, gerk, nors pastipk, tik duok išdui uždirbti. Činauninkų veislė visur vienoki: užmokėk jiems, daryk, ką nori; žydai teip ir daro. Užtat ant dorų ir ramių žmonių visą savo pyktį išpila.

Asesorius Towstolies pasiuto, knygų bejieškodamas. Nuvykęs į Lidakių par. pas vieną ūkininką, išsitraukė savo peilį ir ėmė švaistytis po trobą, šaukdamas visus sukaposias, jei jam knygų neatiduosią. Tai dar negirdėtas, rodos, daiktas — pristoti su peiliu prie kaklo ir liepti prisipažinti... Bailūs žmonelės iš baimės nutirpo ir žadą užkando; moteriškė susirgo, o vaikai gavo priemietį; mažutį patsai iš lopšio išmete, sakydamas, juog dėl jo negali išvartyti. Šunies vietoje visur landžiojo jieškojo paloviais, pasuoliais, užpečkiais, nusitėpė vištų išmetomis, — ir rado vos tik po vieną šiokių-tokių nekalto turinio knygelį. Laikraščių nerado, nes mūsų žmonės, pramokę juos skaityti, pramoko ir namie nelaikyti, bet kame nors ore. Pasibraukęs keletą knygelį po pažasčia, kad nepamestų, važiavo tasai karžygis namon, linksmas, kaip visą šalį užkariavęs. Apsnūdęs, sapnavo didelį medalį ant savo krutinės su aiškiu antrasu: „za litowskija knižki“, tai

vėl, kad užtat sprausinku liko. Gal ir išsipildys jo sapnas; tame-gi tarpe, kol kas būs, su vagimis veda gešeftą, su jais dalijas pelnu už paleidimą pagautų, už pamokinimą, kaip suktis ir tt. *Miestietis.*

4. **Iš Petropilės.** Metinis visuotinis sąnarių susirinkimas Lietuviškosios Savitarpinės Pagelbos Draugystės. Draugystė tai jauna, vos perniai tesusitvėrusi per narsumą ir darbštumą kelių lietuvių, o užvis p. K. Šeškevičiaus. Stovi jau gana tvirtai, nes turi virš 70 sąnarių, o iš atskaitos Revizijos Komisijos matyt, kad ir kapitolas nebemažas. Štai atskaita.

Sąnarių mokesčiai	2174 r.
Per 4 teatr. Vakarus surinkta	2082 r. 56 k.
Aukų gauta	51 r. 06 k.
Nuošimčių	41 r. 92 k.
Išviso:	<u>4348 r. 92 k.</u>
Surėdymas vakarų kaštavo	1338 r. 83 k.
Sugražinta vienk. mokesčių	46 r.
Įgyta turtų už	62 r. 30 k.
Ant Draug. reikalų išleista	89 r. 45 k.
Ant Kanceliarijos reikalų	148 r. 88 k.
Išviso:	<u>1685 r. 46 k.</u>
Ant 1 d. sausio pasilieka	2663 r. 46 k.

Susirinkimą pradėjo Pirmsėdis, p. Mažionis; prakalbėjo-gi puikiai ir grynai lietuviškai Kasierius, p. Zauka. Sąnarių buvo susirinkę į 40; visi per ištisą vakarą užsilaikė labai gražiai ir ramiai; klausimus svarsti be šauksmų ir triukšmo. Matyt, lietuviai veikia priebrenda. Ant šių metų į redystę tapo išrinktos šios ypatos:

- į Pirmsėdžius — p. Pr. Mazionis;
- į Kasierius — p. J. Zauka;
- į Sekretorius — p. K. Buga;
- į Sąnarius — pp. J. Vaičiulis, J. Girčys, J. Strazdas ir A. Brutskus;
- į Revizijos Komisiją — pp. K. Šeškevičius, J. Orentes ir P. Gabala;

- į Pirmsėdžio Užvaduotojus ir vedėjus reikalų artistų burelio prie Draugystės — p. M. Palionis;
- į Kasieriaus Užvaduotojus — p. K. Pūslis;
- į Sekretoriaus — p. V. Antanaitis;
- į Garbės Sąnarius vienu balsu: Universiteto Profesorius, p. Edvardas Volteris, p. Silvestras Baltramaitis ir kunigas Juozas Demikis, Tomsko par. Kuratas. —

Daugis čę kalba, kad vietoje nabašninko Kunigaikščio Imeretińskio Lenkų Karalystės general-gubernatoriumi liksiąs Didis Kunigaikštis Konstantin Konstantinowicz. Iš ciesaus giminės perdėtinis vis-gi nepadorėsis būti tokiu šuniu, kaip Gurka, Orżewskis, Trockis ir jiems pavedęs. —

Be studentų sumišimo ir šįmet neapsėjo. Pradžią padarė Kievos universiteto studentai, dėl šių trijų priežasčių. 1. Du studentu, įtekmingų ypatų sūnu, per visą naktį vaikiojos po traktierius su viena mergpalaike, kokių po miestus nemaža yra; važinėjos su ją po miestą; juokiodami paėmė nuo jos auksą. Kad pasiskiriant pradėjo ji prašyti savo daiktų, studentai davė jai per snukį. Pasidarė liarmai; pribuvo policeiskis, bet ir jis teip-pat gavo; pribuvo daugiaus jų ir studentus pristatė į policiją. Tai gavo žinoti universiteto rėdas ir tų studentų tėvai, kurie nuvykę į universitetą pakišo kam reikėjo, iškėlė puikius pietus, kaip tai visuomet Rosijoje esti, ir universiteto perdėtiniai tik į karcerį tepasodino anuo paleistuvius. Kitiems studentams tai nepatiko, ėmė reikalauti daleidimo patiems sūdyti, nes norėjo juos, kaipo nenaudėlius visiškai iš universiteto išmesti. Jie turėjo teisybę. 2. Universiteto Rėdas išmetė garsų profesorių, kurį visi brangino, kaipo mokslo vyrą, energišką ir visiems stačiai tiesą sakantį; Rėdas pradėjo jį persekioti, špiegavoti, ant galo paskaitė už revoliucionistą ir liepė išsinešinti iš Rosijos. Ant jo vietos paskyrė kažkokį kapeikinį mulkį. 3. Studentai reikalavo atmainymo Apšvietos Ministro parėdymo, idant didžiuosius šiundytojus prie sumišimų atiduotų į kariumenę ant 1, 2 ir 3 metų, pagal karčią. Studentams tų trijų

dalykų reikalaujant, Universiteto Rėdas išgrobė 200 jų ir atidavė į kareivius ant kelerių metų. Apie tai gavo žinią Maskviečiai ir užsistojo už savo draugus — Kieviečius. Petropiliečiai — ir-gi pradėjo rinktis ant sesijų už ką 28 buvo ir-gi atiduoti į kariumenę. Po to buvo nutilę, bet 19 d. vasario, ant 40 metinių sukaktuvių išliuosavimo žmonių iš vergijos, Kazaniaus cerkvėje atlaikę „panichidą“, padarė manifestaciją ant Nevskio Pr., bet policija sugrūdo į vieną kiemą, surašė ir išvežiojo į jų kvateras. Buvo studentų vyriškų ir moteriškų (kursiškų) į 400. Daugali sumušė policija, daugalis ir iš policijos gavo. Ką jiems padarys? Visųpirmu sudys Miravasis už pertraukimą viešos ramybės.

26 d. vasario paliovė vaikščiojė ant lekcijų Kalnų Instituto studentai. Paskui Technologiškasis J. Susirinko ant sesijos į 400 stud. Kalnų Instituto Rėdas nusprendė ramiai laukti streiko galo; Technologiškasis-gi išvarė visus buvusius ant sesijos, užgindamas vaikščioti ant lekcijų ir liepdamas laukti sudo, kurs nuspręs, ar priimti juos atgal, ar dar labiau nubausti. Likusieji jų draugai nutarė ir-gi padaryti sesiją 1 kovo. Ir teip šitie maištai tęsiasi, užimdami galvas didžiųjų viešpatystės viršininkų. Ministrą Apšvietos vienas iš buvusiųjų studentų, Karpavičius, nušovė. Dvi nedėli prasikankinęs, ministras Bogolepovas pasimirė. Karpavičiaus dar nesūdiijo. Bogolepovas buvęs menkos galvos ir valios žmogus. Gal dėl neramaus laiko ir lietuvišku klausimu niekas neužsiima, nors mirus Soloviovui, cenzoriui, rods, geresni virto laikai. *Ignotas.*

5. **Nuo Batakių padangės.** Klausimas, kokią vietą gali ir turi užimti lietuviškose bažnyčiose lietuviškoji ir lenkiškoji kalba, užima daugali žmonių. Neteisingas padalinimas Dievo maldos laiko tarp lietuvių ir lenkų, kilstant tautiškam susipratimui, išeina eikštėn, Lietuviai šaukia — mūsų daugiau, tai ir laiko bažnyčioje užimsime daugiau su savo apeigomis; lenkai sako — ką nuo seno laiko čė turėjome, to ir dabar neapleisime! Teip kyla vaidai, kartais nepadorūs sumišimai pačiose bažnyčiose, jaunieji dvasiškieji stoja už perveizdėjimą ir pataisymą senosios bažny-

tinės tvarkos; senesniejie — už užlaikymą tradicijos, — ir teip ginčus išrišti palieka vyskupijos perdėtiniams. Kadangi tie dalykai nėra svarais svarstomi, J. M. Vyskupai atsiranda nemažame rupestyje, kaip čę atrasti idemną teisybę. Nėt cirkuliarą apie tą dalyką J. M. Kauno Vyskupas buvo paleidęs — nieko nepradėti naujo be žinios augštesniųjų perdėtinių. Daugumas tą cirkuliarą suprato teip, kad jis **įsako** nė kiek nekištis ir neužsiimti bažnyčios tvarka; kiti kaip tai rašo „Žinyčia“ Nė 2, 82 p., užsiimti, tik nusprendimui įduoti perdėtiniams. Pagaliaus komisijos, tam tikslui surėdomos, neįgijo ištikimybės, kaipo pusėtinai tiktai užganėdinančios reikalavimus. Ir teip be galo. Mums visados rodės, kad tiejie sumišimai parapijose kyla ne tiek dėlei brukimo lietuviškos kalbos, kiek dėlei neleidimo jos ten, kur jai reikėtų būti. Atsarga bažnyčios redytojų, užbėganti kelią ateinančiai vilniai, panaikinimas išanksto pilių, į kurias vilnįs susidauždamos į visas puses ištykšta ir nemaloniai apteškia, būtų geras daiktas. Tankiai tai labai lengva viską atlikti be jokio triukšmo, nežymiai patiems parapijonims, ypač ten, kame nėra, anot to, „nė supuvusio lenkelio“, o lenkiška kalba, Dievas žino, dėlko užima žymią vietą. Parapija būs grynai lietuviška, o tenai ir suplikacijos, ir užsakai (!) ir procesijos be Švenčiausio Sakramento, ir adynos ir karunkos, ir šėip jau trumpos intonacijos būs lenkiškos. Dėlko kartais išėina gyvi juokai, kaip tai šią vasarą buvo Eržvilke, Ras. p. Eržvilke buvo tokia pat tvarka, kaip aprašėme. Viskas gerai ėjo, kol buvo giesmininkas Juškys, kurs, baisiai kraipydamas žodžius, vis-gi šėip ne teip pagiedodavo lietuviams lenkiškai. Bet vieną sykį į bažnyčią įisai neatėjo; kunigas, apie tai nieko nežinodamas, procesiją pradėjo lenkiškai ir . . . visi žmonės apėjo aplink bažnyčią tylomis, nes be Juškio nebuvo daugiau kam lenkiškai pagiedoti. Tas atsitikimas atvėrė akis kunigams, ir jie sutarė daugiaus lenkiškai nebepradėti. Nu, o kad būtų pirma to lenkiškiems giedojimams priešintis pradėjęs? Jug būtų apšaukę litvomaniją, juog pati nežinodama, ko reikalauja, by tik, girdi, tvarką ardyti. Kam čę ardyti, kad, laikams persimainius, pati pradeda irti? Batakiuose, Varlaukyje, Adakave, Skaud-

vylėje, Nemaškčiuose, Viduklėje, Vadžgyriuose, Eržvilke, Pašaltunyje ir kitur, rets kas lenkiškai mokąs pasipainioja, o vienok kiek ten nereikalingų svetimų priedų, adynos, procesijos irk., kurie dėlto visiškai nustojo savo prasmės: ant Adynų niekas nebeateina, dėlto niekas jų nebemoka ir namie nebegieda; aplink bažnyčią eina tik prasivėdyti irtt. Susenėjęs, o ne naujasis būdas daro dėlto skriaudą senovinėms puikiausioms mūsų apeigoms. *Jonas Šiušelis*

6. **Iš Veviržėnų.** Ilgai čę buvęs kamėndorius kun. Masaitis, buvo sutaisęs korą prie vargonų; ką buvo su didžiu atsidėjimu sutaisęs, jam išvažiavus, lengviai sugriuvo, nes nebuvo kam paturėti. O gailu! Žemaičių giedojimas reikalauja rupestingo taisymo. Stebetina, kad jie patįs giedojimą vadina — „šaukimu“. Žmonių dvasia nemeluoja; teip, žemaičiai ne gieda, bet — šaukia; šaukia bažnyčioje kiekvienas saviškai, šaukia laidodami, šaukia dainas dainuodami.

Blaivybė čę prasčiaus stovi neg kitur: parapija skaito vos tik į 4,000 žmonių, o iš monopolinės krautuvės šnapso išperka už 8,000 rublių!! Tegu čę suvažiuoja ir iš apylinkės ant mugių; bet-gi ir Veviržėniškiai, kur buvę, kur nebuvę į Prūsus mauna ir tiek ten laisve te pasinaudoja, kad prisigieria lyg nebmatant. Drąsiai gal sakyti, kad Veviržėniškiai kasmet prageria į kelioliką tūkstančių!! Baisu! Ir kuomet tai suskuba išlakti? Ale kokie dyvai, kad nuo mažo lyg seno, nuo mergelės lyg Nikalojaus kareivių visi geria ko ne teip, kaip Vyskupas Valančius augščiau rašo: „iš uzbony, kaip smetoną“. Daug iš to kyla nelaimių; daug namų pragerta; daug porų suskydo dėl girtuokliavimo vieno iš jų. 21 d. lapk. m. karaliaus dienoje prie uždarytos krautuvės ištroškę laukė atidarymo. Iš nuobodžio, tur but, supyko. Tuoj Gečius su Šarkaucku ir nubėgo pas žandarą pranešti, buk tai Strumyla piktžodžiaavęs ant caro už troškinimą žmonių. Tai ir yra „politiška“ byla. Tiesa, juog nuo vyskupo Valančiaus laikų nebuvo kas būtų užsiėmęs tikrai, be atlydos kariauti. Visa karė baigės ant pasakymo iš ambonos, kad neapsigertų; dėlto viržėniškiai jau nė už grieką girtybės

nebelaiiko. Pagirtinas tame dalyke Naumiesčio (ant Prūsų sienos) klebonas, kun. Vitortas, kurs ne tik iš sakyklos, ir iš spaviednyčios kariaujas, bet ir ant namų turis akis atkreipęs, kaip ten svodbas ir pokilius daro. — Patsai blaivus, visus girtuoklius pažįstas, nesigailią vargo ir tikrai apaštališko pasišventimo, idant tik nujunkintų juos nuo pražuvingo papratimo. — Nedavimas mums spaudos tai viena iš didžiausių priežasčių tamsumo ir girtybės lietuvių. Visokie juokingi „kuratoriai blaivybės“ arba tingi, arba nusiminę: ką, gird, padarysi? O padaryti reiktų — protokolą visųpirmu ant urėdninko už girtuokliavimą, ant monopolinio už slaptą pardavinėjimą užgintame laike ir tt.

20 d. gruodžio Aisėnuose Prokuroras tyrė bylą Klipšto ir jo motinos, prie kurios rado dvi valdžiai priešingi knygelė: „Tarp skausmų į garbę“ ir „Pagirėnų veselijos.“ (!) Paliko tik po priežiurą, o skundikas, brolių ūdis Uselis, jau tarės pražudysiąs visiškai ir patar-nausias Leibai, kurs vėl ant 3 metų paims pačtą. Norint žmogų suėsti, žinoma, visuomet rasi pragumą.

23 d. gruodžio pas Mizgirių Vitį atsibeldė 6 kabakininkai, prūsinės jiekodami. Prūsinės nerado, tad užsimanė jauną mergelę bauginti, nes jos „Šaltinį“ buvo radę ant stalo. Įsidėję į kišenę, jau iškalbėjo visas baisybes, kurios ją laukia, kaip štai ateina tėvas, Rudys, atėma knygą, liepdamas pirma nuo visos apylinkės atimlioti, ir išbruka svečius pro duris. —

Sausio mėnesį; Veviržėniškiams pasibaigė kantraktas su pačtorium Leiba, kurs jau 15 metų, kaip Veviržėnų valsčiaus pačtą valdo. Mūsų vyriukai jau už kelių mėnesių ėmė garsintis: tai tas, tai tas nori pačtą nuo Leibos paveržti, bet tikri Leibos konkurentai buvo tik keturi ūkininkai, kiti-gi Leibą tik baugino, nuo jo „magaryčių“ tykodami. Na, Leiba ir nesnaudė: tai kyšiais, tai „pusbutelkiais“, tai kitokiu žydišku pragumu savo konkurentų skaitlių teip sumažino, kad vos keturi ūkininkai beliko, kurie Leibai nedavės papirkti. Garbė jiems! Apie staršinę bei raštininką nėra ko nė kalbėti: už Laibą juodu seniai galvas

guldė, nuo jo „po pustretinę“ (25 r.) gavę. Staršina nesyki sakydavo vyrams: „katalikui išmetinėti ne užsivieši, o žydui davei į kuprą, ir veža“! Na, tai mūsų vyrai ir ėmė sakyti, kad žydui reikia pačtą atiduoti, ir gana, nes „su žmogumi dar lipšniai rupinkis apseiti, o žydui davei į kuprą ir veža“.

Ant galo paskirtoj dienoj, sueina į selską 60 vyrų „Vibornųjū“, Leiba, ir anie keturi ūkininkai, kurių Leiba nė su „pustretinė“ ne papirko. Visi viborniejie tik akimis Leibą ir sekiojo, „bene įspaus į delną“ ant pusbutelkio. Po valandos į selską įeina raštininkas, paskui jo staršina, blėkos ratėlį ant gelžies pasaitų užsikabinęs. Ponus išvydę, visi vyrai stati sustojo ir išsižioję laukė, ką jiems „ponai“ pasakys. Tuoj staršina į visas puses apsidairęs ir atsi-krankštęs šėip prabilo: „Vyrai! už pačtą, kurią šendien ant 3 metų persamdysime, „po zokonu“ pačtoriuo reikia „žalovanės“ 2000 mokėti, bet per licitaciją atiduosime tam, kurs visųpigiau apsiims pačtą laikyti.“ Toliaus šėip bylojo: „Vyrai! nuo šimet „načalstva“ būs sragesni“, nekaip lygšiolei, nes aš neseniai „nuo pravitelstvos palučijau prikazanija“(!) kad arkliai turi būti geri, nuo 80 rublių kožnas, visi vežimai ant plunksnų, pačtorius „pagal palaženės“ turi turėti dar karietą su langais „visoko po staulenas asabas“ vežiuoti ir tt. ir tt. Šiurpulys ėjo per kūną katalikams konkurentams, trankius staršinos žodžius už teisybę priimant. Vienas tik Leiba nenusiminė, tikrą jo žodžių prasmę suprazdamas. Staršina tais savo žodžiais tik tą norėjo pasakyti, kad ir šimet pačta turi Leibai kliūti, o veviržėniškiai savo kruviną skatiką žydpałaiikiui įkišti, by tik saviškis nuo saviškio negautų pelnyti.

Vos staršina pabaigė kalbėti, kaip selskos duris girgžt atsidarė, ir drakt, kaip iš kamino iškritęs, pasirodė Veviržėnų urėdninkas, į nusrutusią sermėgą įsilindęs, su mėšlynais batais, ir nėvienam nė „zdrastu“ ne sakydamas tiesiai už krotų prie raštininko ir staršinos nubyzino ir kažiką aniemdvieim į ausį pašnibždėjo, bet, žinoma, ne niekus, nes tuoj staršina pratarė vyrams: „Vyrai! Joraškai ir Klipštui ponas urėdninkas „nezvalija stoikosoderžateliais“ būti: juodu yra „neblagonadežnais“. (O neblagonadežnu-

mas jų tame: Joraška Amerikoj buvęs, pas Klipšto-gi liubrikai „prūsiniš“ jieškojo veltui). Paskui staršina Klipštui tarė: „Klipštai! geriausiai neikiškis!“ Ir kiti vyrai ėmė Klipštui sakyti: „Klipštai, klausyk staršinos rodos! Žinai, kad, „pačalstva“ už niekus kibis prie tavęs ir bereikalo štriuopuos, o tu tik juo suvargsi, nes kaip Leiba nesugebėsi paprikus reikalingam duoti!“ Bet Klipštui kažikas patarė pareikalauti „načalstvos“ uždraudimą ant rašto parodyti. Gudrus raštininkas suprato, kad už tokią „samouprawstwą“ gal visai „načalstvai“ būti blogai, pamojo staršinai Klipšto laukan nevaryti. Ir tokiu būdu, mūsų urėdninkas paliko, it grobą pūtęs, ir tik maskoliškai sukeikęs, it meška narnėdamas, išsinėšino laukan, Leibai su savo gudrybe nieko ne padėjęs.

Ant galo prasidėjo licitacija. Keturi ūkininkai, norėdami nuo Leibos pačtą paveržti, vis žemyn ir žemyn alga leido. Ant galo iš 2000 rublių parvarė į 1600 r. Leiba, pabugęs, kad Veviržėnų pačta jam iš nagų ne išstruktų, piktų balsu sukliko: „Ūi, vyrukei, juk jūs esat gere gaspadorės, sakyket, kad Leibukas pačtoris, ir gana! juk jau 15 metų, kaip iš jūsų pinigų gaunu už pačtą! Niu, 30 rublių magariče statau! Penke ruble dar pigiau, kaip jie, nuleidžiu. Niu!“

Išgirdę vyrukai apie 30 rublių ir magaryčias, it sužavėti ar padūkė, ėmė klykti: „Ura, Leibukas mūsų stoikosoderžadėlis... pačtorius.. Ura... Per klegesį vyrai nė ne girdėjo, kad kažikas dar tris rublius žemyn leido!... Kaip padūkė sukibo Leibą į palubį metyti, kas prie žydo skederlių nepritilpo, tas nors ištolo, rankas iškeldamas, rėkė: „Ura... Leibukas ura!“ Selskos langai ko tik ne išbiro, žemė ko tik ne įlinko, pečius ko tik ne sugriuvo nuo ergelio, o žydo pakaušis tik per plauką buvo nuo balkio. Kad dar nors trupučiuką augščiau būtų Leibą išmetę, tai užtikra būtų jam makaulę prarakę, ir na, tuokart nėvienas vibornasis būtų Tauragės cypėj atsitūpęs už „razbaju“ ir „samouprawstwą“. Gerasis Leibukas būtų sugebėjęs pasinaudoti. Bet tuo žygiu vyrams su Leiba išėjo laimingai. Leiba, sveikas it neįdaužtas kevalas, pleptelėjo ant žemės, viborniems

išmetė 30 r. magaryčių ir iš džiaugsmo peisus kasydamas, nuėjo p. raštininko. 60 vyrams po pusrublį teko. Visos ulybės tą vakarą buvo pilnos girtų ir pusgirčių išminkytos. Vyrams neužteko pragerti Leibos 30 rublių: tą dieną monopolyj šnapsės buvo parduota net už 100 rublių!!

Gėda Vevirženiškiams, gėda! O, Dievuliau, ką tai jums ta baltakė daro! Teip save pažeminti! Liaukitės degtinę srėbę! Nors antrąsyk žydai pačto nepaduokit!

Reikia priminti, kad jau antras mėnuo baigias, kaip Leiba pačtą paėmė, o tuotarpu visos žydo kumelkos tebėra spitros ir raišos, vežimai išklere, išklibę Niekas jų ir netaisys! Kad būtų krikščionis pačtą paėmęs, tai „načalstva“ būtų buvusi ir labai „sragi“, nepaskubtų pačtorius ir nekaltai štriuopas mokėti, bet, juogiai pačtą paėmė Leiba, tai tuos tris metus „načalstva“ (tai yra raštininkas su staršina) būs suvisu nestragi“.

Dieve, duok geresnius laikus, o vevirženiškiams daugiau proto!

Jurgis P . . . lis.

7. Iš Sartininkų. Sartininkiečių mokama rašyti: turėdami pretensiją ant savo kunigo, parašė ant jo net tris prašymus: maskoliškai, lenkiškai ir lietuviškai. Tiek to, kad parašė: gal buvo reikalas.

Biauru, kad maskoliškai ir lenkiškai gražiai parašę, lietuviškai ir nepadoriai išveizdžiantį ir . . . **ruskomis literomis!!** Tatai tau! Kožna kalba turi rašt-ženklus, tik jau mums prisireikia skolintis! Sartininkiečiai, matyt nė „Sargo“ nė jo „Kalendoriaus“ neskaito, jei dar nesupranta, kokią gėdą daro visiems lietuviams, po svetimas abėcėles skolindamies; kokią skriaudą visiems, norintiems atgauti neteisingai paveržtas nuo mūsų **savas**, pritinkamas literas! Tikra šventvagystė savo motiną kalbą apkarstyti svetimais žibučiais!

Nemunas.

8. Iš Jonišchio. Jonišchio parapijoje iš turgų nupirko dvarelį, 255 dešimtinų, lietuviai iš Užmergės pavieto: pp. Vilėniškiai: Mykulas ir Silvestras ir Striūkas. Žemė — geras juodžemys. Linksma, kad saviesiems teko, o ne kokiems nereikalingiems žmonėms. —

Apie Joniškį ir apylinkę maišos senas veidmainys-
 apgavikas, visiems žinomas „Juozapėlis“, „didis daktaras“
 nuo visų ligų, kurias labai moka „ispėti“. Matyt,
 daktarystė jam užsimoka, kad yra teip pasirėdęs, kaip
 koks didis ponas. Pasirėdęs zokaninku, su ilgu ploščiumi
 ir kapišanu; persijuosęs š. Pranciškaus juosta; prie jos
 kabo rožančius. Plaukai ir barzda ilgi, žili; ant nosies
 auksiniai akulorai; meldžias iš karto bent iš keletos didelių
 knygų; nuduoda labai dievobaimingą ir šventą žmogų;
 pasakoja žinaš, kieno dūšia danguje, kieno čyščiuje ir tt.;
 juog pasimelzdamas galįs kam nori nuo Dievo dangų
 išprašyti ir tt. Na, jei teip galingas, kaip-gi ligų
 neatspės? O durniai-žmonės ir tiki, nė kunigų su
 daktarais neklausydami, kiek to parėjūno, kurs nubodęs
 vienoje vietoje, kelias į antrą. Ir jam niekas nieko nesako!

Mažasai.

Iš Skarulių. Kauno pavieto. Skarulių miestelis
 šendien nėkuo negarsus, negut tik nuskarimu. Visi
 gyventojai vargo papjauti, vos turi kuo išmisti.
 Kitados-gi būk buvęs garsus naminiu darbu Skarulių
 skaros būk buvusios geru pelnu panagių lietuvaičių.)*
 Šendien Skaruliškiai nebnešioja rankų darbo drabužių,
 beveik visi pirkiniais puošias. Pamezdami namų darbo
 rūbus, Skaruliškiai baigia jau iš lietuvystės nertis, o į
 lenkiškumą lysti: seniai dar ir tarp savęs lietuviškai
 tebsneka ir tebmeldžias, jaunumenė jau su noru lenkiškai
 žveguoja, lietuviškosios, savo bočių kalbos jau daugumas
 gėdžias, nors dar tebsupranta; save ne Lietuviais, bet
 lenkais „polščais“ nori vadinti. O vaikai lietuviškai mažai
 besupranta Teip čę lietuviai lenkuojas, juog po kelių
 dešimčių metų lietuviškumo nė krislėlio nepaliks: vienos
 žmonių pavardės ir vietų pavadinimai bestygavos čę
 kitąsyk Lietuva buvus. Yra dar Skarulių parapijoj keletas
 kaimų, kur vien lietuviškai lygšiol tebsneka tarp savęs, bet
 ir tie sulenkės ir išlietuvės, jei tas nelaimingas kampas
 ilgiaus dabarnykščiaime apverktiname padėjime pabūs.

*) Sako, kad Skarulių vardas paeinaš nuo žodžio skarà, skarėlė...

Sugudėti nesugudės, nes Skaruliečiai su gudais, negeba sėbrauti, bet į lenkus būtinai išvirs, nes nėra tvenkinio, kurs lenkinimos vilnis užtvenktų. Apgintų nuo lenkinimos tikra apšvieta, bet lietuviškos spaudos ne esant nė lietuviškos maldaknygės negalima beprigauti, nors už ją dvigubai-trigubai mokėtumi. Pertat nors poterius Skaruliškiai lietuviškai didumos tebkalba, tečiaus meldžias iš lenkiškų maldaknygių, pigiai namie gaunamų. Skarulių parapijoj tris yra bažnyčios: Skaruliuos', Jonavoj', Kulvoje, iš kurių teip-pat polionizacijos spinduliai krinta ant apygardos, o lietuvišką gaivalą slogina. Jonavos pilijoj, kur yra kun. Urbonavičė, lietuviams dar pusė bėdos: lietuviškus pamokslus, nors panedėliuj sako, katekizacija — ir-gi abiejose kalbose. Bet Ražančia, Karunkos ir visokios giesmės seniai jau lenkiškai giedamos, nėra čę nė vienos lietuviškos giesmėlės. Ačiu Dievui: uolus Jonavos kunigėlis, tai dar galima tikėtis, kad ilgainiui būs labiaus lietuvių dvasiškiejie reikalai užganėdinti. Pertat dievotiesniejie Lietuvninkai į Jonavą juo mėgsta eiti.

Bet suvis nelaimingi Lietuviai, kurie einą į Skarulių ir Kulvos bažnyčias. Čę jiems ir per atlaidus nevisuomet lietuviškai pamokslus sako. O šėip pašvenčių dienose vos vieną Evangeliją lietuviškai teskaito. Anei lietuviškų pamokslų, nė katekizacijos, nė giesmėlės pagaliaus lietuviams nėra; nieks ir nemislįja jiems tai suteikti, nes čę kunigai lenkomanai, kurie savo klebonijon lietuvių lietuviškai šnekantį tankiai priverčia lenkiškai kalbėti. Tuodu kunigu kitoj kokioj Vyskupijos vietoj, tarp grynų lietuvių ne būtų teip lietuviškumui pavojingi, bet čę yra stačiai lietuvišku nuoslogintojai. Šėip juodu gana darbštųs; ir spaviedoja ir bažnyčią puošia (Skaruliškis labai gražią varpnyčią pastatydino, o dabar apie naujus vargonus sukas Kulviškis ir-gi ne snaudžia), bet visa nelaimė — per maži tėvynainiai.

10. Iš Karmėlavos, Kauno pav. Čionai lietuviams dar bėdžiau. Pusė parakvijos vien lietuviškai tebsneka, o antroji pusė nors jau lenkiškai ėmė šnekėti, tečiaus lietuviškai gerai supranta ir prašnekinti — šneka. Tuotarpu bažnyčioj anei pusė žodžio lietuviškai nėks neatsiliepia,

jebent tik pas vartų elgeta geradėjelius lietuviškai pagarboja. Seniaus čę buvo klebonas, kun. Klevinskis, iš Veviržėnų Zemaitis, nors ir prie jo nieko lietuviško bažnyčioje nebuvo. bet nors ligonims nebuvo bėdos, o dabar čę klebonauja jaunas kun. G. vičė, Kauno miesčionis, lenkas, lietuviškai maž tesuprantas, ir nesimokinąs, su lietuviu nė šnekėti ne šnekąs; — Nesykį ir ligonis priversti yra lenkiškai spaviedotis. Klebonui pradžioj Vyskupas buvo liepęs nors pamokslus Lietuviams kas antrą šventę sakyti. Įpradžių dar kelisyk pasakė, bet ilgainiui įsivyravęs liovęs lietuviškai pamokslus sakęs. Lai toks sau į Kurliandiją arba į tikrą Baltgudiją persikelia, tas ir bažnyčiai atneš naudą, ir Karmelaviečių neskriaus lietuviystės. O pakol jis Karmelavoj klebonaus Karmelaviečiai kris į Lenkijos nasrus. Kad bent lietuviškų knygelijų kas čę užneštų. Valdžia pyksta ant Lietuvių, kam polionisavojas, o pati tam padeda ir it su nagaika į Lenkus varo. Lai duoda knygą lietuviui, lietuvis iš tolo šalinsis nuo lenko:

Čę dar viena yra nelaimė; o tai visoj apygardoj, Karmelavoj, Skoraliuose ir kitur pilnai yra burliokų sentikių dar Katarinos užveistų, kurie vagia viską, ką tik gali: arklius išveda, svirnius išlaužia, nesykį dienovydžiu ant keleivių užpuldinėja, sudaužo, pinigus ir viską atima. Žmonės bijo anų kibinti, nes ir į kalinį įkištas burliokas moka ištrūkti, ir dar baisesniai terioti, deginti ir kiteip gyvuliškai kerštauti. Čionai teip yra daug sentikių, juog Rimkų sodžiujė (vien atvaritinių storaviečių užgyventam) yra jų „maldos namai“ ir „nastavnikas“, apie kurį pasakoja, buk tuokart į nastavnikus išrinktas tapęs kaip lygiai 80 arklių pavogęs, niekuomet nesusigaudinęs. Teisybė tas ar neteisybė, bet tenbuviai burliokai yra didi vagis ir žmogžudžiai, kurie ir mūsiškį prie savo šaikos kartais pritraukia.

Vargo Bitelė.

11. Iš Švekšnos. Daug sykių buvau girdėjęs Švekšniškius giriančius savo naują kleboną iš daugalio atžvilgių: jo dievotumą, darbštumą, rupestingumą apie parapiją ir tt. Tai-gi džiaugiausi, papuolęs ant Trijų Karalių į Švekšnos Bažnyčią. Tris karalius Švekšnoje didi atlaidai. Užtikra,

visa dievmeldystė atsilaiké labai padoriai ir iškilmingai: nuo ryto skaitytos Mišios S. buvo paeiliu, ne viensyk, kaip kitur. Pamokslas įstabiai puikus; kalba, kad tai Naumiestiškis klebonas sakęs; kunigėliai nuo pat anksto spaviedoti pradėjo; vienu žodžiu, tvarka Bažnyčioje. Matyt, klebonas rupinasi. Pati ypata klebono ir-gi daro įspudį žmogaus doro ir buklaus. Vienas tiktai daiktas palieka da pataisyt: tai giedojimai. Žinoma, neseniai atvažiavus, sunku viskas iš sykiu. Dabartinis giedojimas yra prastas ir tas baigias. Teip ant pirmų Mišparų, užgiedojus kunigui prie altoriaus, nėkas toliaus negiedojo, nors buvo apšėiai žmonių. Pats tiktai klebonas atitarė. Ant rytojaus ir-gi visiškai, nežinia dėlko, negiedojo Ražančiaus ir net „Pulkim ant kelių“. Kiti-gi giedojimai buvo teipo-gi atgiedoti be jokio sutarimo ir gražumo, tiesiai — šauksmas kožno savotiškai. Išėjęs iš Bažnyčios pasiteiravau, ar tai nėkuomet negieda Ražančiaus; atsakė, kad gied, bet retkarčiais ir teip praeina. Uolus ant garbės Dievo klebonas atkreips neužilgo atydą ir ant to dalyko ir sutvarkys giedojimus. Abelnai į Paprūsės Bažnyčias atsilanka Žemaičiai-liuteriai; Šveکشnoje turi būt giedojimas puikus, kad savo paveikslu patrauktų, nes netoli stovi kirka, už metų pastatys cerkvę, kur ruskiai gražiai giedos, pasivaidindami katalikams. Tai-gi, kad jau bent katalikai ne pasilikų giedojimuose. Naumiestyje ir Gardumoje labai gražiai gieda.

Erškieitis.

12. **Iš Salako.** Iš visur visokias žinias tenka skaityt, bet iš Salako — nėkuomet. Kaip „Tėvynės Sargas“ — sargu yra, da apie Salaką nieko mums nepranešė. Salako parapija viena iš didžiųjų. Ar-gi jau ten viskas teip gerai, kad nėra jokių dalykų apsvarstymui? Reikia, nenoroms, pasakyt, kad toli gražu lyg gerumui! Gal pasakyt: visko — trūksta; bet aš čė tik apšvietos dalyką užgausiu. Tai-gi reikia pripažint, kad apšvieta. Salake stovi abelnai ant žemiausio laipsnio Čė $\frac{2}{3}$ arba didžioji pusė parapijos, netik nemok rašyt, bet ir skaityt ant malda-knygės. Bažnyčioje tik davatkos teturi „Šaltinius“, nes po 2, 3 litanijas moka, visumenė-gi Ražančių tiktai suka,

nuobodžiuodama per visą dievmeldystę. Net liūdna, girdžiant arba skaitant, kaip kitur mažne visi moka skaityt ir daugumas rašo žemaitiškai. Prie tokios apšvietos, žinoma, ir supratimas tikėjimo dalykų arba katakizmo yra prastas ir pasibaigia ant iškalbėjimo reikalingiausių dalykų. Čę net su žiburiu jieškodamas nerasi vaikų aprupintų katakizmo knygelėmis. Giedojimas Bažnyčioje teipo-gi nupuolęs ir suterštas lenkišku žargonu. Nebėra ko kalbėt apie tautišką supratimą ir naujos gadynės vakaruškas, kur jaunimas susirinkęs skaito knygeles, dainuoja, mokosi rašyt, Lietuvos istorijos ir t. t.; nėra mat kas pravestų ir parodytų gerą kelią. Sueigose čę temoka gert, galuotis ir kortomis lošti. Čę stačiai kalti jau ir kunigai, kad ne priveiza ir neragina, idant kožnas turėtų Bažnyčioje Šaltinį ir idant vaikai, eidami prie pirmos komunijos, jau mokėtų šarpiai skaityt ir net rašyti. Jug tai nesunku tarytum. Kad nesirūpino apie tą senasis a. a. klebonas, tai suprantame; bet kad jo peiktiną paveikslą seka dabartinis jaunas klebonužis, kunigas Limonaitis, tai papeiktinas dalykas. O kaip-gi laimingos tos parapijos, kurios klebonai neužganėdina tiktai išpildymu dievmeldystės, bet rupinasi apie apšvietą žmonių, apie puikius giedojimus, grynumą kalbos, blaivybę, tautišką supratimą ir toliaus. Kiek tai gero padaro klebonijai, apversdami lucsas nuo Dievmeldystės valandas ant labo parapijos išvisokių atžvilgių. Praėjo ta gadynė, kad ir snaudžiant viskas ant vietos stovėjo. Tai-gi net užvydas širdyje gema, skaitant „Tėvynės Sarge“ žinias iš kitų Žemaičių parapijų, apie klebonų darbštumą, rupestingumą, uolumą kiekvienam dalyke.

13. **Iš Palangos.** Atsirado tarp mūsų bausis išdavikas, raudonsiūlių ir policijos ištikimas tarnas: ant laimės, ne koks žemaitis, bet liuteris-latvis, **Karolius Lapins**. Lyg šiol buvo garsus rubežninkas, tai yra nešė prūsinius pirkinius per rubežių ir visados laimingai. Bet įprato maukti degtinę, susidėjo su policija ir tik paklauskite, kokią pradžioj kovo mėnesio padarė šunystę, Buvo susiderėjęs su dviem žemaičiais, iš anapus Priekulio netoli

nuo Pleikių stacijos, nešti per rubežių žemaitiškas knygas. Sulygo mokėti šimtą rublių, nežinau, ar per metus, ar kaip... tik Lapins tuomi nepasikakino. Susibičiuoliavo su Palangos policmeisteriu Nikitinskiu. Nikitinskis prižadėjo jam duoti 50 rublių, jei įduos į rankas kokią svarbią kontrabandą. Lapins, matyt, sutiko. Supirkęs Prūsusę septynius pundus knygų, naktį laimingai pergabeno per rubežių ir sudėjo visas prie Palangos žandariaus Sklarikovo. Ketvirtoje kovo, dienoje patrono mūsų brangiausios Lietuvos šv. Kazimiero, aršiausi žmogžūdziai nutarė tas knygas vežti prie tų, kuriems Lapins buvo žadėjęs priduoti. Ir tuojau naktį Lapins į Pleikius išvažiavo, o kartu su juo žandaras Sklarikov ir vienas persidaręs policijos sargas — Skudikis, teipo-gi latvis: žandaras idant anuos apgintų nuo rubežinių kareivių, idant kartais neimtų kratyti, o Skudikis, kaip sargas Lapino, idant kaip nors policijos neprigautų. Tikri galvažūdziai — viens kito bijosi, o nekaltus žmones žūdo. Nikitinskis, po tokią sargybą išleidęs knygas, numušė telegramą į Liepoją pas žandarų kapitoną Vonsiackį, kad tuojau atvažiuotų į Pleikius. Nėra ką sakyti, viskas sutaisyta gudriai, bet šurpu darosi širdyje, išgirdus tokią nesvietišką medžioklę. Lapins su Skudikiu, į Pleikius atvykę, tuojau numovė pas anus žemaičius (pavardžių negavau žinoti). Atidavė viską, kaip prigul, ir prie jų apsinakvojo. Užtik valandų atgirgždina Vonsiackis su žandara. Daro krata ir, žinoma, viską suranda, nes nebuvo nė kada, nė kaip tokią krūvą knygų paslėpti. Tuojau surišo anus vargšus žemaičius, o akis apmonydami, suėmė Lapiną ir Skudikį. Kas darosi su žemaičiais, kiekvienas gal dasiprotėti — o mūsų ponaičiai pėtnyčioj' sugrižo į Palangą. Skudikį Dievas jau pakorojo: peršalo ir sunkiai serga. Lapinas gi išsimiegojęs nukeliavo į Prūsus, kaip žmonės šnabžda, vėl padaryti tokią pat šunystę. Užtad žemaičiai apsisaugokit nuo baisaus ir dar negirdėto teip begiediško išdaviko. Na, na! tokia graži mūsų palicija — sargai tautiečių ramybės, tokiais dalykais užsiimdama!

Uosis.

14. Iš Plungės, Tel. p. Plungė — tai didis miestas, didesnis už pačius Telšius; turi 8827 gyventojų; panedėliais

ir pėtnyčiomis — didelius turgus. Vieną turgaus dieną išvydau bevaikštinėjantį tarp žmonių divinę žmogų: su juodu ploščium, su didele, bet nutriušusia rausvai-geltona barzda, antsikabinusį šikšninę terbą. — O čę kokia šmėkla? — klausiu sąsiedo. — Tai burliokas, giltinė žino, iš kur atsiradęs. Valkiojas po svieta, drigantus darydin-damas, — atsakė man. — E, tai nedidis ponas. O pas jus ar-gi jau nėra kam tuo amatu užsiimti? — Yra, kaip nebūs! tik svietas juoba į svetimus dievus tiki. Yra iš kareivių parėjęs veterinaras-felčeris, primaningas žmogus, mokytas, egzaminą išdavęs, tad daugiau žinąs už tuos parėjūnus, kurie nė paveizdėti į knygą nemoka. Visas ligas gydo ir neplėšia: už išdarydinimą ima pusę rublio, o tasai burliokas-rublį, tris ir daugiau, pagal turta valgytojo gyvulio. Sakytumi, kad burliokui geriaus klojas. Ale ne: **mūsiškiam** išeina visuomet ant garbės, visi džiaugias; burliokas-gi yra, pats žinau, kelius gyvulius nudaužęs beverzdamas, kitiems gyvuliams kraujas pasileido, padvėsė arba šėip ilgai sirgo, — o vienok vis-gi saviškiam uždarbį atiduoda tik tada, kada jau be jo apseiti nebe-galima, kada operaciją kokią reikia padaryti. — Tai jau kvailų jųšų esama, kad labiaus įtikite nepažįstamam žmogui, neg pažįstamam. — Gal jo barzda, kurios žemai-čiai nenešioja, teip patraukia prie „pašenavonės“. Dvar-poniai ir kunigai mažne teip-pat daro.

Kada męš pradedame vis geriaus suprasti nežyčlivumą svetimųjų, kad matome, juog jie, misdami iš mūsų procės, da-gi mus lojoja „mužiki-duraki“, kad žinome, šituos parėjūnus, nuo savo šeimynų atsiskyrusius, po visus pašalius bešliaužiojančius ir blogomis ligomis užsikrečian-čius, — ar-gi ne liausimės vieną sykį sėbravę su jais ir nepasivaduosime viežlybais saviškiais? Veterinarų-gydytojų mū-ų krašte nėra; felčerus ir gi retai kame randas, eikime gi, kad atsitiks reikalas, prie jų, ne prie monelninkų! Plungiškio adresą aptieka pasakys su noru; bet ir patį lengva rasti, nes kiekvienas žydėlis jį pažįsta.

Inteligent.

15. Iš Raguvos, Ukm. p. Raguviečių byla su popu dėl sergėjimo cerkvės, kaip „T. Sargas“ № 1 aprašė, pasi-

baigė. Iš Senato jau apturėjo šią atsakymą: Panaktiniais Raguvos miestelyje turi žydai eiti, nes jie, sergėdami savo namus, esančius pačiame miestelyje, lengvai gali apsergėti ir visą miestelį; cerkvę-gi turi naktimis sergėti katalikai sodiečiai. — Savo nusprendimą Senatas padarė, pasiremdamas ant pristavo Baleišio liudijimo, kurs, nieko negavęs „į savo kišenę“, Raguvos sodžių parodė esantį gretu cerkvės; tuotarpu kad sodžius gul vienoje pusėje miestelio, o cerkvė kuone už viorsto antroje pusėje, teip kad sodiečiai - katalikai kuone už 2 viorstų turi eiti lyg cerkvės. — Melagis pristavas Baleiškis aną sykį įsivedė į savo butą vieną iš apkaltintųjų, M. Slučkų, ir pareikalavo, kad raguviai, jei nori bylą laimėti, sudėtų jam keletą dešimtų rublių; bet raguviai atsisakė, na, ir prakišo bylą. Bet-gi neketina liautis tarias duoti prašymą ant Augššiausiojo Vardo, t. y. Ciesoriaus, pridėdami miestelio plianą. Gerai padarys: Senatas juog nusprendė, pasiremdamas ant neteisingo policijos parodymo ir neišrišo svarbiausio klausimo, kurs visųlabiausiai mums rūpi: ar reikia katalikams sergėti svetimų tikėjimų bažnyčias?

Trumpragis.

16. Iš visur. Rosijos vyriausybė jau sutikusi su Šventuoju Tėvu šėip **sukeisti vyskupas**. Lucko-Žitomiriaus Vyskupas, kun. B. Kłopotowskis lieka Metropolitu visų katalikiškųjų Rosijos bažnyčių, t. y. Petropilės Arkivyskupu; Petropilės Pavyskapis, Akademijos Rektorius kun. K. Niedzialkowskis Lucko-Žitomiriaus Vyskupu, kur veržtinai veržės, nes labai yra prisirišęs prie savo tėvynės, Volyniaus Plocko Vyskupas Symonas, išsiųstas į Odesą atsisakys nuo Plocko Vyskupijos atleisdamas vietą Samaros konauninkui grapiui Šembekui. Jis rodos vokiško gimimo; lenkams netiks; ale ruskiai tyčiomis siunčia ne lenką, kad mažiaus įtekmės turėtų. —

Senatas vėl susiaurino katalikams žemės pirkimą: 9 lietuviškose gubernijose valstiečiai negali daugiau **žemės pirkti**, kaip tik 60 dešimtinų. Nė 1 buvo parašyta, juog galės.

Transvaliaus ir Oranijos Respublikos drąsiai tebekariauja su Anglija už laisvę. Buvo pradėję lygti užbaidimą karės; bet kad Anglijos vadas lordas Kičneris padavęs per sunkias sankalbas, transvaliečiai jų nepriėmė. Transvaliečių jenerolas Devetas nė girdėti nenori apie pabaigimą karės, kol Anglija nepripažins pilnos liuosybės abiem respublikom; atsikasė iš žemių užslėptas prieš anglikus armatas; jam į pagalbą renkas iš liuosos valios įstojantįs kareiviai, — ir teip su inirtimu grumias su milžiniška Anglijos kariumene: gadina gelžkelius, su dinamitu išardo tiltus, gauda mažesnius burius angliciečių; viseip įkira. Bet ir angliciečiai juos skuta, gaudo. Ant Deveto Kičneris sutaisė dideliausį pulką ir patsai eis gaudyti. Tik Devetas — senas vilkas: ištrūks apsiaustas ir vėl pešias iš šonų. Vienas svetimtautis, gerai pažįstas mūsų kraštą, nusprendė, juog transvaliečius dėlto angliciečiams teip sunku sugaudyti, kad ten nėra — žydų. Žydai, sako, landųs žmonės, visur įsikiša, visą išžiuri; bailūs, o už pinigūs — pirmutiniai šnipukai ir danešikai. Dabar angliciečiai negauna žinoti, nė kas už mylios dedas nuo jų pulkų. Gali būti — žydai be sąžinės ir be šlovingo žodžio žmonės. — Būrų (transvaliečių) inirtimas ant angliciečių yra baisus. Vienas jų vadas apskelbė, juog prašaus kiekvieną pagautą Anglijos aficerių. Anglijos generolą Frenčą jau prašovę už nedaturėjimą slovingo žodžio: jisai jau buvo vieną sykį įkrikęs į burų rankas; paleidė jį, paėmę šlovės žodį, juog nebekariaus prieš burus; bet Frenč, davęs žodį, apgavo, vėl išėjo prieš būrus ir vėl įkrito į jų rankas. Angliciečiai irgi nesigaili būrų; į nelaisvę paimtus badu marina; daug jų dėlto išmiršta, ypač išsiustiejie ant š. Elenos salos, ten kur kitados ciesorius Napoleonas I gyvenimą pabaigė.

Su **Kynais** Europa ir-gi dar negali susitaikinti daugiausiai dėlto, kad patįs europiečiai savo tarpe nesutinka; kuriai karalystei sargybą statyti, kuriai tvirtinės budavoti. Kyniečiams to nesantarvė labai patinka. Kynai vėl, būdami labai neturtingi, negali pilnai atlyginti padarytą skriaudą; gali užmokėti visūdaugiausiai 400 milijonų rublių. Amerikiečiai pataria daugiau ir nereikalauti, o tuos pinigūs išsidalyti į 8 dalis.

Valakų žemėje lyja ir lyja. Visos šiaurės upės patvino, užlėjo apylinkes, prigirdė daug žmonių, sutraukė gelžkelius.

Austrija perka dar 200 armatų už 140 milijonų koronų. Tai kur žmonių procė eina.

Anglijai karė su Transvaliumi nuo 1 d. balandžio 1900 m. lyg 1 d. balandžio 1901 m. jau kaštavo 2300 milijonų markių, o karės ministras dar reikalauja 1400 milijonų. Jei prie to pridėsi kaštą už pirmąjį pusmetį (karė eina jau pusantrų metų) tai būs visi 5 000 000 000 markių (penki milijardai, arba penki tūkstančiai milijonų). Tas skaitlius yra teip didelis, juog sunku jį ir suprasti. Tai kiek reikia išpilti, norint nuskriausti silpną, bet Dievuje padedantį viltį būrą!

Rosijoje visi nekantanti dabartiniu padėjimu. Nušovė ministrą Bogolepovą, stengė nušauti Synodo Ober-Prokurorą Pobiedonosceva, rokuodami jį už didįjį trukdytoją Rosijos progreso. Visos cerkvės atlaikė pamaldas už laimingą jo išsigelbėjimą. Šovė iš Samaros atvykęs ponaitis Lagowskis du sykiu į langą, bet nekludė. Gyvybą artimui atimti yra didis nusidėjimas; negal užmušti nė savo nevydono. Tiesą pasakius, nė kaltininkų neišpuola smerčiu karoti, ne tik tų, kurių nuomonės nepatinka. Tada visi išsipiautų, nes santarvės ant svieto nėra.

Londoną, Anglijos sostapilę, Rymiečiai minavoja jau nuo 2000 metų, kaipo prekiavietę. Pradžioje XVII šimtmečio Londonas jau skaitės didžiu miestu, nes turėjo pusantro šimto tūkstančių gyventojų. Šimtą metų vėliaus jis turėjo jau 500 tūkstančių; pradžioje 19 šimtmečio — jau visą milijoną, o dabar turi — pusšesto milijono, tai yra daugiaus, neg visa Švecija, arba Rumunija. Kitos „karalystės“ nė pusės tiek neturi. Londonas tada visų didžiausis miestas. Užeina 350, t. y. 7 kryžiavinas mylias; ulyčių turi 23 000, kurių visų ilgumas išneša 10 000 vierstų; kad sudėtumi jas visas kita po kitos, tai būtų nuo Londono lyg Pekinui, Kynų sostapilei. Gyventojų skaitlius kasdien užauga ant 274 ypatų.

Padėkavonė.

Ištariu širdingą dėką už pagelbėjimą rinkime dainų: *Panai Jadvygai J. Kauno gub.*, kuri prisiuntė 153 dainas, 33 mįslius, 57 patarles, 22 burtu ir 5 pasakaites. Iš dainų daugelis da niekur nebuvo spaudinta ir jos, su didele Lietuvos nauda, patilps naujame rankiuje. Burtus ir pasakaites aš persiūsiu Dr. Basanavičiui.

P-ui P. Graužai, Kauno gub.: Kurs prisiuntė (jau antra kart) 10 dainelių su notomis.

P-ui J. Baltamjam, prisiunte 5 dainas nuo apygardės Konstantinavo.

P-ui Kunst. S. iš L. . . iš Suv. gub: prisiuntė 70 dainų ir 100 „špėlių“, tai yra trumpu, eilėmis sumąstuotų, patarlių.

P-mui V. K.: *Sakalui* iš Drukijos prisiuntė 5 drukiškas dainas.

Pasitikiu, kad ir daugiau lietuvių ir lietuvaičių atsilies ant mano užkvietimo ir tie patįs neatsisakys nuo tolesnio darbo, kurį galime priderančiai nuveikti tik suvienytomis pajiegomis.

Kun. J. Žilinskas

Il. 1053. Plymouth. Pa. U. S. A.

Nuo Redakcijos.

Kviečiame į „Tėvynės Sargo“ ir „Žinyčios“ Redaktorius žmogų tvirtų katalikų nuomonių, tvirtą lietuvišką patriotą, turintį gerą mokslą, guvų raštininką, norintį darbuotis vardan idejos. Alga — sulyg sutarimą; beto — pelnas iš komisų, komisinė knygų krautuvės pardavinėjimo abrozdėlių, korektos ir tt. Radęs tvirtas tiesas būti ir užsiimti kokiame nors Prūsų Lietuvos miestelyje, neabejotinai turės gerą užlaikymą.

P. Basanavičius. Jums antrą pluoštą išsiunčiame pasakų ir šeių jau etnografiškos medžiagos. Kaip eina „Lietuviška Trakų tautystė“?

Pp. **Žilinskiui, Fryburgiečiams.** Ačiū! Į № 4, „Žin.“

Pp. Laukiniui, Naujaičiui ir kitiems. Jūsų pasakų ir dainų rinkimus skaitome už labai pagirtiną darbą. Nepaliaukite! Pristatysime p. Dr. Basanavičiui.

P. Skruzdėlei. Pasakas spaudžisime. Eilių — ne. Tamsta geriaus jų nerašyk.

Apgarsinimas.

„Žinyčios“ № 3, 99 p. 50 feningių.

Turinys.

- I. Šimtmetinės sukaktuvės Vyskupo Motiejaus III Val.
 - II. Apie saupažintį. *Prof. Hibben.*
 - III. Lotyniškas periodas lietuviškoje literaturoje. *A. J.*
 - IV. Istoriška verčia istoriško Sienkiewicz'iaus romano „Krzyżacy“. *Sav.*
 - V. Viena daina. *P. B.*
 - VI. Sanrašas Žemaičių Vyskupijos dvasiškųjų, ėmusių dalyvumą 1830 m. sukilime. *Vysk. Valančius.*
 - VII. Paminėjimui a. a. Vladimiro Soliovo. Eilės. *A. J.*
 - VIII. Ar dera socializmas lietuviams? *Dėdė Antanas.*
 - IX. Konradas Valenrodas (tąsa). *Juozas Margalis.*
 - X. Musų dirvonai. 1. Priežastis lietuvių išėivystės. *Dumbrė.* 2. Lietuvių padėjimas Vilniaus vyskupijoje. 3. Lietuviai, statykime Muraiovui paminklą! *Studentas.*
 - XI. Litvanica. 1. „Keidošių Onutė“ par. Savasis. *A. J.* 2. Keletas žodžių apie apysaką: „Pajudinkime, vyrai, žemę“. *Ukiškis.* 3. Apie Kriaušaičio „Gramatikos“ rašybą. *A. J.* 4. Šis-tas iš lietuviškos gramatikos. *Ukiškis.* 5. Handbuch der litauschen Sprache“ von O. Wiedemann. 6. Daukantas Ivinskis, Širvydas, Jonikavičė. *Vysk. Valančius.*
-

Pasakų rinkikams.

Pranešu visiems lietuviškų pasakų, burtų ir t. t. rinkikams, juog II ir III tomui mano „Lietuviškų pasakų“ yra dabar spaudon rengiami, todėl tie, kurie norėtų tuose tomuose savo užrašytas pasakas patalpinti, prašomi yra surinktas jau pasakas, burtus ir t. t. kuoveikiausiai žemiau pasirašusiam prisiųsti. Pasakos turi būt, aiškiai ant atskirų lapų užrašytos, su paženklinimu vietos ir vardo pasakotojo. Prie šitos progos siunčių širdingą ačių pp. J. Kazakevičiui, Gaubui, Mičiudai, kun. Žilinskui Amerikoje, Pr. Eidukaičiui iš Manchesterio Anglijoj', Stiklui, Vaišgantui, p. Jadv. J. ir k. už pridotą svarbias pasakas, kurios taps pami-
nėtuose tomuose atspaudintos.

*Dr. J. Basanavičius.
à Varna. Bulgarie.*

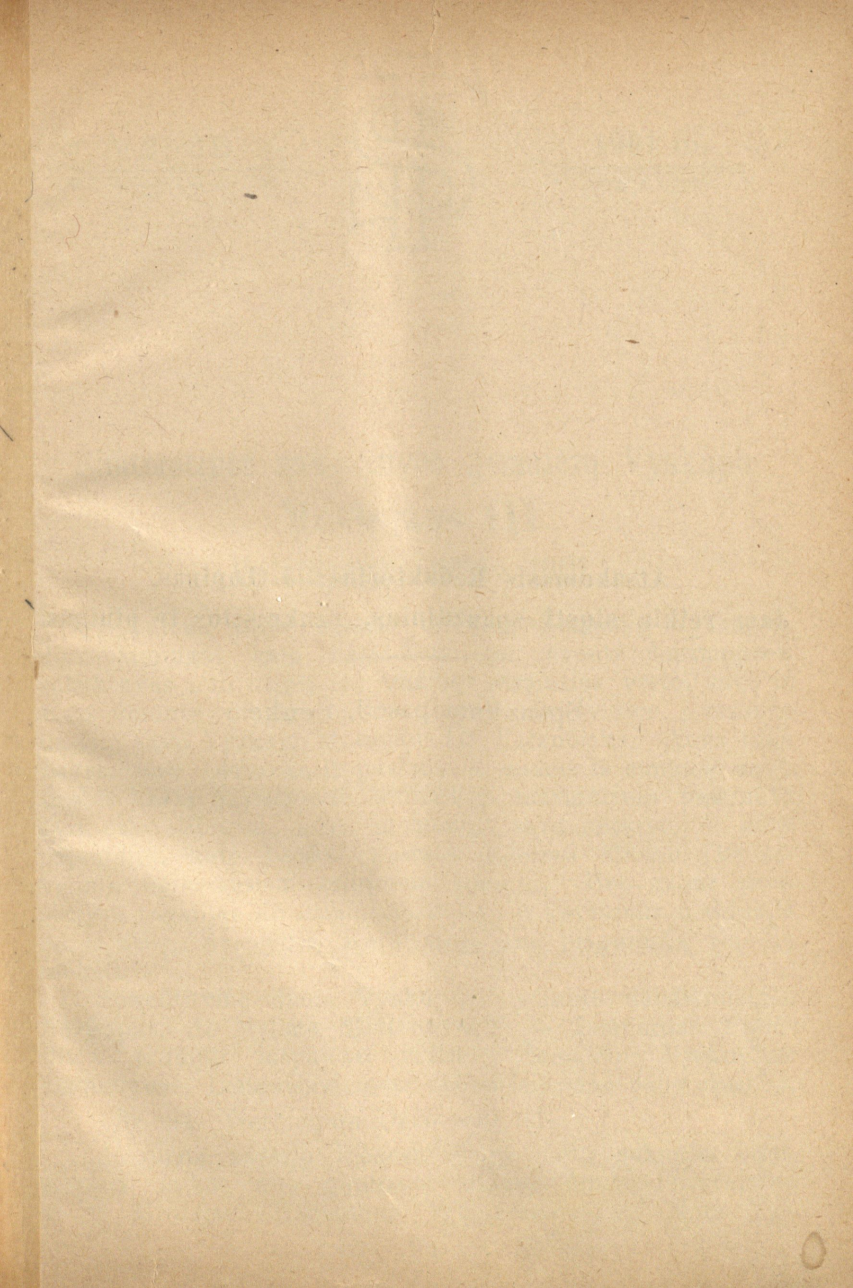

Spaudos suklydimai № 1, A.

Pusė	1	Trumragis	Trumpragis
„	1	Padėkavonė	Padėkavonė
„	2	užkietėjusias	. . . sius
„	3	ne per krauja vardan	ne per kraują, bet vardan
„	4	grubijuoti	grubijonyti
„	4	Liaukmės, badyti	Liaukimės badyti
„	5	tūlių	tūlių
„	7	jaunomenė gėrė	jaunomenė
„	7	visose pakraščiuose	visuose
„	8	kasdienius	kasdieninius
„	9	tvirkimui visu	tvirkinimui
„	9	dėl visų tu	tą
„	10	megia	mėgia
„	11	vyskupo, kur	kurs
„	11	Verevkiu	Verevkin
„	11	tikti nepašvesta	likti
„	11	staršiniui	staršinai
„	13	Monopoliui atsirad	atsiradus
„	14	tai paveda	lai
„	14	į tarnytą	tarnystą
„	15	lazda rasiť	rasis
„	17	gobėjimas	gobėjimos
„	19	dvejotą	dvejeta
„	19	prašymas neišklaustas	neišklaustas
„	20	reikalavo pabriku	papriku
„	22	bedrybsančią	bedrypsančią
„	23	Paulinamo	Paulinams
„	23	Nowo Miasto	Nowe
„	23	atidarytų klioštorius	klioštorių
„	24	žydį	žydi
„	24	po vinčiu	po vinčiui
„	24	kunigelis	kunigėlis
„	26	ką jį klausis	ko jį klausia
„	26	juokėsi balsai	balsiai
„	26	nežinios istorijos	nežinos
„	26	Palauskį	Paulauskį
„	27	Liepojujį	Liepojuje
„	28	per mėnesus	mėnesius
„	29	Dramas statymas	Dramos
„	30	norėdami da pasitikti	pasitikti
„	30	tamsenių	tamsesnių
„	33	isiterpė	įsiterpė
„	33	ant vokiškų paveikslo	vokiško
„	34	už užsigyvėnusi	. . . nusi
„	34	per nedidelį ankštumą nesveika	per didelį

№ 1, B.

Pusė	3	šusirinsite	šusirinksite
„	3	Svenčiaus-gi Sak.	Svenčiausis-gi
„	4	pasiuntinams	pasiuntiniams
„	4	su daugelio	daugeliu
„	5	linksmimo	linksmumo
„	5	su ja (šaukštu)	su juo
„	5	verksmėje	versmėje
„	6	arstokracijos	aristokracijos
„	6	atkreipia ateinančio	ant ateinančio
„	6	apreikštu tikėjimą	tikėjimo
„	7	Karzygiai	karžygiai
„	8	tę buviai	tėbuviai
„	9	rasės	rasis
„	10	Vilnaus	Vilniaus
„	11	o tad kalba	o tad ta kalba
„	11	Tėvynės	Tėvynės
„	12	pilna kartybes	kartybės
„	12	kryzkelio	kryžkelio
„	12	be bekovodamas	bekov . . .
„	16	trįs laukus	tris
„	16	Javai ant šaip-ne-teip	javai ant laukų
„	18	kirmininkai	kirminiukai
„	19	Kiauliems	kiaulėms
„	20	esatę	esatė
„	20	krutėti už kasnelį,	krutėti, už kasnelį
„	20	privirina	pervirina
„	21	pasitūrės	Pasituriąs
„	22	Kvatemai	kvaterkai
„	23	gručia	gruce
„	24	patekus, į tarpą	patekusi į tarpą
„	26	pradėga kirmėlė	pradeda . . kirmėle
„	28	gyvuolys	gyvulys
„	29	be vandenes pievas	bevandenės
„	30	užpuolė ant jų nužudė	užpuolė
„	30	Lukaševėčius	— vičius
„	31	Kolvinskio	Kolovinskio
„	32	vyskupijos	Vyskupijos
„	32	prawlenije	prawlenije
„	34	į Peterburga	į Peterburgą
„	35	La Fontaine	La Fontaine
„	40	putos galva	purtos
„	41	po smerčiu	po smerčiui
„	41	per tos (akuliorius)	per tuos

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas.
Jam reikia siųsti spauzdinius, rankraščius ir pinigus.

Spauzdinta pas J. Šenkę.

Šimtmetinės sukaktuvės Žemaičių Vyskupo Motiejaus III Valančiaus. 1801—1901.

16 dieną šiojo vasario mėnesio Žemaičių Vyskupija dievobaimingai, kaip tikri Žemaičiai, šventė šimtmetines sukaktuves nuo užgimimo amžinos atminties verto, save ir savo žmones pragarsinusio, dorybės ir šviesos į žmones nešėjo, savo Vyskupo Motiejaus III Valančiaus. Ateis toks laikas, kad Lietuviai iš paskutinio sumes iš sunkios savo procės kaštą pastatymui iškilmingo marmurinio paminklo tam savo žiburiui, savo piemeniui, savo užtarytojui, savo užjautėjui, kaip Lenkai pastatė Adomui Mickui (Mickevičiui), užjaučiusiam milijonus žmonių. Bet dabar savo širdyse tegalime Jo atminimą nešioti ir karštomis maldomis už jo atilsį Šviesybės Karalystėje jam prigulinčią duoklę mokėti.

Sukaktuvinę dieną Vyskupijai priminė dabartinis jos Vyskupas, Jo Mylista Miečislovas I — Leonardas Paliulionis trumpu lotynišku raštu į Žemaičių Vyskupijos Džiakonus. Lietuviškai tasai raštas šaip maž daug skamba.

„№ 384. Garbingam Džiakonui NN.

16 dieną vasario mėnesio šių metų sukanka šimtmetinis laikas nuo gimtosios dienos Mūsų Pirmtakūno a. a. Motiejaus - Kazimiero Wołonczewski'o. Nors Vys-

kupas Motiejus jau prieš 26 metus pasimirė, tečiau malonus atminimas Jo vardo ir darbų, kaipo padariusio Bažnyčiai ir žmonėms, kitados Jam pavestiems, skaisčiausius ir geriausius nuopelnus, rodos, dar šviežias tebėra, kaip tarp dvasiškųjų, taip ir tarp žmonių.

Todėl tikrai pritinka ir verta, idant, mirusiojo Vyskupo atmintį malone širdimi minavodami, š. Mišias ir egzekvijines maldas už Jo dūšią iš gilumo širdies pas Dievą siųstume. Tariamės tą puikų ir išganingą garbės paminklą Nabašninkui už vis maloningiausių būsiant.

Šituo todėl Mūsų raštu įsakome tau ir per tave kitiems tavo Dekanato kunigams, idant parapijinėse bažnyčiose, visiems kunigams susirinkus, 16 d. vasario paprastos egzekvijinės maldos: bent vieną Nokturną su Liaudėmis, su Gedingomis Mišiomis būtų įsteigtos, davus tame tarpe žinią parapijonims, idant, kuriam teks laiko, toje š. Per-maldavimo Aukoje dalyvumą galėtų imti.

Duota Kaune. 1901 m. 1. d. vasario mėnesio.

† *Miečislovas - Vyskupas.*

Nuo Džiakonų ši parėdymą apturėję, bažnyčių rėdytojai jau nedėlioje prieš 16 dieną iš sakyklų priminė žmonėms šią paminklinę dieną, trumpai paminėdami a. a. Vyskupo Motiejaus nuopelnus valdytiems kitados žemaičiams. 16 dieną į pritinkančiai parėdytas bažnyčias susirinko pusėtinai žmonių, ne tik moterų, kurios, kaip žinome, greitesnės yra į bažnyčią ant iškilmių, bet daugumas ir vyrų. Bažnyčios išdabinimas ir maldų ilgumas prigulėjo jau nuo geros širdies kunigų: kitur augštas katafalkas blizgėjo šimtu žiburių, negestančių per visas, pakarėiui kiek tik buvo kunigų, laikomas už Nabašninką Mišias, per ištisas egzekvijas ir per pamokslą apie a. a. Vyskupo Motiejaus III darbus, kaipo kunigo, mokytojo, Vyskupo, raštininko ir šėip jau paveikslingo Žemaičio - Apšviestūno, kurs, augštą mokslą igijęs, savo tautos neužsigynė, savo kilmės neslėpė, savo tikybos nepamete; kitur išpildė tik tą, ką „načalstwo“ įsakė, dalelę egzekvijų ir Mišeles atgiedojo, nes sunku-gi veltui ką nors daugiau pridėti; kitur, ypač tarp lenkomanų, (buvo ir tokių!) atminant

žemaitišką Jo kilmę ir dūšią; prie „kazionų“ maldų prisidėjo nemažai papeikimo Nabašninko už Jo „vienpusystę!“ Tečiaus apskritai imant, 16 diena vasario suvirpino Lietuvų širdis po visą Vyskupiją.

Ar atminė tą dieną, seniai jau mūsų laikraštyje nurodytą, kitų kraštų lietuviai, to dar nežinome. Jei neatminė, užsipelnė didžiausią gėdą. Svetimuose raštuose, tik „Rzymско - Katolickiego Towarzystwa Doboczynności Kalendarz na rok 1901“ teaprašė (kun. A. Dambrauskis), bene visueteisingiausiai, gyvenimą ir nuopelnus a. a. Vyskupo Motiejaus (58—65 p.) Minėtina yra užbaiga tos biografijos. Rašėjas, išrokavęs 25 knygeles, Vyskupo Motiejaus parašytas, sako:

„Nors iš to sanrašo visiems aišku, juog a. a. vyskupo Motiejaus raštai buvo konekalčiausio turinio, nes mažne neperžengė ribų tikiybiškai - asketiškosios raštenybės, tečiaus rados žmonės, kuriems nepatiko tos rūšies darbštaus vyskupo darbas, ypač kad rašė išmintigai prasčiokams, be to — lietuviškai, kuri tai kalba jau tuomet turėjo tą nelaimę, juog kuriems-ne-kuriems šviesos opinigos darytojams nepatiko. Todėl ant a. a. vyskupo Motiejaus pradėjo iš pradžios tyliai rūguoti, paskui apšaukė „chłopomanu“ (žodis: „litvomanas“ tuomet dar nebuvo igiję obyvatelystės tiesų); ant galo, apskundė Šventamjam Tėvui Pijui IX. Užtat a. a. Vyskupas Motiejus iš Rymo apturėjo net du pertarimu ir turėjo teisintis. Prieš Apaštališką Sostą lengviai išsiteisino ir, kaipo krikščionis, dovanojo savo skundikams, nes tie, ištiesų, nežinojo, ką dorą. Kad-gi duotų Dievas, idant pavedus nesusipratimai ant galų galo pasibaigtų ir ateitėje nėkuomet jau nebeatsikartotų“!

Mēs, nors sukaktuves praleidėme kopadoriausiai ir savo raštininko ir piemenio vardą į širdį įsidėjome kogiliausiai, vienok atskiros biografijos dėl tos priežasties nedirbame, teisingai manydami, juog trumpos biografijos vietą sočiai užstoja garsinamoji medžiaga biografijai, o parašymui monografijos dar permažai teapgarsinta arba nors pažinta šaltenių. Gal užteks tam sykiui šių sekančiųjų dėlto atsitikimo parašytų eilelių ir prisisavinimo tos a. a. vysk. Mo-

tiejaus charakteristikos, kurią apskelbė ir-gi jau nabašninkas žinomas lietuviškas autorius, didis vysk. Motiejaus garbintojas, vyskupijos rėdyme ir literatiškame darbe uolus draugininkas, Žemaičių Katedros Pralotas ir Seminarijos Rektorius Jeronimas Račkauskis (Veiz. „Przegląd Kato-licki“ 1875 m. № 35 ir 36), kurs ten pat № 12 aprašė šventimą 25 met. sukaktuvių Motiejaus III vyskupavimo.

2. Paminėjimui amž. at. Vyskupo

☞ Motiejaus III Valančiaus ☜

(gim. 16 d. vasario 1801 m.)

Šendien užbaigę metų šimtą,
Brangaus sulaukę jubiliejaus, —
Broliai, užtraukim giesmę rimtą
Ant garbės Vyskupo **Motiejaus**.

Kam ano vardas nemalonų?
Kas jo knygelių nėra skaitęs?
Jis šaukė, kėlė milijonus,
Rodė, ką gali viens žemaitis.

Darbščių artojų tikras sūnus,
Peikdams tautiečių tinginystę, —
Raštų senovės skaitė „rūnas“
Rašė **Žemaičių Vyskupystę**.

Nors su didvyriais mokslu lygus,
Šalin netraukės' nuo prastųjų;
Jiems, dorų skaitymų pristigus,
Davė **Gyvenimus Šventųjų**.

Kaip geras tėvas, jis žinojo,
Kam duoti pieną, kam duonele . . .
Mažus mylėdams, dovanojo
Jiems su vaizdais **Vaikų knygele**.

Teip dėl jaunų ir dėl karšinių
Vadovu buvo jis tikriausiu;
Igjjo garbę tarp mokslinčių,
O meilę — tarp nemokyčiausių.

Budrus piemuo, avis pažino;
 Vilką išvydęs, nedrebėjo;
 Dvasišką maistą joms gamino
 Ir jas apgynė, nes mylėjo.

Apgynė jas ir išliuosavo
 Iš po vergijos pragarinės,
 Kad vienu rimtu žodžiu savo
 Visas sulaikė nuo degtinės.

Triusėdams teip lyg pat mirimo,
 Skaistų paveikslą mums paliko . . .
 Tebun-gi Šventas dėl jaunimo
 Grabas to didžio darbininko!

A. J.

3. Aprašymas gyvato Žemaičių Vyskupo a. a. Motiejaus Valančiaus.

Keliuose laikraščiuose, kaip antai: „Gazeta Warszawska“, „Tygodnik Illustrowany“, „Kłosy“, „Zorza“, „Wiek“, pagaliaus ir „Przegląd Katalicki“. (Nr. 24,30). Skaičiau aprašymus gyvenimo arba tik paminavojimus apie mirusį Žemaičių Vyskupą kunigą Motiejų Valančiauskį. Visi yra netikri ir nepakaktini, su daugaliu suklydimų skaitliuose ir gyvenimo atsitikimuose; teip negali pereiti mūsų ainiams. Kaip žemaičių vyskupijos kunigas, kaip mokytinis kitados mokykloje ir seminarijoje ir kaip arčiausiai pažįstas a. a. Vyskupą Motiejų, ėmiaus pataisyti klaidingus skaitlius ir visą jo karjerą ir viešam žinojimui paduoti, nors silpnu aprašymu, nabašninko Vyskupo darbus.

Siunčiu tada aprašymą gyvato a. a. Vyskupo Valančiauskiio. Jūsų laikraštis, paskirtas išimtingai bažnytiniems dalykams, tegu turi tikrą biografiją Žemaičių Vyskupo; tegu būs ir kitiems laikraščiams parodymu, kaip reikia atitaisyti žinias apie jį. Aprašymo tikrybę užtvirtinu, nes sėmiau iš tikriausių šaltenių ir kaip du kartu jo mokytinis galėjau regėti jo darbus.

Kun. Jer. Rackauskis, Sem. Rekt. ir Žem. Kat. Pralotas.

P. S. Irietas, neva „tikrasias“ žinias kritiškai paveizdėjus, rados daugalis pataisytino; tai ir padarėme čė, sulygindami kun. Račkauskio žinias su paties Vysk. Motiejus užrašais. Užtikriname, juog tik „Tėvynės Sarge“ garsinamos žinios tėra tikros. Atentis biografai tą dalyką turi įsidėti.

Red.

17 diena gegužio m. š. m. skaudi buvo Žemaitijai, nes tą dieną laikinį savo gyvenimą užbaigė, 25 metus rėdęs, visuomenės lenkiamas Vyskupas Motiejus - Kazimieras Valančauskis, Žemaitijos sūnus. Ant svieto atėjo 16 d. vasario m. 1801 m. Telšių pavieta Salantų parapijoje Nasrėnų Mėdsėdžiuose iš dievobaimingų gimdytojų. Mykolo ir Onos iš Stėnkų Valančių; apkrikštytas Salantų filijos bažnyčioje, Kalnalyje. Nabašninkas negalėjo pasididžiuoti savo kilme, nes buvo iš žemiausios bendrijos luomos, bet turėjo labai dievobaimingus tėvus, ypač motiną, moteriškę — labai maldingą. Dorų namų pavyzdis padarė tvirtą įtekmę ant jauno proto ir ant tolesnio laiko padėjo pamatą tikro tikėjimo ir buvo kelrodžiu per visą amžių. Turėdamas 15 metų, t. y, 1816 metuose pradėjo mokslus Kalvarijos mokykloje, buvusioje lygia su gimnazijomis, o rėdamoje Tėvų Dominikonų. Jauzdamas pašaukimą į dvasiškąją luomą, 1822 metuose įstojo į Varnių seminariją ir kaipo prakilnus klierikas 1824 m. tapo atsiųstas toliaus mokytis į Didžiąją Seminariją, buvusią prie Vilniaus Universiteto, kame klausė garsingiausiųjų profesorių ir labai pašoko moksluose, gaudamas užtat mokslo laipsnius: 1828 m. š. Teologijos Kandidato, paskui 1836 m. — Magistro, ant galo, būdamas Dvasiškosios Akademijos Adjunktų, 1842 m. Daktaro laipsnį. 1828 m. išvėstas į kunigus, dvasišką Karjerą pradėjo ant mokslo dirvos pagal norą Vilniaus Universiteto, po kurio valdžia buvo visos, išskiriant Jezavitų, mokyklos buvusiose lietuviškiosiose gubernijose ir Volyniujė; paskirtas buvo kapelionu į pavieta mokyklas Mozyriujė Minsko gub., o 1829 m. tam tikros vyriausybės užtvirtintas. Po keleto metų sunkaus ir naudingo darbo Mozyriujė, 1834 buvo perkeltas ir-gi mokytoju religijos arba, kaip paprastai vadinas, kapelionu į garsią po-Jezavitų likusią Kražių

gimnaziją, kame užsipelnė kopuikiausį paminklą, nes darbuodamos su garsiu direktorium Bernhoffu ir su daugybe kitų mokytojų, ypatingai prisidėjo prie užlaikymo mokyklos šlovės. Jau garsus Dievo Bažnyčioje vyras, 1840 tapo pašauktas visų pirmų į Vilnių už Adjunktą į Didžiąją Seminariją, ir neužilgo, perkėlus ją į Petropilę ir praminus Akademija, už Adjunktą tosios dvasiškos Akademijos, kame darbščiai ir naudingai išgvaldinėjo Pastoraliską Teologiją ir Biblijinę Archeologiją. Keletui metų praslinkus, kad šiurkštus šiaurės klimatas pradėjo sveikatai vodyti, 1845 m. sugrižo į gimtinį kraštą ir buvo paskirtas už Rektorių Žemaičių Seminarijos Varniuose. Po penkerių metų rektoravimo iš Dievo valios iškeltas tapo į augščiausią visoje Vyskupijoje šlovę, nes 1849 m. Porticyje prekonizuotas tapo į Žemaičių Vyskupus. 1850 m. 24 d. vasario mėn. dienoje savo patrono, Petropilėje apturėjo vyskupišką šventimą, o 9 d. balandžio m. iškilmingai įžengė į Žemaičių Katedrą ir pradėjo valdyti vyskupiją. Mirė 17 d. gegu. 1875 m. Teip tatau Vyskupas Valančius turėjo anžiaus 74 metus ir du mėnesiu, kunigystės 47 metus, vyskupystės 25 metus, du mėnesiu ir 21 dieną.

Jo gyvenime prieš vyskupystę regime dvi puiki valandi, kuriose įgijo sau šlovę ir padėjo didžius nuopelnus. Visų pirmu, **kaipo kapelionas** Kražių gimnazijos pasiliks ant visados pavydžiu visiems kapelionams. Rupinos apie tikrą ir vienkart malonų aiškinimą mokslo ir apie paturėjimą tarp jaunumenės nesuteptos dorybės; vaikus mylėjo, kaip tikra motina; taisę jų ydas, lavino charakterių, dėlto įgijo negirdėtą populiariškumą: jauni krotai visa širdimi prilipo prie jo. Kad klausė lekcijų, buriai berniukų turėjo apsiautę profesorišką jo katedrą, sėdėjo arba stovėjo, o jisai vieniems daliavo cukerkas, kitus glostė arba ant užklausimų atsakinėjo; vienu žodžiu, klesoje būdavo klegesys; bet pradėjus išguldinėti, tuojaus viskas nutildavo teip, kaip tai sakant, kad musė skristų, tai jos sparnų šlambėjimas girdėtus, — teip noriai ir ramiai jaunumenė klausės išguldinėjimų; tie patys vaikai tik ką réksniai, davus ženklą, juog prasideda išguldinėjimas, su didžiausia atyda ištempė ausis ant žodžių numy-

lėto kunigo ir gobėjos ryti mokslą. Meilė vaikų ir apskritai jaunosios kartos buvo charakteriškas nabašninko širdies privalumas; užlaikė jį lyg grabui: maloniausiai glaudė juos prie savęs, kad dirmavojo, kaip vyskupas; visados dalijo jiems paminklus, tankiausiai — boronkėles; tai darė visados, ir lankydamas vyskupiją, ir gyvendamas Kaune. Mokykloje kiekvieną kudiškį vadino bajoru, o vėliaus turėjo papratimą kiekvieną vadinti „ojeze“ arba ojczenu, ne „ojczulku“, kaip vienas laikraštis parašė.

Antra vieta, kame a. a. Vyskupas Motiejus padėjo neužginčijamai didžius nuopelnus, buvo tai **rektorystė** Vyskupijos Seminarijoje, kur įstojo iš Adjunktų dvasiškosios akademijos. Norint apsverti nupelnus, toje vietoje padarytus, reikia sau priminti padėjimą Seminarijos prieš jį. Žemaičių Seminarija sulyg sudėjimą Žemaičių Vyskupo, Łopatinsko, su Kunigų Misijonorių Zokanu, rėdė šio susirinkimo kunigai; vyskupas iš savo pusės paskirdavo iš kapitulos teip vadinamus Seminarijos vizitatorius. Gera tai mislis lavinimą svietiškujų kunigų pavesti klioštorių susirinkimams; išduoda gausius išganingus vaisius; tai matome užrubežyje, ypač Francijoje. Zokaninkų Susirinkimai turi regulą, savo apžadus, labiaus atsiduoda dievobaimingiems dūmojimams, kaipo įrėdnės asketiškos; todėl lengviaus ir giliaus gali svietiškajai dvasiškijai įkvėpti meilę tvarkos, paklusnybės, grosos, dievobaimingumo ir asketikos, o šioji su tokiais turtais gali stiprius paturėti žmonėse tikyba, tvirtą dievobaimingumą, įiepyti meilę Dievo ir uoliaus vesti tobulinimos keliu. Bet reikia, kad Susirinkimą gaivintų dvasia jo įsteigtojo, kad būtų pilnas gyvybos, pasišventimo ir uolumo, nes kiteip arba maž teatneš naudos, arba būs vodingas; tai parodo panai kinimai arba taisymai zokanų. Teip buvo ir su Kunigų Misijonorių Susirinkimu, vedančiu mokynimą Žemaičių Dvasiškijos. Pradžioje gal būti ir sąžiniškai pildė priimtas ant savęs priedermes; tečiaus vėliaus, kaip viskas žmogiškas, pradėjo silpnėti, silpnai lavinti dvasišką jaunumenę; kartais į Varnius atsiųsdavo iš Vilniaus Monte Salvatoris neteip mokytus mokytojus; mokslai pradėjo pulti, grosa irti; paviršutinei formai tebesant, į Seminariją į jaunumenės tarpą pradėjo skverbtis šaukiantįs nusidėjimai, vyriausybė

arba dovanodavo, arba silpnai teprižiūrėdavo, — ir taip vienatinis tasai diegų daržas Žemaičių Dvasiškių pradėjo krypti. Pataisymui, kas buvo pikto, Vyskupai griebė radikališkų pragumų palikdami Viršininą ir jo pagalbininką iš kunigų Misijonorių Susirinkimo, kitus profesorius pristatė iš svietiškujų kunigų, ir taip pakėlė toje įrėdnėje tvarką ir mokslą. Svietiškoji dvasiškija, paskirta mokymui sanbrolių, suprato savo pasiuntinystę ir, kiek galėjo, stengėsi išpildyti. Toje gadinėje, kad kunigas Valančius apėmė vedimą mokslų vyskupijos, jaunumenės Regensu (taip tuomet vadinos) buvo šviesus ir dievobaimingas kun. Mierzwiński, o jo pagalbininku — guvus ir praktiškas kun. Kocas. Bet nekantumas už atstatymą nuo profesorių kitų Susirinkimo sanbrolių ir gilus amžius, rodos, atšaldė juos prie Seminarijos ir jaunumenės, taip juos mažne jokios įtekmės nebeturėjo, nebekėlė mokslų, nelavino jaunumenės guvumo, nedarė durų į tikrus mokslus, šalinos nuo susidūrimo su dvasiškija ir, nuduodamu priturėjimą, trukdė apšvietimą. Seminarijos knygynas, turtingas šventųjų Tėvų veikalais, klierikams buvo nežinomas; gabesnis mokytinis norėtų plačiau apsišviesti, neg tai padaro paprastosios lekcijos, bet nebuvo kas parodąs, kaip reikia šviesti. „Maželiai prašė duonos, o nebuvo kas būtų jiems atlaužęs“. Kun. Valančius, likęs rektoriumi, su pagalba jaunų ir guvių profesorių, išsilavinusių mokykloje garsaus kun. Hołowiński ir šviesaus Vyskupo Barauskio, pradėjo atgaivinimą Seminarijos: stipra ranka panaikino tą, kame buvo perdėta; užvedė tokiuose atsitikimuose reikalingą šiurkščią grosą, įvaisė tvarką, pagaliaus paviršutinę įrėdnės išvaizdą perdirbo; priveizdėjo, kad akuratai profesoriai lekcijas išguldinėtų; patsai davė pavyzdį tvarkos, profesoriško rupeustingumo ir numylėjimo darbo. Veikia Seminarija kiteip išveizdėjo; prasidėjęs atgijimas ėjo toliau keliu, kunigo Valančiaus parodytu; ilgainiui užžibo mokslu, dievobaimingumu ir įgijo šlovę tikrai dvasiškos įrėdnės. Visoko pradžia neabejotinai kun. Rektorius Valančius padarė. Jei įpėdiniai jų dar augščiau pakėlė, jei dar labiau išplėtė mokslus, tai tas nesumažina kun. Valančiaus garbės. Iš to matome, juog prašalinimas

nuo Seminarijos kunigų Misijonorių mūšų bažnyčiai ir vyskupijai ant gero išėjó. Nabašninkas Vyskupas, pradėdamas gadinę atgijimo Seminarijos, gal nė nesvajoto, juog taiso sau ant tolesnio laiko guvius pagelbininkus; neužsivylė nėmaž. Rektoriaudamas, kad užsiėmė raštenybe ir viešai seminarijos sodne rašė savo „Žemaitiu Wiskupiste“, masino jaunumenę į mokslus, į triusą, į **mylėjimą tėvynės dalykų.**

Į kun. Valančių - **Vyskupą** galėtų trejopai žiurėti: 1, kaip į tikrą Vyskupą, 2, kaip į Valdytoją Vyskupijos, 3, ir kaip į literatą. Kiekviename atžvilgyje matome puikią ir sekimo vertų triusą. Visųpirmu, kaip Vyskupas, švietė paveikslingu gyvenimu, tvirtu tikėjimu, tikru dievo-baimingumu ir reguliariškumu; be puikybės, blavus, mažai tesirupinąs apie lepnumą, buvo išimtingai užsiėmęs pildymu savo priedermių, kurias ne tiktai Vyskupu būdamas, bet ir pirma to ir visados giliai suprato. Kaip Vyskupas, tik augščiau juos iškėlė: nekartą sakydavo pas aną priedermę esant ant pirmos vietos, ir kitiems teip išpuolą elgtis: ar nori, ar nenori, jei priedermė reikalauja, turi išpildyti. Kad nupuolusiam ant sveikatos patardavo prisiturėti nuo darbo, visados atsakydavo, juog jis yra Vyskupas, kuriam priedermė įsako darbuotis, pasišvesti. Iš to užjautimo priedermių labai daug plaukė, kaip vyskupiškų, teip ir administratiiviškų jo darbų. Kita puiki retai te randama jo ypatybė buvo — numylėjimas triuso. Buvo tai žmogus nepaliaunamo darbo ir veiklumo; žmogus stebėtino praktiško ir energiško darbštumo; visuomet užsiėmęs kuo nors didžiu ar mažu; kartais besikalbėdamas su kunigais, jei ilgiaus tėsės, arba ką nors rašinėjo, arba idėliojo š. relikvijas žmonėms į mažus Kryželius. Aršus buvo neprietelius tinginiavimo; nėkuomet neilsėjos; drąsiai galima sakyti, juog ir numirė iš darbo ir buvo darbo kankintinis. Visi atmena, kaip sugrižęs iš už rubežiaus, kur 1874 m. buvo išvažiavęs pagelbėti susilpnėjusią savo sveikatą, rudens, šaltų vėjų ir lytų laiku milžiniškus burius žmonių dirmavojo iš pradžios bažnyčioje, o kad nepaliaunamas darbas, drėgnas laikas ir traukimai vėjo pradėjo sveikatai vodyti, turėjo persikelti

į naminę savo koplyčią; ant galo, kad didinantįs kentėjimai ir ten davęs pajusti, paliepė įtaisyti altorių savo kambariuose ir neliovės dirbęs. Nieko neprisidėjo perkalbinėjimai: ant visoko atsakydavo, juog jis vyskupas, turi darbuotis; žmonės ateina, reikalauja Dirmavonės Sakramento, — tegu-gi būs Dievo valia. Tas darbas buvo tai vyriausioji priežastis išsišakojimo ligos, kuri padarė tai, juog nieko neprisidėjo vaistai; ant galo, nuvedė į grabą. Darbas, nepaliaunamas darbas — tai didysis jo gyvenimo privalumas; darbavos jaunystėje, darbavos tarnaudamas, darbavos lyg mirsiant. Augštas vyskupo padėjimas suteikė jam per nelyg platų darbo lauką; apart dirmavojmo žmonių, šventimo brostvių, vyskupijos rėdymas nemaž atimdavo jam laiko: tai priimdavo pradēm atsilankančius kunigus ir svietiškuosius; tai išrišinėjo bėgančius klausimus ir atliko interesus; tai atrašinėjo kunigams ant dvasiškų jų klausimų; tai rašė privatiškus raštus į dvasiškuosius, kuriais vieniems dėkavojo už puikius darbus ir uolumą, kitus ragino, o kitiems suteikė kartais ir šiurkštą, bet reikalingą piemenišką perspėjimą. Tų privatiškų Vyskupo Valančiaus raštų galėtų suskaityti į kelioliką tūkstančių. Jei prie to pridėsime 752,303 žmones padirmavotus (pabaigoje amžiaus nebeužrašinėjo; būtų buvę dar daugiau. Red.), 50 bažnyčių išstatytų ir po konsekruotų, 550 kunigų jo išvęstų, — turėsime gana tikrą supratimą apie darbštumą to žmogaus ir persitikrinsime, juog tai buvo vyskupas nepaliaunamo triuso ir energiško veiklumo. Netik darbštumu, bet ir stebėtinu savo populiariškumu kun. Valančius garsingas buvo; žemesnioji ypač luoma, prasčiokai, dar labiau — maži kudikiai visados ir visur galėjo prie jo priėti, visuomet būdavo maloningai priėmami. Važinėdamas po vyskupiją ir Kaune, padirmavojęs, mažne visados vaikeliams dalydavo mažus paminklus: o per visuotinius aplankymus daugumui ir iš žmonių dalydavo kryžius, medalikėlius, abrozdėlius, religiškąs knygeles; kartais ir maldaknyges. Dėlto tai žmonės taip prie jo prisirišo, mylėjo, religiškai klausė jo persergėjimų ir turėjo jį už šventą; dėlto tai kudikiai su įsitikėjimu prie jo glaudės; Kaune kad tik pasirodydavo ant ulyčios, visuomet subėgdavo buriai mažų

kudikių be skyriaus išpažinimų (vierų) ir grįždavo laimingi kad senas vyskupas ką nors prakalbėjo arba, kaip visų tankiausiai būdavo, kad kuo nors apdovanojo.

Puikiai Vyskupą Valančių dabino jo **mielaširdystė** ir visi iš to paeinantįs darbai. Nėkad ir nėkam neatsakė pašalpos; parėjūnams dalijo išmalda sulyg reikalavimą; siuntinėjo ir raštais jos reikalaujantiems; kitiems turėjo paskyręs mėnesinę pensiją; užlaikė šiek-tiek našlaičių; turėjo įsteigtą Kaune špitolę, kurią aprupindavo reikalingais daiktais. 1868 ir 1869 m., t. y. bado metuose, įtaisė pas save neturčiams virtuvę, liepė taisyti valgymą, — ir teip per kelius mėnesius kasdieną maitino po kelis šimtus ypatų. Šelpė, neatsižvelgdamas į skirtumą tikybos: kas tik reikalavo, pašalpą gavo. Per daugalį metų kasmet pirkto po 50 kailinių, tankiausiai — neturčiams žydams; ant jų Velykų į rabino rankas nusiūzdavo visuomet po 50 rublių.

2. Kaipo Vyskupijos **administratorius** Kun. Valančius išlavino didį talentą ir parodė energišką veiklumą. Likęs vyskupu, pažinimui savo vyskupijos, pradėjo lankymą ertos, nes daugiau, neg milijoną dūšių skaitančios savo avinyčios. Po kelis kartus aplankė tikrąją Žemaitiją, Lietuviškuosius pavietus ir Kuršą, prigulintį po konkordatui prie Žemaičių Vyskupijos. Apėmęs valdžią, apsigyveno Varniuose prie Katedros bažnyčios; Varniai stovi mažne viduryje senoviškosios Žemaičių Vyskupijos. Apsigyveno, kur buvo Kapitula, Seminarija ir vyskupijos Konsistorija, idant iš centro galėtų paimti valdymo vadžias ir išplatinti į visas puses savo veiklumą. Nepailzdamas, kas met po keles nedėlias lankė; kitas parapijas aplankė po kelis sykius; teip darė lyg pat 1863 m.; nuo to laiko valdžia (rusiškoji) paskyrė jam į apsigyvenimą Kauno miestą, kur teipogi perkėlė Kapitulą, Seminariją ir visą vyskupijos valdžią. Nebegalėdamas lankyti vyskupiją, stengė bent ateinančius į Kauną žmones aprūpinti Sakramentais ir uoliai visus vesti išganymo keliu.

Jau pirmieji vyskupijos aplankymai parodė a. a. Vyskupui Valančiui bažnyčių padėjimą, dvasiškijos palin-

kimus, žmonių apšvietimą ir doriškumą. Čę tatai kaip valdytojas prašvito didžiais privalumais. Visųpirmu atkreipę akis ant bažnyčių padėjimo ir, drąsiai galime sakyti, tapo pirmu ir vyriausiuoju savo vyskupijos architektu. Jam raginant, budriai saugojant, ir dvasiškija, kaip iš miego, pabudo. Piemenio balsu paraginti dvarponiai ir žmonės gusiai griebės statyti naujas ir taisyti senasias Viešpaties šventinyčias. Daugumas didžponių eidami dorų ir dievobaimingų savo bočių pėdomis, didžiais turtais iškėlė šventinyčias, galinčias šlovingai stovėti pačiuose sostamiesčiuose. Teip, garsus kunigaikštis Oginskis savo dvaruose, Rietavu vadinamuose, išstatė puikiame stiliuje Dievo bažnyčią, o šlovinga jo žmona, kunigaikštienė Oginskienė ir dori ir dievobaimingi sūnūs su tikra skoma ir elegancija išpuošė jos vidurį: altorius, spaviednyčias; vargonus pertraukė iš Belgijos, rūbus-gi iš Paryžiaus, — teip kad Rietavo bažnyčia šendiena yra tikras Žemaitijos padabinimas. Teip-pat šviesus grapas Jonas Tiškevičius Biržuose netoli nuo milžiniškų Biržų pilės griuvėsių išstatė iškilmingą bažnyčią ir brangiais paveikslais išpuošė. Lygiai ir dievobaimingas grapas Benediktas Tiškevičius savo Raudondvaryje ant krantų puikaus Nevėžio, ant kalno, iškilusio augščiau už visą apylinkę, netol nuo savo rūmų — kitados kryžievių pilės išstatė ant garbės Viešpačiam vaizdingą šventinyčią ir tikrai su grapiškais kaštais duosniai visu kuo aprupino. Panašiai dora ir dievobaiminga grapienė Plioterienė drauge su savo puikiausios širdies ir tikro dievobaimingumo sunumis, išstatė filijos bažnyčią savo dvare — Šateikiuose, kuri nekuo neapsileis nė prieš vieną bažnyčią visoje vyskupijoje savo architektūra, skoma ir elegancija. Ir daug kitų dvarponių arba savo kaštu išstatė naujus Dievo namus, arba prisidėjo prie jų restauravimo. Dievobaimingi Žemaičių ir Lietuvos žmonės, savo piemenų balso klausydami, rodžiai šoko taisyti ir puošti savo šventinyčias; nesigailėjo ir nesigaili skatiko, nė savo procės, by tik savo ainiams palikti galėtų savo tikėjimo ir uolumo ženklą. Ant Vyskupo balso darbščiai pradėjo ruošti aplink bažnyčias; išstatė kelesdešimtis naujų, daugiausia — mūrytų, parapijinių;

daug koplyčių ir mažesnių šventinyčių arba visiškai perdirbo, arba pataisė; daugybę altorių išauksino; daugiau ir bažnyčių sienas išmalevojo; visur į vietą senų ir nunešiotų bažnytinių rūbų atsirado nauji, puikūs, brangūs, tankiai Lijono išdirbiniai rūbai; ant altorių nušvietė Fraget'o liktoriai ir baltos stearininės žvakės, — vienu žodžiu, stipriai besidarbuojant vyskupui, kame pirma riogsojo dulkės ir vortinkliai, dabar nušvietė auksas ir dažyvės, papuošos ir švarumas, ir Dievo namai įgavo naują išvaizdą, verčiančią lenkti, keliančią tikėjimo dvasią ir dievobaimingumą ir stipriai sakančią, juog yra Dievas Izraėliuje.

Kaipo vyriausis Dievo žmonių vadas ir budrus Piemuo, idant linkimas prie gero vis didintus, visas parakvijas apsođino maždaug gerais piemenimis; rupinos apie padidinimą skaitliaus evangeliškųjų darbininkų ir geidė, kad vyskupijos Seminarija kasmet išleistų skaitlingą būrį jaunų levitų. Ir tikrai, skaitlius dvasiškųjų pasididino, atsirado daug šviesių ir apaštališkų kunigų, o rupeštingas vyskupas, kur tiktai reikėjo kunigo, kiek tik kartų žmonės kreipė su prašymu dvasiško vado, tuojaus tą vietą apsođino ir tą punktą sutvirtino; teip per 20 metų žmonės neįautė stokos dvasiškųjų, — visur ir visados sulyg s. Bažnyčios dvasią galėjo užganėdinti religiškus savo reikalus.

Prityręs Piemuo gerai žinojo pažadintą dvasiškijos uolumą neilgai tetversiant, jei mokslu, nuolatinu tyrimu Viešpaties Įstatymų, nesotijis ir neatsigaus dvasia bendrosios Bažnyčios; dėlto įsakė visuose dekanatuose įsteigti **Dekanatų Bibliotekas** ir pertrautį tenai tam tikras knygas, atnaujinimui kunigiškos dvasios. Davus ženklą, atsirado bibliotekos ir per ilgus metus daug gero padarė. Tam pačiam tikslui, t. y. pakėlimui mokslo arba paturėjimui jo sulyg reikalavimus kunigiškos luomos, priminė dvasiškijai reikalingumą metinių dekanatuose egzaminų ir kas metinių 5 dienų rekolekcijų; pastariuose savo amžiaus metuose šiurkščiai įsakė pildymą tų priedermių, trokšdamas, „ut sacerdos sit lux mundi et ut in meditatísne exardescat ignis“.

Šviesus ir prityręs vyskupas milžinišką savo balsą pakėlė už **žmonių apšvietimą**; matė tamsybę, nežinojimą tikėjimo pamatu, nuodėmes; matė mažą ką iš žmonių temokant skaityti. Su visu uolumu kibo ir tai pataisyti; iš sakyklų liepė skelbti žmonėms nepamokslus, bet katekizmą; tikrai sakant, liepė išguldinėti tikybos pamatus, idant žmonės juos pažinę, pamylėtų; po visas parapijas įsakė parapijines mokyklas, po priežiura ir atsakymu vietinių prabaščius; įsakė, kad jie patįs mokytų religijos ir kasmet praneštų skaitlių mokytinių ir jų padėjimą. Nėgana to, patsai pradėjo ir dvasiškuosius ragino, ir kitus, t. y. ir augusius masintų prie mokymos skaityti. Kaip ant stebuklingo pamojimo, visa vyskupija pradėjo mokyti; galėjo matyti, kaip suaugę žmonės, mergaitės ir vaikinai rodžiai ėmas už elementoriaus; kaip per kiaurą dieną dirbę, o labiausiai nedėliomis ir šventomis dienomis kits nuo kito mokinos skaityti. Pažadintam žmonių uolumui ir apsišvietimo norui darbštus Vyskupas stengėsi pašalpa ateiti be paliaubos išdavinėdamas maldaknyges, religiškas ir šėip jau pamokinančias knygutes; patsai rašė ir kitus ragino, o visoje Lietuvoje žinoma Zavadzkiio firma stengėsi saužiniškai išpildyti Žemaičių Vyskupo norus. Todėl trumpame laike atsirado didi daugybė knygų; žmonės skaityti pramoko; pagaliaus pradėjo už nešlovė skaityti, jaunas žmogus to nemokėtų. Dėlto šventomis dienomis pagrįžę iš bažnyčios pasistiprinę, vietoje į karčiamą eiti, ėmės už knygos; vienas skaitė, kiti klausė, ir teip raginos dorai gyvent. Tikrai todėl galime pasakyti, juog Vyskupas Valančius išmokė Žemaičius skaityti ir iš knygos melstis.

Rupindamos apie šilaininį ir amžiną savo avelių gerovę, su širdgyla Vyskupas matė tarp Žemaičių ir Lietuvių įsikerėjusį girtuoklystės papratimą. Gerai numanė, kiek tai išganingų vaisių gali išduoti įvedimas tėvo Mathew'o skelbiamos blaivybės. Pajuto, suprato ir tuojaus ėmės įvykinti; visai dvasiškiškai įsakė skelbti blaivybę ir visus traukti nuo pražuvingo girtuoklystės papratimo. Dievas palaimino Vyskupo uolumą ir dvasiškujų darbus; visi žmonės išsižadėjo arielkos, užsirašė į blaivybę,

paliovė vaikščioję į karčiamas ir tikrai išganingą apturėjo naudą. Dievas buvo pagarbintas, skaitlius nusidėjimų sumožėjo, namuose įvyko ramumas, tarp kaimynų santaika; namus aplankė turtai, išvarė ubagystę: išsiblaivėjęs kiekvienas pribūšis (kumietis) išsimokėti galėjo ir skolomis nusikratė; pradėjo geriaus dengtis, rupestingiaus ūkininkauti ir rupintis apie vaikų apšvietimą. Už vis tai garbė priguli Vyskupui Valančiui. Nors įvesta blaivybė neilgai tepatvėrė, nors paskui dėl įvairių, nuo Vyskupo neprigulinčių priežasčių susilpnėjo, vis-gi didžią vyskupijai atnešė naudą.

3. Ant galo, išveizdėkime kun. Valančių, kaip **literatą** A. a. kun. Motiejaus nebuvo didis mokslo vyras, kaip tai sako — erudita, bet vis-gi turėjo pakaktiną mokslą ir draktišką numanymą, kaip reikia jį sunaudoti. Turėjo nemažą atmintį, gana gerai mokėjo lotynišką kalbą ir liusiai lotyniškai kalbėjo; palikęs Vyskupu, pramokó francuziškai; žinoma, kalbėjo nedailiai, žemaitišku akcentu, bet suprazdavo kitus kalbančius ir kiti jį permanydavo; vokiškai išmoko mokslainėje ir neprastai kalbėjo. Lenkiškai teisingai mokėjo ir teisingai rašė, nes mokėš lenkiškose mokslainėse pas guvius Vilniaus universiteto profesorius. Tiesa, lenkiškai neišdavė nė vienos knygos, nes sakydavo: **lenkai ir be to turi daug rašytojų, galinčių lenkams lenkiškai rašyti.** Būdamas gyvus kalbų dalykuose, kun. Valančius išmanė ir dailiuosius menus (štuki piekne); mėgė juos; godulingai užsižymėdavo veikalus garsingesniųjų tepliorių ir paliko gražų surinkimą labai brangių abrozdu, kurie perėjo į ipėdinių rankas. Apie žinojimą tėvynės kalbos tą reikia pridurti juog jisai, kaipo Žemaitijos sūnus netiktai mokėjo jos kalbą, bet ją mylėjo, stengėš iškelti ir literatiška padaryti. Daug ir labai daug patsai rašė ir kitus ragino. Jei kas vadina jį literatu, tai reikia suprasti jį, kaipo mūsų provincijos literatą, žemaitišką literatą rašytoją daugalio knygu, išimtingai Žemaičiams paskirtų ir tai, kaip nesykį patsai skelbė, idant žmonės apsišviestų tikėjimo dalykuose; todėl jis — tai tikras liaudies raštininkas tikroje to žodžio prasmėje. Ne tik žinojo žemaitišką kalbą, bet ir jos dvasią, sakinius, priežodžius ir visus žemaičių išsi-reiškimus; todėl visus jo veikalus Žemaičiai godulingai

skaito, nes girdi savo kalbą, sako išsireiškimus, patį save; stebėtinai didžiuojas jie, spaudintoje knygoje matydami tuos pačius sakinius arba priežodžius, kuriuos vartoja kasdieną.

I kun. Valančių, kaipo Žemaičių raštininką, reikia dviejopai žiūrėti: kaipo į prozaiką ir kaipo į poetą. Paprastai visi jį pažįsta, kaipo prozajiką; tuotarpu negalima nepripažinti jam ir poetų talento. Ne buvo jis poetų arlas, augštai iškilstąs ir ant svajonės sparnų lakiojās; jis buvo ramus giesmininkas, Dievo garbę apgiedās arba namų buitį skelbiās. Kaipo prozajikas buvo labai vaisingas; rašė labai lengviai; iš po jo plunksnos darbai veikia ējo. Tame atžvilgyje galime jį sulyginti su garsiu Prancuzų Vyskupu Segur'u, kurs prancuzų bendriją apypylė daugybe liaudei paskirtų raštų. Teip-pat ir kun. Valančius: užjautė dienos dalyką, visa, kas tiktai yra reikalingas žmonių apšvietimui ir tuojaus stengės paduoti į rankas apie tuos dalykus pamokinančią knygą. Pas kun. Valančių, kaipo prozajiką, randame kartais sakinius arba naujus, arba senprūsiškus, arba latviškus; tai kartais apsunkina supratimą; beto, kartais randame triviališkus, labai neestetiškus, iš šiurkščiosios žmonių kalbos paimtus; bet tai tik istoriškuose ir būdiškuose veikaluose, o ne tikiybiškuose, kurie dievobaimingumą žadina. Naujų sakinių įvedimą išteisiname tuo, kad religiška žemaičių literatura, tikrai sakant, tik kun. Valančiui ant vyskupiško sosto atsisėdus, te pradėjo augti; todėl įvedimas naujų, by tik pritinkančių sakinių, išeina ant garbės Vyskupiui. Dar pirma kun. Valančiaus pastojimo Vyskupu, Žemaičius užlėjo knygelėmis doras Senato činauninkas, p. Daukantas. Jis rašė apie viską; daug išspaudė, o dar daugiau liko rankraščiuose, tarp jų „Lietuvos Istorija“*) ir „Žemaitiškai-Lenkiškas žodynas“. Šis tai Daukantas stengės šviešuosius žmones masinti prie meilės tėvynės kalbos; su kun. Valančiumi pasipažino dar Petropilėje; paskui gi ir visiškai pas jį apsigyveno Varniuose. Autorius „Budās gyvenimo“, p. Daukantas buvo tikras puritanas, viską

*) Jau išspausť Plymouth'e, Pa. Red.

svetimą iš žemaitiškos kalbos vijo laukan, pasivaduodamas senprūsiškais arba latviškais sakiniais, arba patsai naujus nukaldamas; todėl jo raštus sunku skaityti; tikras žemaitis daugalio vietų nesupranta. Vienok reikia pripažinti jam tiesą, jis tai daugiausia pakėlė dvasią, pamasino mylėti tėvynės kalbą ir saviškai rašyti; verzdamas į žemaitišką Kornelijaus Nepočio „Apie garsingus vyrus“, parodė žemaitiškos kalbos turtingumą ir lengvumą išreikšti visokią prasmę ir sakinį. Sugyvenimas su dievobaimingu Daukantu padarė ant Vyskupo nemažą įtekmę kalbos dalykuose; iš to šaltinio plaukia visi purizmai ir nauji žodžiai, kuriuos randame kun. Valančiaus veikaluose.

Svarbiausis nabašninko Vyskupo veikalai yra: „Žemaičių Vyskupystė“. Darbas didelis, labai svarbus ir sunkus; gavo perkratyti neturtingus vietinius archyvus ir po grūdą rankioti žinias. Tegu sau kalba, kas nori apie kronologiškus apsirikimus „Žemaičių Vyskupystėje“ — ji visgi pasiliks garbės paminklu Vyskupo darbo. Tankiai žmonės nuo rašančių reikalauja negalimų daiktų: visūgeniališkiausi istorikai, aprašinėdami pirmutinius tautų veikalus, negali išsisaugoti paklydimų; vieni pradeda, kiti turi dapildyti ir ištaisyti. Teip buvo ir teip visados būs.

Beto, dar rašė daugybę kitokių religišku knygelių ir brošiūrų ir teisingai užsipelnė vardą — žemaičių Segur'o.

Vyskupas Valančius buvo augšto ūgio, tvirto sudėjimo, rimtos išvaizdos, truputį pailgo veido, gelsvo kūno; kūno jeibių neturėjo jokių; užtat daug metų šaip jau sirgaliavo. Turėjo krūtinę silpną ir jautė gerklės džiuvimą; todėl išguldinėdamas lekcijas, kartais turėjo krimsti lukreciją arba vandenį gerioti. Būdamas Akademijoje, stipriai buvo apopleksijos trenktas; didi priveiza gydytojų ir klierikų, ypač tautiečių, vos-vos be išgelbėjo nuo smerčio; užtat užsiėmė kepenų liga, kuri žudė jį per keliolika metų, buvo priežastimi ilgų ligų ir prie smerčio ant galų galo privarė. Gyveno V. Val. labai iškilmingai; lyg smerčio prisiturėjo blaivybės gėrymuose; stiprių gėrimų mažne visiškai neragavo. Valių turėjo tvirtą ir ištvėriancią; prie pažymėto tikslo ėjo nenuilzdamas ir perilgus metus savo planus įvykindavo;

tvirtas, išdirbtas charakterius nepriėmė nėjokios kitų įtekmės; visuomet norėjo būti nė nuo ko neprigulmingu savo darbuose; užvis-gi atsižymėjo praktiška išmintimi.

Šitai yra trumpai aprašytas gyvatas ir amžinastį nuėjusio Vyskupo Valančiaus. Iš to regime jį buvus ypata svarbia, aiškia, visa galva praaugusia visuomenę; ypata, kuri per 25 metus darbavos ir švietė ant Žemaičių padangės, ir savo darbais išstatė vyskupijos širdyje laiko nesunaikinamą paminklą. Ilgi metai praslinks, tūkstančiai į grabą nužengs, bet Vyskupo Motiejaus atminimas neišblės žmonių širdyse, eis nuo kartos į kartą lyg tolimiausių laikų.

Mirė Vyskupas Valančius 17 d. gegužės mėn 1875 m. 75 metuose savo amžiaus; palaidotas 21 d. geg. Kaune sklepe kunigų Augustijonų bažnyčios*). Paskutinę tarnystę prie jo, supludus nesuskaitomoms minioms žmonių, asistencijoje kapitulos, vietinių ir iš vyskupijos atvykusių dvasiškųjų atliko garbės vertas Žemaičių Sufraganas Vyskupas Beresnevičius, po V. Valančiui valdytojas mūsų vyskupijos.**)

Pakasynų pamokslus skelbė: vakarą: kun. A. Baranauskis, Seminarijos profesorius.***) rytą: lietuviškai kun. Balandis, Naujamiesčio klebonas; laike Sumos: kun. J. Račkauskis, Seminarijos Rektorius. Padėjus į sklepa nebegyvas palaikas užgesusio Piemens, ant didžiojo altoriaus laiptų patsai celebransas, garbės vertas Vyskupas Sufraganas Beresnevičius karštuose žodžiuose esančiųjų atminimui pavadė a. a. Vyskupo Motiejaus dūšią ir meldė, kad nusiųstų prie Dievo gailingą maldą: „Amžina atilsį teikis jam duoti, Viešpatie, o šviesybė amžina tegu jam šviečia; tegu atilsi amžinoje ramybėje“!

Kun. J. Račkauskis, Sem. Rek.

*) Dabar — jį į Katedrą apversta.

**) 1883 m. į Krijavų-Kališiaus Vyskupus, kame ir dabar tebegyvena.

***) Tą pamokslą veizdėk № 3 „Žinyčios.“ *Red.*

4. Priduriame keletą biografiškų smulkmenų, maloningai mums prisiųstų.

1. Mikolo Valančiaus, Vyskupo tėvo, butas stovėjo mažne prie-pat kelio iš Kretingos į Salantus, už poros viorstų neprivažiavus Kalnalio. Visi biografai sodžių, prie kurio prigulėjo Valančius, vadina Saszėnais; daugumas klaidingai vadina: Nastrėnais; kiti, bijodami nepadoraus ištaramo lenkiškomis lūpomis, rašo ne: Nasziany, bet Nabriany. Patsai Vyskupas užrašė gimęs esąs **Medsėdžiuose**. Medsėdžiais žemaičiai vadina butus, atsiskyrusius nuo sodžiaus, palaukėmis stovinčius, seniaus, žinoma, miškuose, žem-medžiose. Gal tai būti „Naszėnų Medsėdžiai“.

2. Negalėjome ištirti, kaip Valančius valdė tą žemę. Mums vienas salantiškis tiek temokėjo išpasakoti. Valančiaus butas prigulėjo prie dvaro, Šalynu vadinamo. Šalynas prigulėjo prie grapo Švazelio (dabar valdė Šteinas). Dvaras panaikino Valančiaus ir Petrausko butą; žemę prileidė prie dvariškės, trobesius nugriovė, sodybos vietoje išstatė bernų (vaikių) polvarką. Iš Valančiaus palikimo belikęs vienas šulinys. Klausimas, kokia tiesa Švazelis panaikino Valančių: atpirko nuo jo butą ar iškėlė, kaipo činšauininką.

3. Valdžiai atidarant Užventyje mokyklą, Vyskupas Motiejus prisiuntęs klebonui Religijos mokslo knygelę, svietiškos vyriausybės užtvirtintą, kaipo rankvedį vaikams I skyriaus; tą knygelę klebonas vartojęs lyg šiol, o toji buvo: „Акта съ ирь потерей“!!! Direkcija vos tik pernai ypatingu savo parėdymu ją tepanaikino. Kad Vyskupas Valančius būtų ruskas literas priėmęs, tai-gi nebūtų pinigų pylęs ant spauzdinimo knygų lietuviškomis literomis. Matyt, buvo tai atveimas akių. V. Valančių visi pažįsta, kaipo didį diplomata, kurs ir su Muraviovu mokėjo surakuoti. Bet diplomacija lietuviškų raidžių dalyke, rodos, per toli nuėjo, užtraukdama ant vyskupo šioki tokį šešėlį už susiturėjimą nuo atviros protestacijos. Žinoma, būtų nukentėjęs, ale būtų daug anksčiau pradėjęs atvirą karę, kokią dabar vedame. Beto buvo tik „tyki protestacija“: deginimas, nevertojimas prisiunčiamųjų lietuviškų knygų ruskuose rūbuose. (Ar užtvirtino tokias knygas, skaityk I dalyje.)

4. Vyskupas Motiejus nebuvo buklus eiliavime, nes buvo grynas prozaikas. Vienok daugai rašė ir eilėms: visus Psalmus, giesmes apie š. š. Apaštalus ir daug kitų giesmių. Eiliuoti veikalai be jokios poezijos, ale aiškius, rašyti daug geresne kalba, neg senoviškosios, daug daugiau istoriškos tiesos turi: Vysk. Valančius — visur istorikas. Jo rašytas giesmes ir dabar tebegiedame. Beto rašė ir dainas, nē kiek nesirupindamas apie poetiškumą: daina pas jį ir-gi turėjo mokyti: raginti arba suturėti; daugiau nieko. Ir dainų parašes nemaž; pats, lankydamas parapijas, susivadinęs bažnyčios giedorius, dainuodavęs, mokydavęs žodžių ir gaidos, o kad neužmirštų, įduodavęs savo ranka rašytus. P. B. Sirvydas teikė mums nurodyti, paremdamas tikrais dokumentais, vieną tokią, t. y. „Ak tu, Dieve visagalis“. P. Šveistėplis Plynojū Baika užrašęs ją iš savo tetutės, buvusiosios giedorkos lūpų. „Ta daina visiems pritinka, arba, kiteip sakant, visus užgauna“, pasakęs Jo Mylista į bažnyčios giedorkas. Tą dainą parašęs, patsai Jo Mylista įdavęs Kauno gimnazijos (bene — Kražių?) moky-tiniui Vincentui Petkūnui, idant dainuotų ir praplatintų. Ją mažne visa Lietuva tebemoka. Štai ana.

Ak Tu, Dieve Visagalis!
 Garbin' Tave visos šalis.
 Ir girtuokliai Dangaus prašo:
 Su arielka pekloj' užsirašo
 Per amžius.

Seni vyrai ūkininkai,
 Kupčiai, — sukčiai — mainininkai,
 Kits nē tabokos neliubija,
 Kits nē tabokos neliubija,
 O arielką labai triūbija,
 Kaip vandenį.

Bajors nē šoblės neturįs,
 O į arielką labai žiurįs:
 Ak, kad pinigų turėčiau,
 Tos arielkos aš suriesčiau (?),
 Oi gerčiau!

Senos bobos ir panelės
 Ratuoj' rankas, kaip kvietkelės:
 Kožna pagal savo stoną
 Ger' arielką iš uzbono,
 Kaip smetoną.

5. Teip vadinamos civiliškos drąsos jam netrūko: kad ne diplomacija, būtų mokėjęs protestuoti. Tai parodo paskutinis pamokslas Varniuose prieš pat išvažiavimą į Kauną. Rets dabar beliko iš tų, kurie gavo girdėti ir stengė permąnyti tą pamokslą. Vyskupas, iš Varnių išvaromas, jautė toje valandoje visą sunkybę, užkrisiančią ant jo ir jo ganomųjų žemaičių. Kaip kad pranašystės dvasią būtų įgavęs, perregėjo atentį laiką, atspėjo smulkiausių parėdymus ir priviliojimus. Aš jus apleidžiu, tai tiesa, sakė — bet Dievas su jumis. Turėkitės savo vieros, netikėkite žodžiams, neimkite dovanų, nes visur gali spąstai slėptis. . . Ir pasiliko žemaičiai tvirti, nors per kelioliką metų vyskupas jų nebelankė.

6. Józef Chociszewski savo knygelėje „Złota Książeczka dla dzieci“, Poznań, 1896 paduodamas puikius pavyzdžius užlaikymo ketvirtojo Dievo prisakymo: Lenk tėvą tavo ir motiną tavo — ant 20—22 pusės kalba ir apie Žemaičių Vyskupą, pridėdamas net jo veidaveikslį. Biografiškos žinios, mažne visos ten klaidingai paduotos. Tarp tų yra viena graži smulki žinėlė, apie kurią nebuvo girdėję. Štai ką Chociszewskis pasakoja. . . . Neilgai trukęs po savo konsekracijai, Vyskupas Motiejus Valančius iškilmingoje draugystėje dvasiškujų vyko į gimtinę savo sodžių, peržingęs slenkstį trobelės, kur gyveno jo motina, puolė jai [po koju ir prašė palaiminimo. Susigriaudėnusi senelė ištiesė į aną rankas ir darydama ant jo kaktos kryžiaus ženklą, tarė virpančiu balsu:

— Sunau! laiminau tave pirmą sykį, kad ant svieto atėjai; laiminau antrą sykį, kad į dvasiškąjį stoną tave išleidžiau, šendieną laiminu tave tretį sykį. O dabar, Vyskupe, — tarė priklaupdama prieš jį: — tavo motina meldžia palaiminimo.

7. Kaip karštai Vyskupas Motiejus buvo užsiėmęs blaivybės dalykais, matome netiktai iš aplinkraščių, bet ir iš raštų į atskiras parakvijas, kaip štai į Veviržėnų, Ras. p.

Aš Motiejus - Kazimieras Valančiauskis

iš Dievo ir Apaštališko sosto mylistos Žemaičių Vyskupas, savo aveles maloniai sveikinu!

Jau tat ketvirti metai kaip Dievo Augščiausiojo mylista stebuklingai nugrėsė mūsų žmones nuo girtuoklystės. Džiaugės ir linksminos iš to dušia mano ir dėkavojo Dievui už teip didžią Jo malonę, nes-gi vėliaus, kad ant baisaus paskučiausio sudo savo aveles blaivias į dangų nuvesiu. Bet linksmybė mano jau šendieną sumišo, širdis mano vėl baisiai sugilo ir krauju aptvino, nes-gi dagirdau, kad Veviržėnų parapijos katalikai nebeklauso balso mano ir iš naujo lenda į šėtono žabangus. Dasižinojau, kad čė sviotelis, sulaužęs prižadėjimą, Dievui padarytą, vėl ėmė gerti arielką ir po senovei pagalves peklai mokėti. Ant veselių, ant krikštytųjų, ant bankietų, ant susiėjimų tos parapijos katalikai mirksta, arielkoje įrugę, ir dūšias savo, brangiausiu krauju V. Jėzaus atpirktas, skandindami į amžiną pragarą, piktina aplinkines parakvijas blogu savo paveikslu. Ašaros akyse mano stojas, girdžiant tokią pasjumis atmainą ir užkietėjimą. Ar seniai raštuose mano gyriau jus ir dėkavojau už jūsų paklusnumą? Ar seniai patįs Dievo mylista pajudinti, it iš sunkaus miego atbudę, visi pripažinot, juogiai stebuklą Viešpats mūsų žemėj' parodė, išnaikindamas girtuoklystę? Vyrai ir moteris, vaikai ir mergaitės! klausiu aš jūsų, ar ne puiku buvo jums paveizdėti, ar ne drebėjo širdis jūsų nuo džiaugsmo, kad atpuskų dienų' matydavot tuščias karčiamas, o visus katalikus, kaip biteles apie aulį Bažnyčią šventą apstojusius? Mislijau, kad tame gražiausiame užsidėjime lyg galo išbusite. — Ale dabar išvydau, juogiai ta viltis mano, it puikus sapnas, išnyko; girdžiu, juogiai girtuoklystės jungas teip jums pamėgo, kad išsižadėję tarnavimo Dievui, vėl užsirašėti į tarnavimą šėtonui. O, vaikai mano, kas tad su jumis dedas? ar-gi jūs norit, kad aš, Piemuo jūsų, išvydęs tokį jūsų užkietėjimą ir nedorumą visiškai

jūsų išsižadėčiau ir iš skaitliaus savo avelių išmesčiau? Ar norit, kad lankydamas savo avinyčią, jūsų neaplankyčiau, arba atvažiuavęs pas jus ir atradęs arielka aptviniusius, Dievo man duoda galybe jumis koročiau?

Oi, nelaukit vaikai, kad pakelčiau ranką mano ant jūsų! Seno jūsų Piemens nelaiminimas gal jumis sunkiai datirti ir rustybę Viešpaties Dievo ant jūsų užtraukti. Dėlto-gi šendieną šitą mano balsa girdėdami, Vevirženiškiai neužkietinkit širdžių savo, ale visi iš vieno, neišeidami iš Bažnyčios, pulkit kniupsti ant veido prieš Dievo altorių ir, visa širdžia Dievo mylistos prašydami, prižadėkit Jam nė į burną arielkos arba arako nebeimti! Tėvai ir gaspardoriai, geru savo paveikslu vesdami ant gero vaikus ir šeimyną savo, dabokit, kad anei vienas iš jų į karčiamas anei kojos nekeltų, nes-gi tenai yra šaltenis visokių papiktinimų. Ne klausykit tų suvedžiotojų, kurie įkalbinės jums, juogiai vieną stiklelį išgėrus, tai da nėra nieko blogo. Aš, Vyskupas ir Piemuo jūsų, sakau juogiai anei vieno lašo negalima gerti, ir manęs klausykit! O tuokart aš, dagirdės apie jūsų paprovą, prašysiu Dievo, kad duotų mylistą išturėjimo blaivybėje iki galo, o jūs savo geru paveikslu išnaikšite papiktinimus, kurius dabar padarėt, nuliūdusią širdį mano vėlei nuramšit ir linksmybių pripildysit; ašarotos mano akys pažvelgs meilingai ant jūsų, ir laimysiu Dievą, kad jumis ant kelio išganymo pagražino. —

Rašiau Varniuose 1861 m. spalio mėnesio 13 d.

Motiejus Vyskupas.

P. S. Kiek tai meilės ir gerų velijimų savo avelėms! R.

8. Pridedamė iš kun. Silvestro Gimžaucko knygelės:
„Lietuvos Bičiuolis“

**Raudą, Žemaičių Vyskupui, Motiejui III,
1875 m. mirus.**

Paliauk, Sapelka, paliauk dainuoti:
Stovi ties tavim taurė karčiausi!
Pr'ėjo tau laikas jau apraudoti
Tėvą **Motiejų** mūsų mieliausi.

Žemaičių saulė jau, jau užgeso,
 Baisi tamsybė mus aps'kabino:
 Nebėr **Motiejaus**, nebėra viso!...
 Ašaroms gailioms šalis patvino.
 Rauda varguoliai, net nusimineį;
 Rauda, pristigę savo globėjo;
 Bučiuoja kartą jau paskutinį
 Malonias rankas, ką juos penėjo.
 Paėmė Dievas vienaitį spundą
 Nuo tų varguolių, nuo tų našlaičių...
 Ak, karčią, karčią tur' jie valandą
 Ir su jais visa šalis Žemaičių!
 Rauda ir avįs, likę be vado.
 Gedulių laikas — sunkiaus mirimo!
 Kuo anas, Dieve, Tau prisirado —
 Sulaukė tokio atsitikimo?!

Jis ketvirtainį amžiaus jas ganė
 Ir-gi ganydams blusto nedėjo.
 Tvirtino, mokė, kaip tik primanė,
 Dvasiška duona tapradž' penėjo.
 Jisai erškėčių takais keliaudams
 Per tą pasaulę, dėl avių savo
 Sėdams dorybę, o pikta raudams,
 Atilsio suvis neberagavo.
 Ne tiktai rauda Jo katalikai,
 Paskui Jo grabą miniom's sekdami;
 Bet ir žydėliai-neturtininkai,
 Ir tie jį lydi, gailiai verkdami.
 Jisai gyveno dėl visų labo;
 Ir tik jis vienas Kaune žinojo,
 Kursai iš žydų nuo šalčio dreba,
 Arba jau badas kurį apstojo.

Rauda **Motiejaus** jauni, seneliai,
 Kiekvien's liežuvis ir pašaukimas.
 Rauda, ant galo, visi vaikeliai,
 Tas Jo mieliausis apsidžiaugimas.

Vardas **Motiejaus** dėl mūsų brolių
Ziba taip lygiai, kaip kita saulė.
Prieš Jį mums šalin turtai Urolių
Ir kiek jų turi visa pasaulė!

Beraudodami, **Motiejau**, Taveš,
Tuo vienu esam tik padrutinti,
Kad ir danguosna Tu nukeliavęs,
Mus nepaliausi laimint ir ginti,
Ir išmaldausi sau įpėdinį
Tokį, kaip Tujai, dėl mūsų krašto,
Kursai mylėtų Dievą, Tėvynę
Ir būtų spunda Lietuvos Rašto!

Jubiliejinė giesmė.

(Gaida, kaip: „Pulkim ant kelių“).

Didžiojo Jubiliejaus laikui Rymo mieste pasibaigus, Šventasis Tėvas daleidė ir kitur per pusę metų apvaikštinėti. Neužilgo išgirsite tam tikrus J. M. Vyskupų parėdymus. Todėl neliekis būs žinojimas ir tame laike giedojimas Jubiliejinės giesmės, kurią iš svetimos kalbos štai išvertėme.

Išgirde balsą Šventojo Tėvo,
Juog atsivėrė mylistos Dievo,
Sutinkam visi su širdžia vaiko
Tą mums džiaugsmingą malonės laiką.
Sveikinant Žvaigždę Jubiliejinę,
Senovės Žydams griaudė krutinė:
Vargšų daugybė džiaugsmą sutiko —
Dovenos plūdo, verguvė krito.
Linksmybės pilni šendien krikščionis
Regi šaltinius gausios malonės:
Trem' Kristaus Kryžius peklos vergiją,
Užpelnai Šventų dovenas lyja.

Širdis uždegkim, stiprinkim viltį,
Stengkimės kožnas Dievop pakilti,

Tuščius pameskim pasaulės niekus,
Pakūtavokim už savo griekus!

Palaimink, Dieve, Bažnyčios norą,
Naikink piktybes, vesk tikrą dorą, —

Tegu pražydzia tiesa, teisybė,
Karšta malonė, šventa vienybė!

Būriai skaitlingi, peklai tarnavę,
Tegu atranda, o Dieve, Tave!

Jėzau, per kančią, kraują pralieta
Nuplauk biaurybes, tverk naują svieta! Amen.

Margalis.

Botanika

trumpai išrašyta, arba

Pirmutinis mokslas apie želančius daiktus,
kaip šit: apie medžius, javus, žoles, kiminus, kerpes,
grybus, pelėjus ir kitus želmenis.

Perdėtas iš lenkiškos kalbos į lietuvišką

Kun. Ambražiejaus Kossarzewskio.

Pradėjimas.

Visi ant svieto matomi daiktai dėl geresnio jų apžinojimo skaidosi į tris dalis, kaip kokias karalystes, ir apie kiekvieną iš tų dalių yra ypatingas mokslas. Botanika priguli prie tų mokslų ir yra viena iš tarpo jų. Ana duoda pažinti visokias žoles, medžius, javus, kiminus (tai yra - samanas), kerpes, grybus, pelėjus; aprašo tuos visus daiktus; suskirsto pagal veislių ir giminių ir parodo naudą, kurią gali iš jų turėti ūkininkai, gydytojai, meistrai, amatninkai ir išmisločiai.

Tris yra didesnės to mokslo dalys.

Pirma, vadinama **Tikroji Botanika**, kuri moko pažinti pačią žolę, dar neveizdžiant ant jos prigimimo, nė ant naudos. Ta vėl dalijas į kitas mažesnes dalis, vadinamas: 1. **Surašymas žodžių**, arba tam tikrų vardų, kokiais reikia vadinti kiekvieną žolės dalelę (Glossologia); 2. **Padalijimas į būrius ir būrelius** ir patalpinimas kiekvienos žolės savo vietoje, kad greičiau galėtų ją suvokti (Taxonomia); 3. **Botanika Aprašančioji**, kuri paduoda visokius ženklus, pagal kurių gal išskirti vieną želantį daiktą nuo kito (Phytographia).

Antra didesnioji botanikos dalis yra: **Mokslas apie prigimimą** želiančiųjų daiktų, iš kurio galime dasižinoti, koksai yra jų būdas, kaip anie maitinas, kaip auga ir platinas, kaip užlaiko savo gyvybę (Physica). To mokslo dalis yra: 1. **Išnaginėjimas vidurių**, tai yra perveizdėjimas iš vidaus viso sutvėrimo želančio daikto (Anatomia); 2. **Aprašymas visų dalykų, iš viršaus matomų**, kaip tai: pavydžių, stovylo, sudėjimo, surakinimo (Organographia); 3. **Žinia apie prigimimą kiekvienos dalelės želančio daikto**, tai yra: parodymas, kam kuri dalis yra reikalinga, kad tas augas daiktas nepražūtų (Physiologia).

Trečia didesnioji dalis yra: **Botanika rodančioji naudą**, kurią gal turėti iš to mokslo artojai, gydytojai, amatninkai ir kiti pelno sau jieskantįs (Botanika Pritaikinamoji).

Visi daiktai, kurie želia, yra sutvėrimai augantįs, negalintįs jausti ir pagal savo noro krutėti, bet galintįs riestis ir kraipytis, kad kas pakibina, arba pakušina juos. Tasai judėjimas dasilytėjus yra duotas ne vien želantiems, bet ir visiems gyviems daiktams. Per jį tatai želmenįs priėma maistą ir atlieka visus savo reikalus; per jį teipo-gi visi gyvi ir želantįs daiktai apsigina nuo skaudaus oro ir nuo viso to, kas iš lauko jiems vodija.

Skyrus želančių daiktų nuo gyvų daiktų.

Gyvi daiktai maitinas, vaisinas, junta ir kruta pagal savo valios; o želantįs daiktai maitinas ir išduoda vaisių, bet negali justis, nė panorėję pasikrutinti Maistas ir pats

ėmimas maisto yra kitoks prie gyvų daiktų, kitoks prie želiančių. Gyvi daiktai varo savo maistą per nasrus į pilvą; tenai pirma jį sugromuloja ir sumala; iš to paskui atsiskiria ir pasidaro pienas; tas eina į gislas, susimaišo su krauju. o bėgdamas po visą kūną, visas jo dalis maitina. Prie želiančių daiktų ne teip dedas — jų maitinimos yra daug prastesnis. Įtrauktas į vidų maistas arba iš apačios per šaknis, arba iš viršaus per mažutes skyteles žaliuojančių lapų ir laiškų, pamažu sunkiasi per visą augantį daiktą ir gaivina jį pats nebūdamas pirmu permaintydamas, dėlto, juog prie želiančių daiktų nėra tokių prietaisų, kurie galėtų maistą suvirinti ir perdirbti.

Vieni ir antri dar kitoki turi po visą kūną sulčių tekėjimą. Prie gyvų daiktų kraujas bėga į skridinį, tai yra išeina iš širdies, kaip dumplių varomas, perbėga visas gislas, palieka po visą kūną savo riebumus ir vėl sugrižta į tą pačią širdį, iš kurios išėjo. Prie želiančių daiktų tokio sukinėjimos ir varymo į rinkį nėra, nes sultis be gislių ir plastėjimo neturi tokio, kaip kraujas, sraunumo.

Pats maitinimos želiančių ir gyvų daiktų yra vėl ne vienodas: gyvi daiktai minta gyvais ir augančiais, o želantys daiktai negyvais ir neaugančiais sutvėrimas, kaip tai: žemė, vanduo, oras. Želantys daiktai neturi plaučių ir nealsuoja, o vienokiai iš savęs išleidžia sausą garą, rūkštį darantį, kaip tai matysime, kad atsieis sakyti apie jų maitinimos; o gyvi daiktai, turėdami plaučius, pūškuoja ir kvėpuoja ir kvėpuodami iš savęs išleidžia sausą garą anglinį, nesakant jau apie garą drėgnąjį, kiekvienas savo akimis gali matyti. —

Perveizdėjimas iš vidaus viso sutvėrimo želiančių daiktų.

Paėmus kokią nors dalelę želančio daikto ir paveizdėjus ant jos per daug sykių padidinanti stiklą, gal pamatyti, juog ana ne iš to kito yra sudėta, kaip iš daugalio kiaurimių. Tos kiaurimės vienos yra uždarytos iš visų pusių ir išrodo, kaip pūslikės (utriculi), o kitos rodos plyšiais ir tuščiais tarpais tose vietose, kur pūslikės susiglaudžia. Tas pūslikes vadįsime **gurbeliais** (cellulae),

arba **akimis**, kurias gal laikyti už **patį pirmutinį indą** želančio daikto dėlto, juog, akylai išnaginėjus vidurį, nerasime nieko kito, kaip tiktai tas uždarytas tuštumas. Norint pažinti sudėjimą kiekvieno gurbelio, reikia matyti, kol dar jis tebėra jaunas, nes paskui, storėdamas ir augdamas, atsimaino. Viduryje kiekvieno gurbelio gal matyti per padidinantį stiklą grūdėlį arba krislą, vadinamą gurbelio kandulū (nucleus), o kartais dar ir kandulėlį (nucleolus) viduryje to pirmojo. Tarp to vidurinio grūdelio ir užakusių gurbelio šalių tarpai pripildyti yra sula, permatoma ir be jokio kolioriaus. Iš tos sulos auga paskui į storumą šalis; pati sula persimaino, sutirštėja, o kartais persėda per uždarytas šalis ir išėina laukan, palikdama viduje gurbelio tuštumą.

Gurbelio **pavyzdžius** yra ne vienodas: iš pradžios gurbeliai mažne visuomet yra apskriti. Jei augdami turi vietą ir nėra suspausti, tuomet ir paaugę dar užlaiko tą pavyzdžių, kaip pirma, tai yra paliekta, kaip buvę: apskriti arba pailgotinai apskriti; bet jei augdami kits-kitą suspaudžia, neturėdami daug vietos, tuomet jų pūslikės pasidaro kerkuotos ir išveizdi, kaip narveliai arba skylelės bičių koriuose. Šalis jų vienok paprastai nėra po miera ir vienodai sutaisytos: kartais išėina į ilgumą, kartais suspaustos ir iškraipytos pasirodo, o kartais suauga lyg by į ketvirtainį luitą, by į kantėtą stulpelį, by į storą lentgalį, dailiai nutaisyta.

Visoks tas gurbelių suaugimas paeina iš to, juog ne vienodai jie plečias: kad auga lygiai į visas puses, tuomet pūslikės, spauzdamos tarp savęs vienodai, vienodas šalis iš visų pusių apturi, kaip šit: širdyse bezdo medžio arba ir prie kitų daugel medžių jų žievės minkštimose; kad auga gurbeliai į vieną šalį, tuomet atsiranda plokšti, kaip šit: plėvėse ant pat viršaus kokio nors augančio daikto; o kad jie plečiasi išilgai ir į galus, tuomet gurbeliai būs pailgi (clotres, **Dutr.**). Jei tie paskutiniai nėra per daug išilginti, tuomet išrodo, kaip varpstis, ir jie tankiausiai duoda pradžią **medžių plaušams**; o jei ilgumas jų yra gan nemažas, tuomet išveizdi jie, kaip dūdikės, ir vadinasi **stotkeliais** (vasa).

Tarp gurbelių, plaušų ir stotkelių nėra aiškaus skyriaus. Kartais plaušai yra teip trumpi, juog nedaug tesiskiria nuo gurbelių, o kartais vėl yra teip ilgi, juog jie išeina į stotkelius. Kiekviena želančio daikto dalelė sudėta yra iš didelės daugybės gurbelių, tarp savęs sujungtų ir sunarstyto, ir tų sujungimą ir sunarstymą vadiname **susiaudimu pūslikių**, arba **gurbelių** (textus cellulosis). Išmadvojimas augumo gurbelių, prie to prigulinčių, ir būdas, kokiuo paliko sunerti, padaro audeklą, kas kartas vis kitokį. Labiausiai dvi jo atmaini galime sau išpildyti.

1. **Susiaudimas minkštimų** (parenchyma), kiteip vadinamas **tikruoju**, sudėtas yra iš gurbelių, kiek tiek į apskritumą išaugusių ir tarp savęs suglaustų šalimis, by išputusiai apskritomis arba plokščiomis. Tas audeklas pripildo tankiausiai tuštumas ir vidurius tarp kitų, kiekiau suaugusių daiktų, kaip šit: šeivose medžio širdies; padaro tankiai vieną iš sluoksnių medžio žievės ir užima viduryje lapų tarpus nuo vienos lyg antros gislėlės.

2. **Susiaudimas šerpetų**, arba **plaušų** (prosenchyma), padarytas iš gurbelių, labai išilgintų (clostres), by varpstėtų, tai yra abiejuose galuose susiaurintų ir tais-gi galais giliai į kits kitą išispraudžiusių. Pagal didesnio arba mažesnio jų sukietėjimo turime vėl atmainas daiktų, iš jų pastojusių, kaip tai: **susipinimą lankų**, arba **plaušų** (karnų), kuri randame medžių žievėse, o labiausiai viename jos sluoksnyje, kaip šit: lankose, arba karnose liepų ir gluosnių arba vėl plaušuose ir gauruose linų, kanapių, notrelių (dilginių) ir kitų; antra prie to prigulinti atmaina yra **susipinimas tikrasis paties medžio**, koki matyti galime ant raumenų pušies medžio ir ant kitų daugel medžių.

Tuštumos viduryje susiaudimų arba vietos nevisai tužintos nuo vieno lyg kito gurbelio vadinasi **gurbelių tarpais**. Tie tarpai esti arba pilni syvų, persisunkusių iš gurbelių, kaip yra prie sakuotų medžių, arba tušti ir oru tiktai pripildyti, kaip tai esti prie žolių, vandenyje augančių. Tankiai gurbeliai arba pūslikės pačios iš savęs plyšta ir susitraukia ir tuomet paliekta savo vietoje didesnes tuštumas, vadinamas išpūstomis vietomis arba oro takais,

kaip matome viduryje žolių, vadinamų by braguotų, tai yra tokių, kaip šit, kad yra gurgždžiai (kuliai), gardakuliai, kvynai, builiai ir kiti.

Gurbeliuose gal rasti pačias pradžias ir kaip užmazgus, visokių daiktų žėlimui reikalingus; kol gurbeliai tebėra jauni, turi savyje sultis, nudažytas arba čystas, kaip vandenį, ir viduje jų, kaip sakiau, kandulą; o kad paauga ir išbringsta, pasidaro iš jų kiti daiktai: prie tų priguli kruopeliai žaliuose lapuose paskui sukraunami (chlorophyll), nuo kurių žolės ir medžių viršūnės žaliuoja; krisleliai skarubo arba skorbilo, tai yra krakmolo, randama daugelyje žolių, daiktuose valgomouose; raselės aliejaus ir taip toliaus. Minavotasis tas permainas, kokios pasidaro gurbeliuose, jiems beaugant, per vis aiškiau gal matyti ant tokių labiausiai medžių, kurių mėsos, senėdamos, kaskarts tamsyn tai yra raudonyn eina, kaip šit, kad dedas su ažuolu; pakol tos mėsos tebėra jaunos, neturi nėjokio kolioriaus, yra visiškai baltos. Bet visūdidžiausi atmaina, paeinanti iš išbrindimo ir suaugimo gurbelių yra sustorėjimas jų sienų arba šalių, kurios iš vidaus tiktai auga, priimdamos kaskarts naujus sau sluoksnelius. Tie sluoksneliai nėra per vien suaugę ir lygitei, bet su perglitomis ir perskiriais, einančiais išilgai triūbelių, by į gražtą suraitytų. Iš to tat paeina, juog šalys gurbelių veizdžiančiam per padidinanti stiklą pasirodo viseip įraižytos ir kaip raštais išdabintos; nuo ko teipogi ir patįs gurbeliai visokius įgauna vardus, nes iš jų kiti vadinas gurbeliais su šalimis, vingurtai išrašytomis, kiti su šalimis grundėtomis, tinkluotomis, spuoguotomis; visos tos įvaržos iš vidurinės pusės yra reikalingos lengvesniam persisunkimui syvų iš vieno gurbelio į kitą, nes per šonus, vienodai surumbėjusius, drėgnumai ne taip veikiai galėtų persisunkti.

Stotkeliai. Veizdžiant ant jebkokio stotkelio per padidinanti stiklą, pasirodo: 1) juog šalys stotkelių arba pats viršus sienų nėkados nėra lygus, bet viseip išrauplėtas kaip būtų spuogeliais brūkšmelėmis, grundelėmis ir dar kiteip; 2) juog drūktumas ir storumas stotkelių per visą jų ilgumą nėra vienodi, bet turi perglitas ir pergniaušas, kartais tankesnes, o kartais retesnes. —

Stotkeliai, turintys šalis nelygias, tai yra išputusiai ir vingurtai išrašytas, kaip apie tai minavojome, sakydami augščiaus apie gurbelius, tuo pačiu parodo, juog jie pastoję yra iš vidurių daugel gurbelių, į vieną suaugusių. Juos visus vadiname **šeivomis**, atskirdami nuo teip vadinamų stotkelių tikrųjų, kilstančių tarpuose gurbelių ir turinčių visados šalis lygias; tai yra takai syvų, **pienais** vadinamų. Šeivos, lygiai kaip ir gurbeliai, veizdžiant ant išmadavojimo jų šalių, yra arba raitytai susuktos, grundėtos, tinkluotos arba brūkšmėtos, kopėčiuotos, spuoguotos ir tt.

1. **Šeivos su šalimis raitytai susuktomis** (tracheae vel vasa spiralia), kurias senovės žolininkai lygino prie ydų, arba gyvių kvėpavimo pabuklų, yra iš vidaus išklotos perregiama plieve, suvyniota aplink save, by juostelė, į triūbelę susukta, kurios kraštai yra biškį storesni ir teip dailiai ant kits-kito sukloti, juog tarp jų nėjokio nėra perskyrimo. Tokia plievė traukiasi išvieno galo į kitą per visą plaušą be pertrūkio, lygiai kaip žalvarinis dratas, surunguotas plunksnose. Gal ją lengviau atvynioti, kaip kiekvienas gal datirti, perplėšęs pamažu gįslelę lapo bezdo medžio, kuris duosis atsivynioti lygiai, kaip siūlas, į triūbelę surunguotas. Šeivos, gražtu susuktos, turi sau vietą aplink širdis tokių želančių daiktų, kurie turi sėklas su dviem pusikėm. Prie medžių nėra jų nė žievėse, nė pačiose rievėse viduryje medžio; bet yra tiktai šaknyse, lapų gįslose, karūnos skiautelėse, siūleliuose bužulėlių ir tt., iš kurių gal labai lengviau jas atvynioti.

2. **Šeivos grundėtos** (vasa amullaria) ir **tinkluotos** (vasa reticulata) yra truputį drūktesnės už augščiaus minavotases; viduj išklotos anos yra plaušu, sutraukytu ir į grundeles gulsčioms suaugusiu. Kartais nuo vienos lyg kitos grundelės nusileidžia statiniu arba paužulniai einantįs plaušai, kurie ant šeių sienų susipina by į kokį tinklą, nuo ko paskui ir pačios šeivos pramintos paliko **tinkluotomis**. Grundėtos šeivos didžioje daugybėje atsiranda rievėse medžio prie tokių želančių daiktų, kurie turi sėklas su dviem pusikėm, ir vėl sanvaržose ir gunklose medžio prie tokių-gi daiktų, turinčių sėklinę pusikę tiktai vieną.

3. Šeivos brūkšmėtos (vasa lineta) duoda regėti aplink save skersines brūkšmes, pertrauktas. Tos šeivos pastoja iš pailgotinų gurbelių, vienodai ir po miera ant kits kito sustatytų. Paprasta jų vieta yra sluoksnyse medžio: šakose, stiebe ir šaknyse.

4. Šeivos spuognotos (vasa punctala), paveizda 4,*) vietoje brūkšmių turi tamsius spuogus, į skersines eilas suvartus. Jei susiglaudę gurbeliai yra per vidų išpumpę, o galuose siauryn susitraukę ir iš to kilusios pergniaužos, jei yra gilios, tuomet tos šeivos išveizdi, kaip karoliai, suvarstyti ant siūlo ir dėlto jos vadinamos yra karolinėmis (vasa moniliformia). Ta atmaina pasirodo ne tik tai spuognotose šeivose bet teipogi ir kitose. Labiausiai randasi jos tose vietose, kur susiduria šaknis su stiebu, stiebas su šakomis ir tt. Esti vienlinkos arba šakotos.

Stotkeliai tikriejai, arba **pienų stotkeliai** (vasa propria seu lactea) būtų by santekliai tikrųjų syvų; yra tai dūdikės, tankiausiai sulankstytos, įsipynusios tarp gurbelių, vienokiai nuo tuštumu gurbelių tarpose tuo kitokios, juog turi savo sienas, arba šalis; pripildytos jos yra tirštais syvais, kiekvienoje žolėje vis kitokiais.....

P. S. Tiek berandas mūsų rankraščiuose šito mokslui ir kalbai svarbaus veikalo. Neabejojame, a. a. kunigas A. Kossarzewskis pabaigė jį Siberijoje, kur visai nekaltai 1863 m. iš Varnių pateko. Daugybę rankraščių paliko įvairiose vietose, išeidamas į Siberiją; tuos mažne visus sužinojome; rašyti įvairiomis kalbomis: lietuviškai, lenkiškai, lotyniškai; išguldo vien svietiškuosius mokslus, kaip tikra encyklopedija. Su ypatinga gi malone užsiiminėjo Lietuviška kalba, archeologija ir geologija. Daug dalykų yra lenkiškai spaudinęs, kaip va: „Pismo zbiorowe Wileńskie“ 1859 m. patalpino strapsnį: „Znaczenie języka litewskiego wewzględzie naukowym“; 1862: „Rzecz o litewskich słownikach i ogólny pogląd na kraje litewskie“ 133—212pp.; „O formacyach ziemi, otaczającej łożysko rzeki Dubissy“

*) Tų „paveizdų“, arba paveikslų prie rankraščio nėra. Red.

išdavė buvusysis Raseinių pavieto maršalka, p. Ignacas Bušinskis su savo aprašymu Dubisos: „Opisanie v. Dubisy“. „Komisya Archeologiczna Wileńska“ išrinko kunigą A. Kossarzewskį (lietuviškai — Kašarauckas, Veizdėk № 11 „T. S.“ 1896) savo sąnariu. Gimė K. A. K. 1822, mirė 1880 Siberijoje, kame palikęs dar daugiaus rankraščių; bet pas ką? ar pas žinovą? Greičiaus pas tokį, kurs silkes suvyniuos į tuos brangius lakštus. Ką turime, išspausdinsime; kitus išrašę Dr. Bassanavičiui nusišusime: yra šiek-tiek pasakų, patarlių, mislių, ir šaip jau visokios medžiagos lietuviškai kalbininkystei.

Red.

Ukiškiosios patarmės.

1. Eikime į „kolonijas“!

Ir Augštaičiai, ir Žemaičiai sodžiuose arba kaimuose gyvena, tik su tuo skyrium: a) Augštaičiai gyvena prie kito, susiglaudę, trioba prie triobos, o Žemaičiai, nors teipat sodomis gyvena, bet gan atstu nuo kito, — „ant šaukimo“, t. y. ant tokio tolumo, kad namie būdamas, reikale gali savo artimiausį kaimyną „prišaukti“; b) beveik visoj Augštaitijoj sodiečių laukai eina perdiem, šniūrais arba rėžiais padalinti ir ežėmis perskiesti, o Žemaitijoj dažniausiai kiekvienas ūkininkas turi žemę skyrium, viename aprubyje.

Dėlto Žemaičiai už Augštaičius turtingesni, ir Augštaitijoj viensėdžiai visuomet yra juo pasiturę ir privalgę.

Mūsų krašto žinovai sako ūkė visoj Lietuvoj kaskarts žemyn ir žemyn krintant, o žmones vis neturtingyn einant. Ziloj senovėj Lietuvių ūkei gerą pasparą pridudavus medžioklė, bitininkystė ir žuvininkystė; sodžiai ir šeimynos beveik vien iš to mitusios, o dabar **nykstant girioms**, išnyko ir giriniai žvėrys, **tai-gi medžioklė žuvo; neesant liepinių miškų**, ir bitėms nėra kur bebūti, **tai-gi nėra medaus ir vaško, pragaišo ir bitininkystė**, kaipo ūkininkystės pramonė; **nykstant girioms**, džiūsta upės, sausėja balos ir ežerai, **tai ir žuvininkystė seniai išgaišo**. Nors

prie ūkės nupuolimo daug svetimi prisidėjo, bet ir mes patįs esam kalti, kad nemokinames gaspadorauti. Kalti mūsų mokslinčiai, kurie Lietuvos kaštu mokslus išėję, tarnauja svetur, mūsų savo paveikslu nemokina, jokios knygelės mums pamokyti nerašo... o jei kas rašo, tai svetimose kalbose. Kokia mums nauda iš gražiausios p. Girdvainio knygelės, prancuziškai parašytos? Už tą savo knygelę autorius visoj Prancijoje garbę igijo, bet kas mums iš to? Pasirodė keletas knygucių apie ūkę, bet kaip ir jas beprigauti?.. Ne mes vieni turime vaitoti ant savo biednėjimo, bet patsai Rosijos rėdas, jug Lietuva yra tai Rosijos dalis.

Viena žemutė mums bepaliko, bet ir iš jos negalime gerai pasinaudoti: 1) **trūksta darbininkų**, kurie kasmetą būrių būriais brangią Tėvynę apleidžia **pigesnės duonos jieškoti**, o likusieji tiek algos reikalauja,*) kad mes iš savo žemės vaisiaus nestengiam jiems užsimokėti; 2) pačios žemutės nemokam, kaip reikiant, išgyventi, kad daugiau „pakąsti ir palesti“ turėtumem. Didesnėj Lietuvos dalyje ūkininkai lygšiol teip-pat savo žemę gyvena, kaip jų senoliai-prosenoliai. Kiek ploto suvis bergždžio! Ganyklos, vejės, kelmynai, pelkynai! Jus išplėšę, rods, dar dikta dirvos gabalą turėtumem, daug šeimynų iš jų maistą turėtų, bet kitų neraginami patįs ne užsiviežiam, ar ne susiprantam pirmi pradėti. Prūsuos', mačiau, ir pakeliai, bei antgrioviai apsėti. Italijoje sodzuose apie vaisingus medžius daržoves apsodina. Teip ten iš kiekvieno žemės sprindžio moka naudotis! O Kynuose net ant vandens tiltus grindžia, ant jų žemės užneša ir sėja. Kurliandijoje, imkime, žemė seniai jau ant daug laukų (9—12 ir daugiau) padalinta, gyvenama naujais padargais, na, tai ir ūkininkai ten daug turtingesni, turi jie iš ko ir samdininkui ant metų po 100 rs. ir suviršum kartais išmokėti. Žemaitijoje, kur ūkininkai gyvena **vien-sėdžiais** žemę ir-gi ant 6—7 laukų padalinę turi, ir jie turtingiaus laikos, diktam bernui iki 70—80 algos užmokėti įstengia. Bet pas mūsų, vos Žemaitiją ir Pakuršį atskyrus,

*) Ir turi pilnas tiesas reikalauti, svetur daugiau gaudamas.

beveik visur žemė ant 3 laukų tebėra padalinta, ypač Augštaitijoj. Dauglaukinis žemės padalinimas yra neišpasakytai ūkei naudingas — jug keičiant pasėlių, duodant žemei pailsėti, daugiau būs našos. Bet žemę į daug laukų patogiai padalyti tegalima tik viensėdžiais gyvenant. O gyvenant kaimuose, kupetoj, priegtam dar turint laukus rėžiais neišpasakytai būtų keblu gyvenamąją žemę į daugiau laukų paskaldyti. O kad ant galo pagalės su kamarninkų pagelba tai padaryti ir pavyktų, tai į ką pavirstų mūsų rėžiai, kurie tankiai 1—2 viorsti tęsdamies, pločio teturi vos keletą sieksnių (kartais tik vieną). Iš tokio padalinimo tik dar daugiau ūkei skriaudos būtų: rėžiai juo suriaurėtų, tik ežių skaitlius pasidaugintų, iš kurių ir dabar kiekvienoj kaimoj visą gyvenimą padarytumei, jas (ežias) į vieną suleidus.

Tai-gi norint nors šiek tiek save pagelbėti, paliekta vienatinis galas — eiti ant kolionijų, tai yra daugiau sodomis, kupetoj negyventi, bet pasivadinus kamarninką teip žemes pasidalyti, kad kiekvienas ūkininkas sau prigulintį žemės plotą gautų skyrium ir į daiktą, o ant to ploto savo triobas iš sodos perkeltų ir tokiu būdu iš sodos gyventojaus viensėdžiu taptų.

Tuokart tiktai ūkininkas galėtų savo žemę į daug laukų pasidalyti, galėtų sau sėti viską ką nori, parinkti kur kas geriaus tarpsta, vienu žodžiu nupuolančią savo ūkę atgautų. Visuokeriopą naudą išgyvenimo viensėdžiais čę, ne misliju išrodinėti ir nėra reikalo: mes visi matome, kaip ant delnos.

Kauno rėdyboj, panemuniais: Velionos, Skersnemunio, Girkalnio, Jurbarko, Eržvilko ir kitų ano kampo parakvijų gyventojai-žemaičiai seniai jau suprato dalyko svarbumą, seniai kaimos išsidraskė, ir išėjo „ant kolionijų“, o dabar patįs iš to džiaugias, kad nepabugo senąją savo buveinę palikti ir ant naujienos atsisėsti.

Einant „ant kolionijų“ kiekvienas ūkininkas gauna tokį pat žemės plotą, kokį ir sodoje būdamas valdė. Kam kliuna geresnis žemės kąsnelis, tas pamoka prastesnį paėmusiam.

Jei Panemuniečiai gerai iš to pelnos, tai dėlko-gi Padubisiečiai, Paneriai, Pašvenčiai negalėtų jų paveikslą sekdami „ant kolionijų“ eiti?

Kad visa žemė būtų lygi, tai jokio keblumo per dalybas nebūtų: kaip gelumbės ritinį susiraišytų ir pasiimtų kiekvienas tiek, kiek jam išpuola; bet, juogiai žemė visados yra **nevienoda**, tai padalinti be nusiskriaudimo daug painijos.

Paverstų, kad kas paduotų visulengviausį pasidalinimo būdą. Aš, tame dalyke maž teišmanydamas, nors šioki būdą nurodau:

1. Lai ūkininkai surokuoja, kiek visos sodos žemė pinigais verta.
2. Pagal to, surokuoti kiek pinigų išpuola kiekvienam ūkininkui už jo žemę, jei parduotų ana.
3. Visos sodos žemę suskaldyti į tiek šmotų, kiek sodoje yra „cielininkų“.
4. Parokuoti kiek vertas kiekvienas naujai atkirstas žemės plotas.
5. Imti nuogalei iš eilios paskirstytus žemės plotus. Kam tenka geresnė žemė, brangesnė, negu jam pinigais išpultų gauti (veizdėk Nė 2) tai kas per viršu duoda tiems, kurie pigesnes žemes paėma, Eržvilkiškiai, Skersnemuniškiai geresnius šmotus ant licitacijos stato, kas kiek duoda viršaus. Tuos viršiaus per licitaciją užvartus pinigus dalinas prastesnę žemę paėmę. Kas prastesnę žemę gauna, tas gauna ir pinigų savo žemę pagerinti.

Tai-gi metas Lietuviams eiti „ant kolionijų“, o ne į Ameriką.... Laikykimės savo lizdo!

Ant kolionijų verta eiti ir dėl išsisaugojimo nuo gaisro. Kiek sykių plenimis nueina čielcs kaimos, vienai triobėlei užsidegus!!

2. Patyrėm, juog priežastimi gaisro tankiai esti „naktiniai linaminiai“. Naktį su žiburiu ir atsargiausiai bevaikščiojant, pigiai gali kibirkštėlę į spalius įmesti, na,

ir po visoko! Laikas būtų pradėti dienomis minti, o ne naktį. Verčiau dvi dieni dirbti, o vieną naktį ilsėtis, nekaip vieną naktį dirbus, dvi dieni ilsėtis, prieš minią ir po minios. Kiek ūkininkų rankas laužo, naktimis minę. Laimingas, kurs iš artimo nelaimės atsargumo išmoksta, sako Romėnai.

Kunigėliai tankiai mus draudžia nuo vakaruškų, o mūsų minios daug baisesnės už visas vakaruškas! Tuotarpu apie jas anei žodžio negirdžiame.

Jonas Šiušelis.

Apie sėjimą rugių ant lengvų žemių.

Lengvomis žemėmis vadinasi: smiltynai, žvyrynai, velėnynės, arba torpių žemė.

Apart avižų, dar rugiai labai gerai auga ir dideli vaisių ant šiaudų ir grūdų išduoda ant lengvų žemių. Tiktai sėti reikia ant gerai išgyventos ir nukrėstos dirvos ir gana anksti, kad rugiai turėtų laiką sudygti ir sužaliuoti. Jei rugiai išrudens žaliuoja gerai ir yra linksmi, tai jau galima spėti, kad ir pavasarį būs geri. Bet kad rugius pasėtume ir anksti, o kad dirva būs liesa, gerai neįkrėsta mėšlais, tokioje dirvoje nebūs reikalingų maisto dalelių augantiems rugiams ir dėlto jie nesužels ir būs prasti. Užvis reikalingesnės augantiems rugiams yra šios dalelės: Kalkiai (vapna), potažas, fosforinė rūgštis ir azotas. Tų dalelių yra gana daug gyvulių mėšluose, bet neužtektinai, ypač fosforinės rūgšties, kurios, kaip dirvoje, taip ir gyvulių mėšluose yra dažnai permaž. Dėlto žmonės išsimanė barstyti juos, atradę didelę daugybę jos paprastose gargažėse. Sumaltos su kalkiais jos vadinasi Tomo gargažėmis, Tomo miltai; jie pavedus į pelenus, tik labai svarūs. Tomo miltai pasirodė pritinkantys lengvoms dirvoms, suteikdamos fosforinę rūgštį ir daug kalkių, kuriais rugių želmenis maitinasi per visą per 9 mėnesius augimą, ypač-gi — pradžioje.

Gudrus ūkininkai dirbdavo šitokius prityrimus: imdavo vieną vienodą lauką, lygiai apkrėstą mėšlais ir vieną pusę užsėdavo rugiais be Tomo miltų, o antrą — su Tomo

miltais (sėdami 1 maišelį Tomo miltų ant vieno pūro rugių); pritirdavo, juog tie rugiai, kurie buvo pasėti be Tomo miltų, atnešdavo 5—7 pūro sėjimo, o tie, kurie su su Tomo miltais — 8—10 pūrų.

Tomo miltai lengvioms žemėms dėlto teip reikalingi ir naudingi, kad turi daug tų dalių, kaip sakėme, kurių toji žemė neturi. Iš to matome aiškiai, juog mums nereikia gailėtis pinigų pirkimui Tomo miltų, nes nupjovus ir pardavus rugius, trejopi pinigai mums sugriž.

Reikia dar išpėti, juog Tomo miltai naudingi javų augmenims netik tame karte, bet per 3—4 metus; netik lengvioms, bet ir sunkioms žemėms (molynėms, juodžemiams).

Ignotas.

M u s ė.

Sakmė.

Pratėku sukinkytas ketvertas sartokų

Šauniai vežimą keliu traukė

Teip, juogiai ratų, pasagų ir vokų

Augštyn sukeltos dulkės plauktinai net plaukė.

Regėdama Musė, kas tai dedas,

(Mat, ji ant arklio sprando tuokart rados),

Pasakė su didybe:

— Ot, kokią ašen dulkių pakėliau daugybę! —

Tos pasakos aiškint, manding neverta.

Jug girdžiam', kaip nekartą

Žmogus ant svieta an' yč nieko

Gero

Savo broliams nepadaro,

Bet girtis nesibijo grieko.

M. Dagilėlis.

Mano pasakėlės.

Parašė: *Skruzdėlė.*

— ⑥ — Įvedimas. — ⑥ —

Ar jūs žinote, kas aš esu toksai?... Nežinote? — Na, tai jau aš trumpai aprašysiu jums save.

Vadina mane: **Kumpnosis**. Jau, mat', žmonės, turi būti, pamatė ką nors ant mano nosies, jei teip praminė; nes nepamisykite, juog mano pavardė ir tikrai yra tokia: ne! Knygose aiškiai yra parašyta, juog 18** metuose gegužės 3 dienoje Paskruzdėlių parapijos Bažnyčioje apkrikštytas vaikas vardu: Jonas, gimęs iš Jurgio ir ir Magdalenos Pilvaitės Skruzdėlių. Dėlko praminė — **Skruzdėliu**, tai jau vėl nežinau, nors, kaip man regis, dėlto, kad mūsų šeimos iš senų-senovės vis yra tiek, kiek skruzdėlių skruzdėlyne: mano tėvas turėjo dvyliką sūnų, kaip ažuolų ir šešetą dukteris, kaip liepas; o kiekvienas iš mano dėdžių (iš tėvo pusės jų yra tiktai devynetas) turi nuo trylikos lyg septyniolikos vaikų; ir aš pats, iš Dievo malonės, turiu lygiai tiek, kiek mano tetušis turėjo: aštuoniolika vaikų, kaip gvazdikų. Retkarčiais vadina mane dar: **Plikis**. Tiesa ant mano galvos trys tiktai plaukai, kaip zuikeliai, gludo, bet iš to nėra ko juoktis: pažiūrėčiau aš, ar nenupliktų ir tie, kurie mane apjuokia, kad reikėtų išauklėti tiek vaikų? O, o! Aš moku skaityti ant knygos, galiu suskaityti lyg šimtui ir, ko ne kiekvienas moka, galiu apgauti netik žydą, bet ir žydelką. Rašyti nemokėjau lyg penktos dešimties, bet paskui išmokau — kokiū būdu? — tai jau žemiaus apsakysiu. Turiu trejetą arklių, vieną kumelę — bevuodegę (jai, mat, dvaro šunį vuodegą nukando); šešetą karvių, veršių jungą, dvi kiauli, ketvertą avelių, žąsų būrį, keletą vištų ir tt. Ką čę suskaitysi?! Žinoma, gaspadorius, o ne įnamis! Seniau pats gaspadoraudavau, bet vaikams suaugus, pavedžiau ūkę vyresniam sūnui Jurgiui, o pats nuo to laiko gyvenu, kaip karalius: tai ant pečiaus senus kaulus šildau, tai su savo boba rejuos, tai žoles rankioju,

tai miške uogauju, tai grybauju, tai žabangas statau. Per vis mėgiu, grybų kirbinę prisirinkęs, atsigulti paeglyje ir pasnūduoti keletą valandelių. — Štai, kas ašen toksai esu!

I.

Pajuokas.

Vieną kartą nuėjau pačion pajuokynėn grybautų. Begrybaujant man ir privakaris atėjo, o kad jau didelę grybų kirbinę pririnkau ir gan pailsau, tai užkandęs duonos riekelę ir sūrio kąsniu, atsigulčiau paeglyje. „Saulė dar augštai“, teip sau pamislijau: „o namai toli, tai ir būs sveika bent kiek prikristi paeglyje“ ir... stipriai užmigau. Štai per miegą jaučiu — smaugia mane; praveriu akis — visur tamsu, tiktai kur-ne-kur per tarpšakius augštai, augštai žvaigždėlės švyruoja; klausiau — miškas ūžia; kada-ne-kada pelėda kūdikio balsu surėkia; kur ten toli vilkas sustaugia, lapė suloja; kur-ne-kur paukštelė per miegą sučilba; kiškis, vilko, ar lapės sugautas sužviegia; o mane vis smaugia ir smaugia, net jau ir iš kaktos akis kaip svogunai, išlindo; noriu surėkti — negaliu; noriu prisikelti — kaip prikaltas! „Kokie čę tokie burtai“? — pamislijau; bet, štai, atminau, kame guli, ir net paskutiniai trys mano plikės plaukau piestu atsistojo; šiurpas perėjo per visą, kaip ugnis; širdį suspaudė... kaip žaibas, persmuko per galvą mislis: pajuokas mane čę sučiupo! „Še tai tau“, — pamislijau: „netikėjau į pajuokus, o štai ir į jų nagus pakliuvau! O Dieve! Dieve! Gelbėk“! Čę atminiau, ką dar senelis man sakė; „Jonai! eidamas miškan, visados turėk šermukšninę lazda ir virvę iš šermukšnio šakelių nuvytą: kaip pajuokas užpuls, užmesk jam virvės kilpą ant kaklo ir nepaleisk, pakol neprižadės tau, ko tiktai tu įsigėisi, o jei nenorės nieko prižadėti ir neklausys, tai pleinyk lazda, lyg jisai neprisieks tavo valią pildyti“. Nuo to laiko aš, būdavo, visados turiu kelnų kišenėje šermukšninę virvę. „O jei ne tom kelnėm apsimoviau? tai būs man“! teip sau pamislijau ir... čiupt už kišenės! — Yra! Tada išlengvo, išlengvo ištraukiau

virvę ir mest užpakalin! Štai, kažinkas čypt! ir paleidė kaklą. Aš tiktai striuokt! žvilgt! ir matau: už kilpos užkliuvo vokietėlis: jam nosis be nasrų, akis nuodegulių žiba, biznai apsirėdęs, iš po praskeltuves vuodega lindi lyg kulnų, rageliai iš po bryliaus kyši. „Aa! broliukai!“ sušukau: „papuolei!“ ir tęsiu jį prie šermukšio, nes lazda namie užmiršau. „Paleisk! paleisk! Ką nori, tą gausi, tiktai nesmaugk ir nevesk prie baisiojo medžio!“ — teip pradėjo maldauti vokietėlis. „Nu ne!“ teip jam atsakiau! „tu kitus žūdei, dabar-gi aš tavo kaulus suskaitysiu!“ ir privilkęs pajuoką prie šermukšio, nusilaužiau gerą šaką ir teip pradėjau jį pliušinti, kad net kiaurai miško girdėjuos. „Sakyk, ko geidi?“ nesvietišku balsu bliovė mano vokietėlis: „visą padarysiu, tiktai paleisk! ar arielkos, ar pinigų, ar šlovės! visą gausi, tiktai nemušk!“ „Arielkos, pinigų ir šlovės man nereikia“; atsakiau: „bet noriu žinoti, kas dedas ant svieto, ir patol tavęs nepaleisiu, pakol tu neišvedžiosi mane visur; tiktai nemėgink apgauti, nes tuoj, bra, gausi lupt“.

„Na, tai gerai!“ pratarė kipšas: „paleisk tu mane, o aš sugausiu juodą katiną, išimsiu iš jo kulnelio mažiausįjį kaulėlį ir tau atnešiu; o tu tiktai už dantų užkišk tą kauliuką, ir tavęs jau niekas nebematys; kur norėsi, tenai nematomai įeisi“.

„Ne, brač!“ ištariau aš: „liepk tu savo draugams tą kaulėlį čionai atnešti, o paskui tai, tu mane apnešiosi po svieta. Ar aš tau, kipšapalaiki, pekščias vaikščiosiu?“ Čę mano kipšas pradėjo rangytis, kaip gyvatė; tiktai aš jam šliokšt! per pasturgalį, tuoj, bra, surėkė: „ajei!“ „Nu, ar šauksi? surėkiau ant jo. Tiktai jis: „švylpt“ ir, ką bežiurint, atbildėjo juodas šernas ir, toli nuo mūsų atsistojęs; paklausė pajuoko, ko jis nori. Mano pajuokėlis jam pasakė ir šernas, kaip rūkas, išnyko iš akių. Laukiu, laukiu — nėkas neneša kaulelio ir jau norėjau vėl uždvalyti vokietėliui, kaip štai, atplasteno juodvarnis, kursai pasikėlęs augštai ant mūsų galvų, išmetė iš savo snapo kauliuką, kursai nukrito po mano kojų. „Imk!“ pasakė tada kipšas: „ir paleisk mane: jau gaidžiai giedos neužilgo“.

„Palauk, palauk, meilutis! apvedžiok tu mane po svieta, tai jau tada prašykis!“ Tuos žodžius man dar

nepabaigus sakyti, mano kipšas tiktai, tympt už virvės ir bemaž, neištrūko iš mano rankų. „Ar teip“?! sušukau: „palauk-gi tu“! ir teip dailiai sudrožiau šermukšniniu per vuodegą, kad mano kipšas net triskart kūlio pervirto. „Ajei! dovanok! nebemušk! jau nebemėgysiu išsitraukti; sėsk ant manęs: nunešu kur nori“! teip subliovė vokietėlis ir akiesmirksnyje pavirto į arklij. Tada, aš užsėdau ant jo raitas ir, sušveitęs šermukšnine, liepiau lėkti prie Petro Grigo, kursai tą dieną kėlė puotą ir sukviėtė daug žmonių. Manęs Grigas nepakviėtė dėlto, kad su juo nuo paskutiniosios valsčiaus sueigos žvairavovos; bet kad žinojau, juog ten būs mūsų staršina ir daugybė jo prietelių, tai labai geidžiau, nors slapčia tenai atsirasti.
(Toliaus būs).

Aritmetika valsčiuje.

Tikras paveikslėlis.*)

Soda N. N. Valstijos rėdas. Starasta ir valstijos raštininkas.

Starasta. Ar žinai ką?! . . . Jug štriopą, kurį pernai buvom užmokėję, kad išskirtome difirencijos mišką, žinai aną pagal upės, sugražino. Šendien gavau tūkstantį rublių; prisakyta visiems padalinti.

Raštininkas. Na, na! negirdėtas dalykas! O ar tik visiems išteks?

Starasta. Bijokis Dievo, kaip tad neišteks? Sušaukite sueimą ir visiems tą praneškite; lai žmonelės pasidžiaugia ir susirenka.

Raštininkas. Kur tau nesusirinks. Bėgte-atbėgs!

20 vasario seimas susirinko. Valsčius gruste prisigrūdo.

Starasta. Teip tatai, vyručiai, pinigūs atgavome, visus mums atsiuntė. Kaip tik anus pasidalisime? Spręskite, kaip nutarsite, teip ir būs.

* Vietos ir vardų tuotarpu neparašome. R.

It vilniš, vėjelio papustos, sujudo valsčioniš. Pakilo gagaliavimas, net ausis spengė. Ėmė skirtis į kuopas. Viena dalis šaukia: Dalykimės pagal didumą žemės! Kiti vėl klykia: „kiek kas buvo mokėjęs, tiek ir teatsiėma“.

Starasta. Liaukitės . . . palaukit . . . ko teip staugiate, it jumis kas snaugia . . . Nuštilkit . . . Gm.! Nieks neišeina! Jug reikia ir ponui pasredninkui bent kiek įbrukti . . . Priseis protingesnių pasiteirauti. — *Jis mostelėjo ranka į kelius turtingesnius ukininkus. Tie prisiartino, ir visi kartu į kitą kambarį išėjo. Valsčioniš nuštilo ir tik pusbalsiai guturiavo, laukdami nuomones protingųjų. Kiek-tiek laiko praleidus, pasirodė starasta su galvočiais ir, visas nušvitęs, tarė:*

Pons raštininkė, rašykite nutarimą. O jūs, vyručiai, štai ką: ar sutinkate, visiems lygiai po dešimtį rublių ant gaspadoriaus pasidalinti?

Valsčioniš karščiuodami tuoj sutiko.

— Lygiai, tai lygiai! Po dešimtį rublių! Labai gerai sumanyta, kiekvienam po desėtką!

Starasta. Kad teip, tai ir puikiai! Visi rašykitės po nutarimu.

Grundamies eina visi prie stalo ir rašos.

— Na tik? o jūs ko? . . . eikit ir jūs rašykite nutarimą! — Kaip tai? atsiranda atskalūnai?! Atsiranda, ką nenor' rašytis?

— Ar daug jų?

— Vėjai, nedaug!

— Bet kiek? Perdem reikia žinoti.

— Iš viso penketas.

Starasta. Eikšenkite, vyručiai, arčiau! Na tik, dėlko jūs nenorite rašytis?

Vienas iš priešgynių. Ar-gi mės mulkiai, ar kas? Jūs patis pamislykit: ar tai galima tokį nutarimą rašyti? . . . Iš viso mūsų ukininkų septynios-dešimtis, o pinigų yra tūkstantis rublių, užtad kiekvienam išpuola lygiai po keturiuolika rublių, apart anų dvidešimties, ką buvoti ponui pasredninkui paskyrę.

Starasta. *Paraudęs ir įmiręs.* Matai koks! tu čę maištą kelsi?

— Ne, aš maišto nekeliu. Aš tik numanau skaitlių ir sakau.

— Tu skaitlių numanai? . . . tu, tu . . . nususeli! Na tik, rokuok: Kiek išeis, jei septynius šimtus penkiasdešimt rublių dalysi į septynesdešimtis tris? dėlto kad jūsų septyniosdešimtys trys ukininkai! A, mulki? dabar supratai?!

— Aš supratau, juog kažinkur du šimtu penkiasdešimtys rublių pradingo.

— Ak, tu beproti! jug tas negal būti — tai vieni manai, tikra melagystė.

Priešginys. Be to mūsų išviso tik septiniosdešimtys gaspadorių, o tie tris viensėdžiai, ką su tavim rokavos ir teip gudriai nutarė, visai prie to nepriguli; jug jie nė mišką kirto, nė rąstus vežė, nė štriopą mokėjo!

Starasta. Vyručiai, tikras maištininkas — bedievis, ar špilista, ar anakrista . . . kaip anus ten vadina! Į policiją tokį pusgalvį, lai sodina į cypę! Aš tau nė skatiko neduosiu.

Tas pats, jau anarchistas. Žinoma, per prievartą aš nieko negausiu, bet skųsiuos vyresnybei vis kur-norints teisybę surasiu. Ne prie mūsų, bengtas svietas! Kiekvieną kartą, kaip pradėdame rokuoti: du po du — o išeina tris . . .

Protingi gaspadoriai (trauko pečiais ir akis dangun kelia.) Ir tas vėjo papauška, ūkininko šašuolėtis, o ne ūkininkas! Tas suskis ir driskis, be skatiko kišenėje — drįsta nepasitikėti starastai ir mums, tikriems ūkininkams? Tai gadinė! kiekvienas mulkis pradeda abejoti apie didesniųjų pasielgimus! Iš kur tu toks ir atsiradai?!

Maištininkas. Aš atsiradau iš labai geros ir augštos vietos, kuri vadinasi — teisybe ir sveikas protas.

Klyksmai. Kad tu prasmegtumei su savo sveiku protu! Jug tu arдай visuomenės surėdymą! Kaip męs rėdysimės, jei dėl menko nieko pradės vyres-

niųjū neklausyti ir tuojau ginčą kelti? Ką čę da
su juo būsim šnekęję... Pašaukite urėdninką....
Ranka urėdninko į duris prasikiša, pagauna priešginį, ir jis
nyksta. Už durų girdžiasi kažin koks balsas:
tarytum „taukšt“, tarytum „pliaukšt“; it išpam-
pusią pūslę kas būtų supluoškęs.

Kiti priešginiai išsigandę ir nusiminę šarpiai
prieina prie stalo ir kone abiem rankom po
nutarimu pasirašo. *J. Uosis.*

—••— D a i n a. —••—

Oi, aš sergu, negaliu —

Man galvelė sopa:

Vakar gėriau su broliukais,

Gėriau — ir vaituoju. —

Kodėl savo vargų, bėdų

Negaliu užmiršti?!...

Galva skausta, širdis sopa,

Kad vargeliai spaudžia...

Eisiu, gersiu ir skaudinsiu

Skaisčiojoj taurelėj'

Savo vargus, savo bėdas,

Sunkius rupešnėlius.

Skęskit, skęskit ir pražūkit

Visi jus lyg vieno! —

Tegu vėjai jumis neša

Ant krašto pasaulės;

Ten nutūpkit, ten sukurkit

Jūs savo lizdelį

Ant galvelių raudonsiulių,

Ir kitokių — priešų!

Tegu griaužia, tegu kremta

Jų piktas širdeles,

Kam pražūdę dar jie spaudžia

Mūsų motinėle,

Mūsų brangią, mūsų mielą
Lietuvą — tėvynę ...
Gal mes tada atsibusim,
Gal ir atsikelsim

Iš to ilgo mūsų miego,
Kuriam vien tik matėm'
Prispaudimą, vargus, bėdas,
Gausias ašarėles.

Prašalaitis.

Paminėjimas.

A. a. Kazimieras Tytus Vaičkus,
Žemaičių Seminarijos klierikas.

Perniai 1900 m. šią ašarų pakalnę apledo net tris klierikai Žemaičių Seminarijos: a. a. Aleksandras Kasperavičius, Antanas Grigalaitis ir Kazimieras Tytus Vaičkus. Apie pirmuoju du tiek tik teprimisiu, juog a. a. Aleksandras Kasperavičius, paeinas iš Jonišio parapijos, baigė Seminariją ir buvo jau Subdjakonas, o a. a. Antanas Grigalaitis, paeinas iš Tytavėnų parapijos, buvo dar tik ant III kurso Seminarijos. Apie trečiajį-gi a. a. Kazimierą Vaičkų, kurs mirė 14 dienoje kovo mėnesio 1900 metų, biškį daugiau parašysiu.

A. a. Kazimieras Tytus Vaičkus gimė 21 dienoje lapkričio mėnesio 1877 metų Kaltinėnų miestelyje Raseinių pavieto Kauno rėdybos, iš dievobaimingų gimdytojų: Adomo ir Paulinos Gedvilaitės. Jo Tėvas per ilgus metus buvo vargamistra prie nekurių Žemaitijos Bažnyčių; paskui metė vargamistrystę ir užsiėmė ūkės darbais Rivyčių sodžiuje Šiaulių pavieto, kur ir dabar tebegyvena. A. a. Kazimieras, pramokytas biškį skaityti ir rašyti, buvo leistas į Žemalės mokslinyčią, kurią pabaigęs 1888 metuose gavo pagirimo lakštą. Metuose 1889 nuvežtas į Mintaujos gimnaziją, jis buvo stačiai priimtas į II kliasą. Gimnazijoje būdamas mokinosi gerai, kasmet pereinavo iš kliasos į kliasą. Pradedant jau nuo IV kliasos už gerą elgimos ir mokslą

jis buvo išliuosuotas nuo mokesčio už gimnaziją. Tame pat maždaug laike pradėjo jis davinėti lekcijas gimnazistams žemesniųjų klasių; už tai žinoma, gaudavo užmokesnį.

Išliuosavimas nuo mokesčio už gimnaziją ir uždarbis iš lekcijų padarė tai, juog a. a. Kazimieras nemetė gimnazijos mokslo, bet drąsiai stengėsi kodaugiau igr̃yti mokslo, nors gimdytojai ir negalėjo jam duoti iš namų didelės pašalpos, būdami patįs neturtingi. Būdamas gimnazistu, jis nepasidavė ĩtekmei nėjokių mokslų, priešingų Katalikiškam tikėjimui, nepradėjo gyventi paleistuvingai, kaip tai su daugumu jaunumenės atsitinka, bet visados buvo tikras krikščionis-katalikas, pildė priedermes savo tikėjimo, tankiai atlankydamo Bažnyčią ir nesisarmatydamo klūpėti ant kelių kur-nors kampe, nuošaliai, darydamas tai dėl Dievo, o ne dėl žmonių akių. Visur ir visados jis atvirai išpažindavo savo tikėjimą, visur, kur tik reikėdavo, kariaudavo už tiesas katalikiško tikėjimo. Todėl ir kada 1896 metuose direktorius Mintaujos gimnazijos norėjo įvesti ruskas maldas katalikams-gimnazistams, a. a. Kazimieras kartu su kitais savo draugais pasipriešino tokiam direktoriaus užmanymui ir ragino visus katalikus-gimnazistus neskaityti ruskų maldų, kaipo užgintų Popiežiaus. Kada katalikai-gimnazistai parašė prašymą prie Apšvietos Ministro, o potam ir prie pačios Ciecorienės, prašydami, kad jiems leista būtų melstis savo prigimtoje kalboje, a. a. Kazimieras apsiėmė nešioti tuos prašymus nuo vienos kvateros į kitą, rinkdamas parašus katalikų-gimnazistų, nežiurėdamas ant to, kad būtų galėjęs už tai pakliūti ir nukentėti, kaipo pirmutinis maištininkas. Nekartą prisėjo jam ginčytis apie maldą ir su mokytojais Mintaujos gimnazijos, kurie norėjo jį pertikrinti, juog melstis ruskai nėra priešinga katalikiškam tikėjimui; vienok a. a. Kazimieras sumušdamo jų darodymus ir atvirai sakydamo, kad rundas nori sumaskolinti katalikus, liepdamas jiems ruskai melstis. Galų gale kada Rigos mokslo apskričio inspektorius Zajončauskas, atvažiavęs į Mintaują, prispyrė būtinai katalikus-gimnazistus skaityti ruskas maldas, a. a. Kazimieras kartu su kitais savo draugais atvirai atsisakė netik skaityti, bet net ir klausyti ruskai skaitomų maldų; už tai buvo

išvaryti iš gimnazijos. Kada ant galo po Naujų 1897 Metų atėjo nuo Ciesoriaus daleidimas katalikams skaityti maldas lotyniškai, o visus išvartuosius liepta buvo priimti atgal į gimnaziją, a. a. Kazimieras vienok nebuvo priimtas atgal į Mintaujos gimnaziją, bet turėjo važiuoti į Petropilę ir tenai įstoti į gimnaziją paskirtąjam jam Apšvietos Ministro. Dėkavodamas Dievui užtai, juog daleido pergalėti priešus, jis nukako į Petropilę, nors ir maž pinigų kišenėje teturėdamas.

Tenai susipažino jis su studentais-lietuviais, kurie priglaudė jį pas save, o potam prirodijo jam, iš kur galima gauti pašalpą tokiame vargingame padėjime. Šeip neteip a. a. Kazimieras, Dievui padedant, užbaigė gimnazijos mokslus ir apturejo atestatą metuose 1897. Draugai jo studentai rodyjo jam pastoti į Petropilės Universitetą ant juridiško skyriaus, bet a. a. Kazimieras, iš mažens turėdamas norą pasilikti kunigu apleido Petropilę ir atvažiavo į Kauno Seminariją, kur buvo priimtas be egzamino, kaipo pabaigęs visą gimnaziją. Palikęs klieriku, jis pradėjo vientik apie tai rupintis, idant paliktų kada-nors geru kunigu, tikru dvasišku vadovu žmonių; visados jis kalbėdavo: „Pirma, negu kitus mokyti, reikia pačiam viską iširti, pačiam dvasiškai išsilavinti“. Taisydamos prie tokio augšto stono, kaip kunigystės, a. a. Kazimieras tankiai sakydavo, kad permažai yra laiko Seminarijoje prisitaisymui prie to stono: „Ką tik pradėjai dvasiškai lavintis, žiurėk, jau ir šventimus reikia priimti ir reikia eiti į svietaž žmonių mokyti tikėjimo tiesų ir išganymo kelio“. Daug laiko praversdavo jis ant skaitymo ypatingai ascetiškų knygų, rupindamos tų knygų patarimus pritaikinti prie savo gyvenimo. A. a. Kazimieras nebuvo veidmainis,—kaip mislijo, teip ir kalbėjo, nežiurėdamas, ar buvo tai jo draugai, ar net patįs perdėtiniai. Kur tik būdavo tarp draugų, visur užvesdavo jis kalbą apie svarbius dalykus: apie Bažnyčios reikalus, apie pagerinimą materiališko būvio savo tautiečių ir t. t. Visus savo draugus a. a. Kazimieras ragindamas naudotis tuo teip trumpu laiku buvimo Seminarijoje, ragindavo lavintis dvasiškai, kad potam galėtų būti tikrais kunigais, o ne samdininkais.

ir ne vilkais avių kailiuose Kristaus avinyčioje. A. a. Kazimieras netik mėgdavo kalbėti apie mielaširdystės darbus, bet kiek tik galėdamas šelpė beturčius, jeigu ne skatiku, tai nors malone kalba su jais. Būdamas gimnazistu, o teipo-gi ir klieriku jis nesisarmatydavo parvažiavęs namon ant vakacijų, padėti savo gimdytojams ūkės darbuose; turėdamas laiko, pamokindavo vaikus savo kaimynų, arba užsiimdavo skaitymu knygų tankiai dvasiško turinio. Atliekamąjį nuo to viso laiką apverzdavo ant maldų: tankiai meldavosi, ilgą laiką klūpėdamas ant kelių. Būdamas gimnazistu, a. a. Kazimieras kone kasmet per vakacijas pėkščias aplankydavo stebuklingą Abrozda Švenčiausios Marijos Panos Žemaičių Kalvarijų. Šlovę artimo labai jis saugojo; jei užgirdavo kitus bekalbant su prasūdijimu artimo, visados perspėdavo, idant nesūdytų kitų, sakydamas: „ir mes neesame šventi, atsiminkime ant savęs“. A. a. Kazimieras žinodamas gerai, kad Katalikai, Pakuršėje gyvenantieji neturi papročio pagarbinti Vardą Viešpaties Kristaus, susitikus vienam su kitu, stengiesi visur ir visados, pirmu negu pradėti kalbėti su kuo, pagarbinti Vardą Viešpaties Jėzaus, norėdamas tokiu būdu pripratinti savo kaimynus prie to gražaus krikščioniško papročio. Teip elgiesi, teip gyveno a. a. Kazimieras; ir visi jo draugai turėjo viltį, juog iš jo išeis tikras tarnas Dievo. Bet Viešpats Dievas kiteip padarė. Gyvendamas Seminarijos mūruose, a. a. Kazimieras įgijo gerklės ir plaučių slogą; po biškį vis skūsdavosi, kad kosulys jį kankina, bet neatversdavo ant to reikalingos atydos. Perėjęs iš II Kurso į III pagrižo jis į Seminariją, su ta vienok mislimi, juog prašysis perdėtinių daleidimo pabūti kokius metus namie sodžiuje pataisymui sveikatos. Bet ant nelaimės a. a. Kazimieras biškį susišaldė ir gavo karštligę, kuri palaikė jį suspaudus porą nedėlių. Laike tos ligos daktaras Seminarijos Mickevičius užtėmijo, juog plaučiai a. a. Kazimiero pradedant gesti. Ilgai nelaukus, daktaras nuėjo prie kun. Rektoriaus ir paprašė, kad a. a. Kazimierą išleistų ant visų metų namon ant sodžiaus. Kun. Rektorius sutiko ant to, ir a. a. Kazimieras rugsėjo mėnesyje 1899 metų apleido Seminarijos mūrus, idant

daugiau jau į anuos nebeapgrižtų. Žinoma, parvažiavęs namon, jis negalejo turėti pas gimdytojus tokio užlaikymo, kokio reikalavo jo sveikata; todėl atsitikus vietai prie vieno Pono Sedos parapijoje duoti lekcijas jo sunui, a. a. Kazimieras sutiko važiuoti tenai ir užsiimti davimu lekcijų. Pas tą poną išbuvo jis iki kalėdų, bet kaskart jauties blogiau. Pagrįžęs prie gimdytojų ir matydamas, kad reikia tikrai jam pasirupinti apie savo sveikatą, nuvažiavo jis į Riga priė daktarų. Bet jau buvo pervėlu. Daktarai pripažino, kad plaučiai jau pūva ir nebeilgas jau jo amžius. A. a. Kazimieras su pasidavimu Valei Augšči- ausiojo išklause tokį išduotą dekretą. Pagrįžęs namon, jis atsigulė ant patalo, nuo kurio jau daugiau ir nebeatsi- kėlė. Apleido a. a. Kazimieras šią ašarų pakalnę ir nukeliavo prie Dangiškojo 14 dienoje kovo mėnesio 1900 metų. Gromatoje ranka tėvo rašytoje prie draugo už penkių dienų prieš smertį, t. yra 9 dienoje kovo mėnesio, teip išsitarė:

„Amžius mano baigias, nepoilgo paliksiu šį svieta, nes jau nuo kalėdų esu ant sunkaus patalo. Džiovos liga teip prispaudė ir atėmė sylą, juogiai nebegalių be pagelbos vaikščioti... Strėnos prakiuro nuo ilgo gulėjimo; gulėti tegaliu ant vieno šono... Mieliausias mano drauge! Atsi- sveikinu su Tavim paskutinį sykį, nes nebesitikim daugiaus pasimatyti ant šio svieto; tiktai duok, Viešpatie Dieve, linksmintis su savo draugais karalystėje Dangaus. Su Dievu“. Gromatoje rašytoje prie kito draugo maždaug teip išsitarė: „Mato Dievas, kaip norėčiau aš Jam tarnauti Kristaus avinyčioje, bet jei reikia mirti, tai tegu būs Jo Valia Šventa!“ Ant galo prieš pat savo smertį ištare tuos žodžiuos: „Jei aš būsių išganytas, melsuos už savo draugus klierikus ir kunigus, idant jie būtų geraiis dvasiškais vadovais“. Teip atsiskyrė nuo savo gimdytojų, genčių, prietelių, draugų ir geradėjų tas, kurs būtų galėjęs būti geru paramčių katalikiškos bažnyčios ir Lietuviškos tautos, kurią jis teipogi mylėjo. Ilsėkis romiai, dvasiškas milžine, nes nors trumpai Tau teko gyventi ant žemės, stengeis būti geru krikščionim kataliku ir gyvenai pagal mokslą savo šv. tikėjimo.

Draugas.

⇒⊙ Zinios. ⊙⇐

1. **Iš Kretingos.** Neišpasakytai liūdna naujina. Daktaras Jonušis, pernai rudenį įpainiotas į daktaro Vaineikio bylą, suimtas ir kelis mėnesius Liepojaus kalinyje pralaikytas, sugrižo namo, tiesa, sunervotas, bet sveikas. Visai netikėtai, 26 d. vasario m., atsilankęs pas p. Tardytoją, staigiai stipriai susirgo. Nusimanydamas, ne juokai tai esant, pradėjo prašyti kunigo, idant galėtų išsispaviedoti. Iš pradžios niekas jam nenorėjo tikėti ir klausyti, mislydami, juog tyčiojas iš Religijos, kaip tai nesykį buvo girdėję; tečiaus jam nesiliaunant, pakvietė jaunąjį kleboną kunigą Bizauskį, kuriam ištikro dievobaimingai pasispaviedojo. Po spaviednės matydamas susirinkusius jį aplankyti, dr. Jonušis išlipo iš lovos ir rankas sudėjęs, tarė: „Visuomet tikėjau ir tikiu, ką Jėzus Kristus mokė ir Katalikų Bažnyčiai mokyti paliko“. Paėmė iš kunigo rankų kryželį, meilingai pabučiavo ir nebenorėjo kunigui sugražinti, prašydamas, kad paliktų; kunigui sutikus palikti, daktaras priglaudė kryžių prie krutinės ir adynomis laikė. Kada kunigas paklausė, benenorėtų ir Švenčiausį Sakramentą priimti, skubinai atsakė: „Dideliai noriu ir trokštu“! Ant rytojaus pasikvietė seną savo pažįstamą zokaninką — Bernardiną kun. Dirmeiką, spaviednę papildė ir š. Komuniją priėmė. Dieną praleido gerai; vakarą pradėjo kliedėti (bludyti); naktį iššoko iš lovos, pusplikis išbėgo laukan, sušalti gavo ir visiškai atgulė. Dar baisiaus, kad pradėjo jam protas maišytis ir jau nebegalėjo doriai susišnekėti. Nebeįveikdami namie, nuvežė į Liepojaus ligonbutį, bet ten nepriėmė; dabar ketina vežti Kaunan. Tatai vaisiai persekiojimų už lietuviystę! Susimylėk, Viešpatie, ant to mūsų tautiečio, ypač, kad teip prie Tavęs glaudžias ir už savo paklydimus prieš š. Tikėjimą perprašinėja. Tūkstantį kartą matome patvirtintą tą teisybę, kurią išreiškė geriausias Liuterio prietelius ir pagelbininkas, Filipas Melanchtonas, atsakydamas mirštančiai savo motinai, kada toji užkeikė jį, idant stačiai pasakytų, ką turi daryti, ar pasilikti prie senojo (katalikiškojo) tikėjimo, ar naujajį, Liuterio ir

Melanchtono skelbiamąjį. „Pasilik, tarė Filipas, prie senojo katalikiškojo Tikėjimo; nes gyvent — tiesą pasakius, geriaus yra naujamiame tikėjime, ale mirti — geriaus senamiame.“ Mirštant „su kunigu kariauti“ tegali tik silpnapročiai, kaip ansai kitoje vietoje šio Mė minavojamas Baronaitis; bet „nekariavo“ nė daktaras Matulaitis, nė pagaliaus daktaras Kudirka, o „tvirtos valios“ neparodė nė Volteris, visų didžiausis krikščionybės neprietelius.

2. Iš Sibirijos. Kunigas B. Pranaitis Profesorius Petropilės R.-K. Dvasiškosios Akademijos, vakacijų laiką štai jau kelinti metai paskiria ant apaštalavimo po begalinius plotus Sibirijos. R.-K. Dob. Kalendarz'e jis aprašė pernykštę kelionę. Išėmame dalykus apie apverktiną padėjimą kolonistų, ypač katalikų lietuvių. Red.

Pereitas vakacijas praleidžiau vidurinėje Sibirijoje, daugiausiai Tomsko gub.

Apylinkės, per kurias važiovome, lyg pat Uralo buvo vienodos ir nuobodžios: stepės ir stepės, kur-ne-kur apaugusios ažuolynais, vien kuriavai tederančiais: lentos, blankos, špalai, iš tų stepinių ažuolų išpiauti, džiuđami, riečias ir sproginėja. Azijos lygumose tylą ir ramybė: tylus oras, tylą ant stancijų, tylūs laukai be krašto. Retai kame išvysi žmogų - darbininką; dar rečiau Sibirijos sodžių didį, nepuikų, be jokio medžio aplink namus, stovintį tankiausiai ant ežero su slesnais krantais, kurs rodos lyg užlieta po didelių lietu pieva.

Mažne ant kiekvienos didžiosios stancijos sutikdavome ilgas tavorines mašynas, pilnas „pereselencų“. Vieni į tą **prizadėtą** žemę važiavo pilni vilties; kiti grįžo nuliūdę ir nusiminę. Neatsargingai apleidę savo šalį, pardavę viską, nuvažiavo, neturėdami supratimo, kokiame padėjime ir kokiose sanlygose yra tie kraštai, kur danginos; išsiųstieji tamsūs ir neišmanėliai pranašai, nedaug tegalėjo apypasakoti; kiek turėjo pinigų, kelyje pravalgė, nes jų kelionė tęsės keles nedėles; be pinigų negalėjo prasideći ūkė ant paskirtos jiems žemės, prityrė šalčio, alkio ir kitokių Azijos karonių, — ir dabar grįžta be nieko, kaštu Išėivystės

Komiteto. Matydami tai, kiti pranašai iš pusiaukelio grįžta.

Penktą dieną kelionės atsidurėme žolėtoje Tomsko gubernijoje; pasibaigė „žolė“, prasidėjo „malkos“. (Vienas keliauninkas visą kelionę per Sibiriją aprašė keturiais žodžiais; trawa, drowa, gora, woda.) Šeštą dieną įvažiavome į garsingą Sibirijos taigą . . .

Tomsko bažnyčia stovi ant augščiausio visame mieste Vozniesienseko kalno. Parapija įkurta pradžioje XIX amžiaus. Pirmieji dūšių ganytojai buvo Tėvai Jezavitai, paskui Bernardinai. Vienas iš jų kun. Apanasevičius su didžiu pasišventimu išstatė 1833 m. šią bažnyčią. Kiti kunigai nepaliko nėjokių paminklų. Tik paskutinysis, kun. Gromadzki (1883—1900), ištikro užsiėmė parapija ir bažnyčia. Keliones atlikdavo negirdėtas; Spasko sodžiuje išmurijo bažnyčią; Tomsko baž. perdirbo, — jam priguli padėkavonė už visus jo vargus, dėl Dievo garbės pakeltus. Ant jo vietos paskirtas iš Krasnojarsko kun. Demikis, dar nesuskubo atvykti; visą darbo naštą parapijoje, skaitančioje jau iki 18,000 katalikų, išblaškytų po tokį plotą, kurio ilgumas lygus ilgumui kelio nuo Petropilės lyg Krokuvai, o platumais, kaip nuo Kievos lyg Poznaniui, turėjo ant savo pečių du senelių-kunigu.

Trečią dieną po mano atvažiavimui buvo nedėlia. Einu anksti į bažnyčią. Saujelė žmonių Rožančių gieda; gieda dievobaimingai, ale teip baisiai, juog turinčiam šiokias tokias ausis reikia būti, kaip ant kankynių. Ir-gi nedaug žmonių susirinko ant Sumos; bažnyčios pusė tuščios. Apšviestūnų mažne nematyt: Tomsko apšviestūnai bažnyčios nemėgia; ant Mišparų — vos keliolika žmonių. Liūdna veizdėti į bažnyčią, ir šventomis dienomis tuščią!

Tą nedėlią atvažiavo kažkokie „pereselencai“ prašytų kunigo pašventinti kapus. Ant rytojaus anksti išvažiavau su jais, aprupintas kun. Konauninko kelionėje reikalingais daiktais; be to revolvieriu su dicinu. Į jį šovė dukart; užmušė du jo vežėju, tad yra atsargingas ir kitiems teip pat pataria.

Tomsko apylinkės ir dabar neliuosios nuo piktų žmonių. Štai šitoje vietoje, rodo man vežėjas už keliolikos viorstų už miesto, neseniai užmušė mūsų sodžiaus ūkininką, kurs, pardavęs jautį, pats vienas namo grįžo. Išsikalbęs, gavau žinoti, juog mane veža į sodžių, Andriejewska praminta, už 70 viorstų, kur apsigyveno daugiausiai Lietuviai, neseniai atvykę iš Vilniaus gubernijos, Daugeliškio parapijos. Neišpasakytai pradžiugo, kad atsiliepiu į juos lietuviškai, nes jų sodžiuje, pasakojo, daugumas tokių, kurie vien tik lietuviškai temoka.

Penkias adynas pravažiavę lygumomis, retu mišku apaugusiomis, įvažiavome į nepalytėtą taigą. Nė tokio tankyno, nė teip augštų žolių, nė teip įvairių žolynų, nė tokių piktų ir tokios daugybės musių, kurios mus apniko, nė tokio bjauraus kelio, kaip tas naujais praskintas takas, kuriuo vartaliojomės nuo kelmo ant kelmo, nuo šaknies ant šaknies, — nieko tokio, kaip gyvas esmi, nemačiau! Teip baldomės per porą adynų, džiaugdames gamtos stebuklais ir su įnirtimu gindames nuo debesio musių, bimbalų, aklių ir kuisių; ant galo išlindome ant trako, kur Andriejewska išsitęsė pagal Jakso upę. Statos mišrai: Lietuviai ir Baltgudžiai, Pravoslauni ir Katalikai. Ant sienų, matome, darbuojas su sieteliais ant veidų, kaip prie bičių. Katalikai, pametę darbą, kiek tik tesėdami, bėga į namelius, pataisytus kunigui. Susirinko pusėtinas būrelis. Visi sveikina ir iš džiaugsmo verkia dėl daugybės priepuolių, kurie juos ant pat slenkščio sutiko: nuo poros mėnesių ne iškrito nė vienas lašas lietaus — ant laukų viskas žūna; ateina badas. Karė atėmė daugalį darbininkų, daug namų našlaičiais tapo. Oras, kaip kokia Dievo karonė, nuo miško gaisrų teip užrukęs, juog saulės nematyt; pasirodo vidurdienyje, bet kaip žalvario ritinis. Musios — tikra Aigypso karonė; nė nuo jų apsiginsi, nė pasislėpsi! Visi bjauriai sukandžioti; daugalio veidai, kaip rauplėtų (lepra) — suputę ir iškrypę. Nelaimė pasididina per ilgėjimos paliktų kraštų ir bažnyčių.

Todėl meldžias, pasidirbę bažnyčelę, teip, kaip gal nékuomet namie nesimeldė. Dievmeldystę pradedame iš

vakaro: visų pirmu Rožančius, paskui spaviednė. Troškumas pilnoje žmonių troboje baisus. Langų neatidarome, bijodami musių; ale jos įlenda į vidų ir be to; dėl jų ir kitų vabalų pirmą naktį praleidžiu, akių nesudėjęs.

Antrą dieną — šventė visame sodžiujė; niekas neina prie darbo — visi meldžias. Per š. Mišias girdis balsingas verksmas. „Pulkim ant kelių“, susijungdamas su verksmu, daro keistą įspūdį. Visųbalsingiaus tečiaus verkė per pamokslus, sakomus lietuviškai ir lenkiškai.

Po pietų vykome su procesija ir giesmėmis ant kapų pačioje pamiškėje, kame sutiko mus tikras spiečius musių ir kuisių. Įkiriausias mažos musaitės lendo į akis, į ausis, į nosį ir su kiekvienu patraukimu oro — į gerklę; negalima buvo dėl jų nė kalbėti. Pašventę, grįžome tokia pat eila ir apėjome visus katalikų namus, laimindami ir giedodami.

Sekančią naktį miegojau, neveizdėdamas nė į kokias kankynes; dėlto-gi ir nubudau biauriai sukramtytas. Ant dievmeldystės pribuvo daugumas iš artimo Sokołowo, už 8 viorstų. Visi meldė Dievą susimylėjimo, atsiuntimo lietaus ant iškepintų dirvų. Ant tos intencijos ir š. Mišias laikiau. Dievas jų maldas išgirdo. Tuoj po Mišių dangus apsiniaukė, subildėjo perkunijos ir už poros adynų, kad jau rengiaus apleisti tikrą tą ašarų pakalnę, prapliupo gausus lietus. Aš uždengtame tarantase gerai sėdėjau; užtat mano vežėjai iškarto peršlapo lyg kaulų. Šlapo ir džiaugės, sakydami, juog malonesnio maudymos nėkuomet dar neturėjo. Kad lenkėme paskutiniąsias Andriejewskos trobas, išsitęsusias mažne per viorstą, žmonelės, nežiūrėdami į lietų, dar kartą išpuolo sutiktų, prašydami dar kartą peržėgnoti juos ir jų namus.

Aštuonis viorstus bridome per tamsią taigą, lietui neapsistojant; išbridome iš jos prieš-pat Sokołową. Sokołowiečiai pulku apstojo ir kits už kito ėmė pasakoti savo priepuolius. Viena senelė pasilipo net ant tarantaso lipinės pasiskustų ant nelaimingos savo dukters: pravažiuojant per Tomską, ištekėjo, kaip paskui pasirodė, už galvažudžio; galvažudis teko į kalinį, o duktė su vyro

pinigais kažkur išbėgo. Prieš mėnesį atvykę dar savo namų neturi; gyvena prie svetimų, todėl ir nekviečia prie savęs. Prašo atvažiuoti kitą metą: tada ir namus turėsią ir 15 katalikiškų šeimynų daugiau busią. Atsiveikinau su jais ir traukiaus Žyrowo linkon lygiu ir labai malonių keliu. Po lietaus visa gamto lyg juokias; dūmai išnyko; kaž kur dingo ir musios; nuo kalvų, apaugusių modrzewiais, iškilmingos atsiveria apylinkės. Arkliai bėga greitai ir dar saulei neužsileidus jau esame Woroninoje Pašnioje. Man norint toliaus iš čė traukti, ėmė teip balsingai drausti, juog iš karto apsibuvau. Jie buvo jau laukę manęs; tai reiškė berželiais iškaišiotas kiemas; davė tada žinią ir savo kaimynams, kurie turėjo pribūti su vaikais prie krikšto. Rupestis tik buvo, kur padėti kunigą: jų gyvenimai teip angšti, juog vos-vos patįs sutilpo. Nura-minau juos, apskelbęs, juog užvis labiaus mėgiu ant oro nakvoti. Atguliau tada savo tarantose, įtrauktame į gyvulių laidarą. Draugų ir artimų kaimynų turėjau keletą. Pikčiausiu pasirodė šuo, sargus, balsingai sutinkantis kiekvieną pravažiuojantį svetį. Brėkstant šiek-tiek nurimo ir man leidė truputį nusenūsti. Nubudęs, išvydau ant kiemo kelioliką tik atvykusių tikrų sibiriečių. Kiti iš jų jau nuo kelių dešimtų metų čė gyvena; kiti čė buvo gimę, užaugę, vedę ir jau nė kalba, nė nešysta nebesiskyrė nuo vietinių gyventojų.

Rengiamės prie dievmeldystės. Altorėlis trobelėje pataisytas, krasė viduryje aslos pastatyta; sėduos spaviedotų. Aplink ant lovų ir ant kuparų susisėda susirinkę ir pradeda giedoti Rožančių. O, koks tai giedojimas! Tą pačią gaidą veda keliose, balsais gargaliuojančiais, kartu keliais tonais su visokiais priedais; sutarimo ir vienybės reikalingumo niekas nejaučia; su lygiu dievobaimingumu gieda ir šaip jau patarimus: „Paskui kalbėkite dešimtį tūkstančių kartų tegu tave pašlovina“ ir tt. Tariaus tokiam dievobaimingumo nieko nepadarysias su klausymu spaviednės. Tik staigiai ateina į galvą maldos, atliekamos tuose laikuose, kad bažnyčių dar nebuvo; kad urvuose ir slaptynėse rinkos krikščionis duoną persilaužtų ir gimnų giedotų Jėzui, kaipo Dievui. Ir paklausiau

savęs, ar-gi geresnius balsus turėjo anie tarnai ir vergai už šituos taigos sūnus, nemielaširdingai plėšančius ausis? Ar buvo jie išėję giedojimo mokyklas? Tie klausimai sutaikino mane su padėjimu; nesutikimai vis mažiaus įkirus darės, pasigailėjimo ašaros iš akių trykšta... Jug šitie nabagai, teisinu, užaugo be bažnyčios; apie kitas dievmeldystes, kaip šita, ir supratimo neturi; tas štai kambarėlis — tai vienatinė jų dvasiška paguoda, kurią vėl turės negut tik už metų, kad vėl atvyks, į tą kraštą kunigas. Su šitokiais jausmais ir š. Mišias lengviau atlaikiau, nors ir-gi giedojo.

Žyrawe, kur išvažiavau tuoj po pietų, laikiau tokią-pat dievmeldystę, tik su dar didesniais nesutarymais. Troškiamo miego nesulankiau ir ketvirtą naktį. Į Tomską sugrižau didžiame karštyje su galvos sopėjimu tarp perkūnų ir audros. Toje kelionėje per 5 dienas suvažinėjau 121 viorstą, išspaviedojau 162, pamokslų pasakiau 8, apkrikštijau 4, Sakramentais aprupinau — 1 ligonį.

Ant š. Petro ir sekančią nedėlią, kunigui prašant, pasakiau Tomske lietuviškus pamokslus, labai pradžiugin-damas tautiečius, Tomske apsigyvenusius. Vieną dieną nuvežė mane kunigas ant kapų parodytų, kame guli draugai jo nelaimės. Yra jų 14. Kurie-ne-kurie antrašai ant prastų akmeninių lentų jau dyla. Be to šalip bažnyčios yra špižinė lenta su parašu:

Tu spoczywają zwłoki ś. p. Zygmunta Zenonicza. Urodzilsis w Litwie 1742. Umarł 13 January 1830 w. Syn Ojcowi.(!) —

P. S. Aprašymo tolesnės kelionės po begalinę Sibiriją, tilpusio „Kalendarz Katolickiego Towarzystwa Dabroczyn-ności w St. Petersburgu“ šiems metams, nebeverčiame. Mums rūpėjo tik parodyti lietuviams, kaip saldi yra duona svetimame krašte, idant lietuviai neveržtųs teip iš savo tėvynės, kur, tiesa, nedaug tėra pinigų, bet nedaug ir... musių.

3. Apie baisią Sibirijos šalį štai dar ir kitas kaip į savo drauga rašo iš **Omsko apygardos**. Mano kelionė buvo labai varginga. Sniego daug — tris su viršumi

uolaktis gilumo; šaltis teipo-gi nemažas — 35—40°). Sodžiai čę kits nuo kito už 50 viorštų: tai-gi kol nuvažiuoji nuo vieno iki kitam, reikia gerai pašalti. Nežinau, kaip išsisukau, nenušalęs; mano tarnas nušalo ausis ir kojas. O kad prie to dar pasikelia dargana, Sibirijoje „buran“ vadinama, tai mažne reikia apie mirtį mislyti. Buran — tai didis vėjas, kurs, nesutikdamas ant kelio miškų né kalnų, kurių čę nėra, baisiai nešioja daugalį sniego, suvis užpila kelią — nieko nebežinai, kur reikia važiuoti. Ir mane toks buranas vieną kartą užpuolo naktį. Lyg sodžiui buvo mums belikę 5 viorstai, o kad buranas mus užnešė sniegu, išsimušėme iš kelio ir važinėjome per visą naktį, kol išaušo. Važiuovome trejetu arklių; visi protesmai sukinkyti: ant pirmutinio vienas purmonas raitas sėdi ir kelią veda, antras ant lenčiukės vadžiomis keravoja. Purmonai sušalo visai. Man, Dievui dėkui, nieko: turėjau iš viršaus ir iš apačios gauruotus kailinius, kepurą su ausimis, ant kojų vilokai ir kailinė kaldra; be to išvažiuodamas iš namų gavau pas vieną parapijoną karietą, tai né sniegas, né vėjas negriebė. —

Vežinėdamas, nieko čę gero ir linksmo nemačiau: vien tik liūdnius paveiklus. Daugalį radau lietuvių, bet jau visiškai sibiriečiais palikę. Vienoje šeimynoje abu tėvu buvo lietuviu, o vaikai mažne žodžio lietuviškai nebemoka, vien gudiškai. Du iš jų buvo vos po pirmą kartą spaviednės: vienas jau tretį metai vedęs — gudę; antras pernai iš kareivių parėjęs, teipo-gi vedė gudę. Spaviednės nebuvo iš tėvų kaltybės. Kunigas tame krašte buvo ir pirmiaus, už 14 viorštų; bet tėvai nėkad vaikų prie jo nevežė. Dasižinojės, kad jie teip daro, nuvažiavau tiesiai į jų namus. Jau nebebuvo, ką bedaryti, tai ir tėvai, į dešimtį metų nebuve spaviednės, priėjo, ir vaikus privedė. Kitur ateina jaunoji prie šliubo, o spaviednės dar né karto nebuvo ir apie religiją nieko neišmananti: nežino, né kame yra Dievas, né kiek turi asabų ir tt. Ką daryti? Šiek tiek pramokinau, išspaviedojau, daviau Švenčiausį Sakramentą ir surišau. Kitur apkrikštijau jau 7 metų mergaitę. Matai Tamsta, kokie pas mus katalikai!

O labiausia širdį sopa, kad tie-patįs lietuviai, pabuvę čę kokią dešimtį metų, jau savo kalbos nebemoka, o jų vaikai visai į gudus išvirsta. Antrą atvertus, nors jie lietuviai, bet . . . mažne visi iš savo krašto išmesti už blogus savo darbus; jei namie nebuvo geri, tai čę, turėdami tokią laisvę, visiškai pasileidžia. —

Iš geros valios į Sibiriją negut tik pakvailėliai tegali važiuoti! —

4. Ir Jezavitai neliuosi nuo tautiško šovinizmo. Mums pakėlus klausimą (Veizdėk „Balsą į Tėvą Šventąjį“) apie pripažinimą už palaimintą Jezavitų Zokano kunigo Andriaus Rudaminos, Kriokuvos Jezavitai suvokė jo portrietą ir išspauzdino savo laikraštyje „Misye Katolickie“ 1900 m. Po portrietu padėjo parašą: „O Andrzej Rudomina S. J. Polak (!), misyonarz chiński z XVII wieku podług portretu współczesnego.“ Tuotarpu kad ant tojo portrieto yra tobyčia su aiškiu antrašu: „V. P. Andreas Rudomina illustri prosapia Litvanus (!)“, gali kiekvienas iš skaitytojų paskaityti. Toliaus pasakyta, juog „bona sua Gieloze et Rostyniany“ Jezavitams užrašęs. Vardai tų dvarų: **Gelažiai** ir **Rastinėnai** rodo teipo-gi, juog mūsų Rudamina ne Lenkijoje, tik Lietuvoje gyveno. Todėl nėkaip negalime suprasti iš kur redaktorius „Misye Katolickich“ ištraukė, juog Rudamina buvęs lenkas. Kojalavičė Alb., Rostovskis Stan., Drews ir kiti tos gadinės Jezavitai rašė, kad Rudamina **Litvanus**, t. y. Lietuvys, na, o dabar Kriokuvos Jezavitai drįsta žodį **Litvanus** perbraukti ir jo vieton padėti **Polak**. Tai jau tikrai galima sakyti nec plus ultra lenkiško šovinizmo! —

Turinys „T. S“. N° 2 ir 3. B.

1.	Šimtmetinės sukaktuvės Žem. Vys. Motiejaus III Val.	1
	1. Sventimas. 2. Eilės paminavojimui, <i>A. J.</i> 3. Biografija pagal kun. J. Raškauskį. 4. Biografiškos smulkmenys.	
2.	Jubiliejinė giesmė. <i>J. Margalis.</i>	26
3.	Botanika. <i>Kun. A. Kossarzewskis.</i>	27
4.	Ukės dalykai.	35
	1. Eikime į „kolonijas“. <i>Jonas Šiušelis.</i> 2. Apie sėjimą rugių ant lengvų žemių. <i>Ignotas.</i>	
5.	Musė. Sakmė. <i>M. Dagūtelis.</i>	40
6.	Mano pasakėlės. <i>Skruzdėtė.</i>	41
	Įvedimas. 1. Pajuokas.	
7.	Aritmetika valsčiuje. Tikras paveikslėlis. <i>J. Uosis.</i>	44
8.	Oi, aš sergu, negaliu. Daina. <i>Prašalaitis.</i>	47
9.	A. a. Kaz. Tytus Vaičkus. Paminėjimas. <i>Drangas.</i>	48
10.	Žinios	53
	1. Iš Kretingos. 2. Iš Sibirijos. <i>Kun. B. Baronaitis.</i> 3. Iš Omsko. 4. Ir Jezavitai ne liuosī nuo tautiško šovinizmo.	

